

This Project is co-funded by the European Union and the Council of Europe.
Bu proje Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi tarafından birlikte finanse edilmektedir.

DEğERLENDİRME RAPORU

Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Uygulamasının İyileştirilmesi

AİLE MAHKEMELERİNİN ETKİNLİĞİNİN ARTIRILMASI: AİLE ÜYELERİNİN HAKLARININ DAHA İYİ KORUNMASI ORTAK PROJESİ

Bu proje Avrupa Konseyi tarafından,
nihai faydalancı Türkiye Adalet
Akademisi ile birlikte yürütölmektedir.

This project is implemented by the
Council of Europe together with the end
beneficiary, Justice Academy of Türkiye.

This Project is co-funded by the European Union and the Council of Europe.
Bu proje Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi tarafından birlikte finanse edilmektedir.

DEĞERLENDİRME RAPORU:

Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Uygulamasının İyileştirilmesi

AİLE MAHKEMELERİNİN ETKİNLİĞİNİN ARTIRILMASI:
AİLE ÜYELERİNİN HAKLARININ DAHA İYİ KORUNMASI ORTAK PROJESİ

Prof. Shazia CHOUDHRY
Uluslararası Danışman

Doç. Dr. Nil KARABAĞ
Ulusal Danışman

Doç. Dr. Cansu Kaya KIZILIRMAK
Ulusal Danışman

Av. Tuğçe Duygu KÖKSAL
Ulusal Danışman

ŞUBAT 2023

Bu proje Avrupa Konseyi tarafından,
nihai faydalanıcı Türkiye Adalet
Akademisi ile birlikte yürütülmektedir.

This project is implemented by the
Council of Europe together with the end
beneficiary, Justice Academy of Türkiye.

Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Uygulamasının İyileştirilmesi Raporu, "Aile Mahkemelerinin Etkinliğinin Artırılması: Aile Üyelerinin Haklarının Daha İyi Korunması" Ortak Projesi kapsamında hazırlanmış ve yayımlanmıştır.

Bu Proje, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi tarafından birlikte finanse edilmekte ve Avrupa Konseyi tarafından yürütülmektedir. Türkiye Adalet Akademisi Projenin nihai faydalanıcısıdır.

Bu yayın Avrupa Birliği'nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla, yazarlarının sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi veya Türkiye Cumhuriyeti'nin görüşlerini veya resmî politikasını yansıtır şekilde yorumlanmamalıdır.

Raporun orijinali, Avrupa Konseyi proje uzmanları tarafından İngilizce dilinde hazırlanmıştır. Bu Rapor, Avrupa Konseyinin düzenlemeleriyle Türkçe diline çevrilmiş ve yalnızca çevirmenin sorumluluğu altında yayımlanmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, İletişim Müdürlüğünden (F-67075 Strasbourg Cedex ya da publishing@coe.int) önceden yazılı izin alınmaksızın çevrilemez, fotokopi, kayıt ya da herhangi bir bilgi depolama ya da geri erişim sistemi dâhil olmak üzere, elektronik (CD-Rom, internet, vb.) ya da mekanik olarak, herhangi bir biçimde ya da araçla çoğaltılamaz ya da iletilemez.

Kapak tasarımı ve sayfa düzeni: Ceket Medya

© Avrupa Konseyi, Şubat 2023

Şartlar altında Avrupa Birliği'ne lisans verilmiştir.

Basım yeri: Ankara

Baskı: Ceket Medya

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....5

A – Ev İçi Şiddetle İlgili Önleyici ve Koruyucu Tedbir Kararlarına İlişkin Avrupa Konseyi Standartları 6

- I. Uluslararası ve Bölgesel Standartlar6
- II. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Tarafından Tesis Edilen İlkeler8
- III. Etkili Adalet Sistemleri, Tanımı ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Oynadığı Rol9
- IV. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Savcıların Rolü 11
- V. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Hâkimlerin Rolü 11
- VI. Koruma Tedbirleri – Müdahale İlkeleri 12
- VII. Mağdurun Gereksinimlerinin Karşılmasında ve Güvenliğinin Sağlanmasında En İyi Uygulamalar 13
- VIII. Hukuk Yargılaması Müdahalesi..... 15

B – Ev İçi Şiddetin Soruşturulmasında Etkili Dava Yönetimi Uygulamaları 16

- I. Soruşturma Stratejisi Geliştirme ve Dava Hazırlığı Yapma 16
- II. Soruşturma ve Delil Toplamaya İlişkin Hususlar 17
- III. Yargılama Öncesi Hususlar 18
- IV. Yargılamaya İlişkin Hususlar 19

C – Türk Hukukunda Koruyucu ve Önleyici Tedbir ve Mekanizmaları – 6284 Sayılı Kanun Kapsamında Verilebilecek Koruyucu ve Önleyici Tedbirlerin Analizi 19

- I. 6284 sayılı Kanun Kapsamında Verilecek Koruyucu ve Önleyici Tedbir Mekanizması Hakkında Genel Bilgiler 19
- II. Tedbire Karar Verilmesi Sürecine İlişkin Meseleler 20
 - a. Görev ve Yetki..... 20
 - b. Tedbirlerin Sınırlı Sayıda Olmaması ve Takdir Yetkisinin Etkin Kullanımı 22
 - c. Resen Karar Verme Yetkisi ve İhbar Süreçleri..... 25
 - d. İspat Meselesi..... 27
 - e. Gizlilik Kararının (m. 8/6) Uygulanması..... 31
 - f. Mağdurun İkincil Mağduriyetinin Önlenmesi 37
- III. Israrlı Takip ve Flört Şiddeti Kavramlarının Görünürlüğünün Sağlanması... 38
 - a. Israrlı Takip 38
 - b. Flört Şiddeti 40

IV. Kolluk – 6284 Sayılı Kanun Kapsamında Tedbirlere İlişkin Yetkileri Bakımından Belirli Koşullarda Karar Verme Yetkileri ile Koruyucu ve Önleyici Tedbirleri Uygulama Genel Yetkilerine İlişkin Hususlar	41
V. Mülki Amir Tarafından Verilecek Tedbir Türleri	42
a. Uygun Barınma Yeri Sağlanması (m. 3/a)	43
b. Geçici Maddi Yardım (m. 3/b)	44
c. Psikolojik, Mesleki, Hukuki ve Sosyal Açidan Rehberlik ve Danışmanlık Hizmeti (m. 3/c)	45
d. Geçici Koruma (m. 3/ç)	46
e. Kreş Yardımı (m. 3/d)	48
VI. Hâkim Tarafından Verilebilecek Koruyucu Tedbirler (m. 4)	50
a. Mağdurun İşyerinin Değiştirilmesi (m. 4/a)	50
b. Evli Mağdura Ayrı Yerleşim Yeri Belirlenmesi (m. 4/b)	51
c. Aile Konutu Şerhi Konulması (m. 4/c)	52
d. Kimlik ve İlgili Diğer Bilgi ve Belgelerin Değiştirilmesi (m. 4/ç)	53
VII. 6284 Sayılı Kanun Madde 5 Uyarınca Önleyici Tedbir Kararlarıyla İlgili Adli Başvuru ve Uygulamaya Dair Aksaklıklar	57
a. Önleyici Tedbirler Hakkında Genel Bilgiler	57
b. Önleyici Tedbirler ile Koruyucu Tedbirler Arasındaki İlişki:	59
c. Hükmedilecek Önleyici Tedbir Kararının Tayini Hususunda Dikkate Alınması Gereken Hususlar	60
1. Uygulamada Somut Olayın Özelliklerinden Bağımsız Şekilde HEP Aynı Tedbirlere Hükmedilmesi Sorunu	60
2. Orantılılık İlkesi	62
3. Önleyici Tedbirlerin Süreye Tabi Olmasının Sebebi ve 6284 Sayılı Kanun'da Getirilen Süre Sınırlamasının Bütün Tedbir Türleri Bakımından Geçerli Olup Olmadığı Sorunu	63
4. Zorlama Hapsinin Önleyici Tedbirlerin Uygulanması Aşamasındaki Etkinliği	64
VIII. 6284 Sayılı Kanun ile Bağlantılı Olarak Türk Medeni Kanunu'nun Uygulanmasına Dair Analiz	66
a. Çocuklar Hakkındaki Tedbir Kararları	66
b. TMK Madde 346 Hükmü Uyarınca Verilebilecek Tedbir Kararları ve Sonuçları	70
c. TMK Madde 347 Hükmü Uyarınca Verilebilecek "Çocuğun Yerleştirilmesi" Hususundaki Tedbir Kararı ve Sonuçları	71
d. TMK Madde 348 Hükmü Uyarınca Verilebilecek "Velayetin Kaldırılması" Hususundaki Tedbir Kararı ve Sonuçları	72
e. Kişisel İlişki Kurma Hakkının Sınırlanması Tedbiri	74

GİRİŞ

Bu rapor, “Aile Mahkemelerinin Etkinliğinin Artırılması: Aile Üyelerinin Haklarının Daha İyi Korunması” Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi Ortak Projesi kapsamında 14 - 16 Mart 2022’de gerçekleştirilen ve Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine dair 6284 Sayılı Kanun’un uygulanmasında karşılaşılan aksaklıkların ele alınmasına odaklanan çalıştayın bir parçasıdır. Çalıştayın odak noktası iki katmanlıdır:

1. Ev içi şiddeti önleme amacıyla iş birliği mekanizmalarının güçlendirilmesi ve
2. Etkili hukuk yollarının sağlanması amacıyla ev içi şiddet davalarında dava akışı ve soruşturma yönetiminin iyileştirilmesi.

Çalıştay, Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Adalet Akademisi temsilcileri, aile mahkemesi hâkimleri ve ailenin korunması ve kadına karşı şiddet suçları soruşturma bürolarında görevli Cumhuriyet savcıları, kolluk kuvvetleri amirleri, avukatlar, sivil toplum kuruluşları ve ŞÖNİM (Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri) temsilcileri olmak üzere çeşitli ulusal makamlardan yaklaşık 65 katılımcının katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Uluslararası ve ulusal danışmanlardan oluşan bir ekip tarafından hazırlanan bu Değerlendirme Raporu, ilk olarak Bölüm A’da ev içi şiddetle ilgili önleyici ve koruyucu tedbirlere ilişkin temel Avrupa Konseyi standartlarına ve mağdurların güvenliğinin ve ihtiyaçlarının sağlanmasına yönelik Avrupa’daki en iyi uygulamalara genel bir bakış sunmayı amaçlamaktadır. İkinci olarak, Bölüm B’de, ev içi şiddetin kovuşturulmasına ilişkin Avrupa Konseyi standartlarına ve bu alandaki Avrupa’daki en iyi uygulamalara genel bir bakış sunulacaktır. Üçüncü olarak, Bölüm C’de, Türk Medeni Kanunu’nun 6284 sayılı Kanun ile bağlantılı olarak nasıl işlediğine ve ev içi şiddet unsuru içeren davalarla ilgisine ilişkin bir analize geçmeden önce, 6284 sayılı Kanun kapsamında koruyucu ve önleyici tedbir kararlarına ilişkin temel Türk mevzuatının bir analizi sunulacaktır. Yukarıda belirtilen bölümlerin her birinde, bu değerlendirme raporunda sunulan analizin ilgili her bir bölümünde çalıştay sırasında tespit edilen sorunların ele alınmasına yönelik somut tavsiyelerde bulunulacaktır.

A – Ev İçi Şiddetle İlgili Önleyici ve Koruyucu Tedbir Kararlarına İlişkin Avrupa Konseyi Standartları

I. Uluslararası ve Bölgesel Standartlar

Kolluk kuvvetleri ve adalet sektörü aktörlerinin, mağdurların haklarını koruma, destekleme ve şiddet faillerini kovuşturma görevleri uluslararası ve ulusal hukukta ele alınmaktadır. Kolluk, savcılar ve hâkimler devletin temsilcileri olarak öncelikle iç hukuk sistemi içinde çalışırken, aynı zamanda kadına yönelik şiddet için geçerli olan uluslararası ve bölgesel insan hakları standartlarının farkında olmalı ve bu standartlara uymalıdır. İnsan hakları ilkeleri hakkında bilgi sahibi olmak, mağdur merkezli bir yaklaşımın benimsenmesi için de önemli bir ön koşuldur. Kadına yönelik şiddetle mücadele ile ilgili pek çok önemli uluslararası ve bölgesel araç bulunmaktadır. Uzun yıllar boyunca kadına yönelik şiddet ve daha özel olarak ev içi şiddet, devletin sorumluluk alanının dışında görülmüştür zira failler genellikle devlet adına çalışan aktörlerden ziyade özel kişilerdir; çoğu durumda kocalar, partnerler, erkek kardeşler, babalar veya oğullardır. Ancak 1990'lardan bu yana, ev içi şiddet de dâhil olmak üzere kadına yönelik şiddet, uluslararası toplum ve akabinde uluslararası hukuk tarafından giderek daha fazla ilgi görmeye başlamıştır. Bu ilgi artışı, Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin (İstanbul Sözleşmesi) dayandığı çok sayıda önemli uluslararası ve bölgesel aracın kabul edilmesiyle sonuçlanmıştır. Bunlar:

- 1979 tarihli Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (bundan böyle CEDAW olarak anılacaktır) ve CEDAW Komitesi tarafından kabul edilen kararlar ve tavsiye kararlar;
- Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Birleşmiş Milletler (BM) Bildirgesi, 1993;
- Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi, Cezalandırılması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Amerika Ülkeleri Sözleşmesi (Belem do Pará Convention), 1994; Pekin Bildirgesi, 1995;
- Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı Kadın Hakları Protokolü, 2003;
- Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere Yönelik Rec(2002)5 sayılı Tavsiye Kararı;
- Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi, 2011.

Bu belgelerde yer alan standartlardan ilki, kadına yönelik şiddet bağlamında gereken özeni gösterme kavramını ifade etmektedir. Bu standarda göre, uluslararası hukukta var olan kamu-özel ikiliği devletin eylemsizliğini haklı çıkarmak için kullanılamaz. Aksine, devletin tüm insan hakları ihlallerinin yasa dışı eylemler olarak ele alınmasını, soruşturulmasını, suçlu bulunan failerin cezalandırılmasını ve mağdurların zararlarının tazmin edilmesini sağlama yükümlülüğü vardır. Devletler, kadınların hakları ihlal edildiğinde özen yükümlülüğü standardı kapsamında kadınların adalete erişimini sağlamalıdır. Adalete erişim hakkı çok boyutludur ve «adalet sistemlerinin adilliği, kullanılabilirliği, erişilebilirliği, iyi nitelikte olması ve hesap verebilirliği ile mağdurlar için hukuk yollarının sağlanmasını» kapsar. Kadına yönelik şiddet vakalarından bahsederken «adalet» kavramı hem cezai hem de medeni adalet sistemlerini içerir. Bu yasal araçlar, kadına yönelik şiddetin, ve özellikle kadına yönelik ev içi şiddetin, yaygın cezasızlıkla işlenen özel bir mesele olarak görülmesinden, konunun kamuyu ilgilendiren bir mesele olarak ele alınmasına kadar, tutumlarda bir değişiklik meydana getirilmesinde de önemli rol oynamıştır. En önemlisi, giderek büyüyen bu uluslararası ve bölgesel standartlar bütünü, kadınlara yönelik ayrımcılık ve şiddete odaklanıp bunları ele alarak ve kadınların insan haklarını erkeklerinkiyle eşit şekilde koruyarak uluslararası insan hakları hukukunda kadınlara yönelik şiddetin yasaklanmasını sağlamıştır.

Bu araçlar sayesinde uluslararası hukuk kapsamında kadına yönelik şiddetin aşağıdaki gibi görüldüğü açıktır:

- Kadınlara yönelik ayrımcılık ve kadınların insan haklarının ihlali,
- Özel alanda işkence,
- Yaşam, nitelikli yaşam ve aile hayatı hakkının ihlali.

Ayrıca, kadınlara yönelik şiddet bağlamında tehlikede olan bireysel haklar şöyledir:

- Yaşam ve kişisel bütünlük hakkı,
- İşkenceye veya zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye tabi tutulmama hakkı,
- Uluslararası veya iç silahlı çatışma durumunda insani normlar uyarınca eşit korunma hakkı,
- Özgürlük ve kişi güvenliği hakkı,
- Adil yargılanma/kanunlar önünde eşit korunma hakkı,

- Ailede eşitlik hakkı ve
- Beden ve ruh sağlığı anlamında erişilebilecek en yüksek standarda sahip olma hakkı.

II. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Tarafından Tesis Edilen İlkeler

Bu gelişmelere paralel olarak, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadı, kadınların bu tür bir istismara maruz kalmama hakkını ele alarak, kadına yönelik şiddete ilişkin uluslararası çerçevenin şekillendirilmesi ve güçlendirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Davalar ancak ulusal hukuk yolları başarısız olduğunda bu mahkemelere ulaşmaktadır. Sonuç olarak, bu davalar, mağdurun bakış açısından ve insan haklarının nasıl etkilendiğine ilişkin değerlendirmesinden hareketle, devletin insan haklarına saygı gösterme, koruma ve yerine getirme konusundaki eksikliğini güçlü bir şekilde ortaya koymaktadır. İctihat hukuku, eşgüdümlü ve kapsamlı müdahalelere duyulan ihtiyacı ortaya koyması ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti etkili bir şekilde önleme ve bununla mücadele etme sorumluluğunu devlete yüklemesi bakımından da önem taşımaktadır.

Ev içi şiddetle ilgili daha özel olarak iki önemli AİHM davası olan *Bevacqua ve S / Bulgaristan* (2008) ve *Opuz / Türkiye* (2009) kararlarından bahsetmek yerinde olur. AİHM kararları ev içi şiddet bağlamında özen yükümlülüğü standardını kabul etmiş ve geliştirmiş olup bu durum uluslararası hukukta bir dönüm noktası teşkil etmektedir. Her iki davada da AİHM'e göre devletler yalnızca kendileri şiddet eyleminde bulunmaktan kaçınmakla yükümlü olmayıp, aynı zamanda kişilerin ev içi şiddet eylemlerini önleme ve cezalandırma görevini yerine getiremezse, bu eylemlerden de sorumlu olur. AİHM'e göre söz konusu pozitif yükümlülük "yetkililerin belirli bir kişinin üçüncü bir tarafın cezai eylemleri nedeniyle hayatına yönelik gerçek ve yaklaşmakta olan riskin varlığından haberdar olduğu veya haberdar olması gerektiği durumda ve söz konusu yetkililerin yetkileri kapsamında makul olarak değerlendirildiğinde risk önlenebilecekken gerekli tedbirler alınmadığında" ortaya çıkar.

Ayrıca *Opuz / Türkiye* kararında, AİHM ayrımcılık ve kadına yönelik şiddet arasındaki bağlantıyı kabul etmiş ve ilk kez başlıca olarak kadınları etkilediği için ev içi şiddetin bir ayrımcılık şekli olduğu ve kadınların kanunlar önünde erkeklerle eşit düzeyde korunmadığı yönünde karar vermiştir. Mahkeme aynı zamanda, yetkililerin uygun tedbirleri alma yönündeki taahhütlerinin yetersiz olması ve yargının genel ve ayrımcı pasifliğinin ev içi şiddete yol açan bir ortam oluşturduğu görüşündedir.

Uluslararası standartlar ve içtihatlarda yaşanan yukarıda belirtilen gelişmeler, kadına yönelik şiddetin her türünü algılama biçimimizde önemli bir değişimi temsil etmekte olup, kadına yönelik şiddetin bir insan hakları ihlali olarak tanımlanmasıyla sonuçlanmıştır. Şiddet yoluyla, önemli sayıda kadın, insan haklarından tam olarak faydalanmaktan, potansiyellerini tam olarak geliştirmekten ve bağımsız bir yaşam sürmekten şiddet nedeniyle mahrum kalmaktadır. Dolayısıyla, ev içi şiddet de dâhil olmak üzere kadına yönelik şiddet, kadınların tam anlamıyla ilerlemesinin önünde büyük bir engel teşkil etmektedir.

Öte yandan, giderek artan bir şekilde, yetkililerin kadına yönelik şiddetin ele alınmasında uygun adımları atıp atmadıkları değerlendirilirken “gereken özeni göstermek” bu konudaki geçerli standart hâline gelmiştir. AİHM içtihadında da, güncel bir karar olan *A ve B / Gürcistan* (2022) kararındaki tespitler de dikkate alındığında, özellikle kolluk görevlilerinin toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti önleyememesi ve pasif kalınmasının soruşturulmaması, ayrımcılık yasağı ile bağlantılı olarak yaşam hakkı ihlaline sebebiyet vermektedir. Yine *Halime Kılıç / Türkiye* (2016) kararında yargı mercilerinin de, özellikle endişe verici olan ev içi şiddet olaylarının vahameti ve bu şiddet eylemi mağdurlarının özel hassasiyeti konusunda gerekli özeni göstermemeleri ile şiddet eylemlerine ve ölüm tehditlerinin tekrarlanmasına ulusal makamlarca göz yumulmasının ev içi şiddete elverişli bir ortam oluşturmaya dikkat çekilmiştir. Türk Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu verdiği *T.A.* kararında (2021), benzer şekilde, kamu görevlilerine ilişkin süreç yönünden Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının, koruma ve etkili soruşturma yükümlülüğü bakımından ihlal edildiğine karar vermiştir.

Sonuç olarak, devletin sadece (kolluk ve adli makamları da içerebilecek şekilde) kendi görevlilerinin eylemlerinden sorumlu olduğu değil, aynı zamanda ev içi şiddet riskini azaltacak yasalar ve stratejiler oluşturma ve uygulama konusunda da özen gösterme yükümlülüğü olduğu kabul edilmiştir.

III. Etkili Adalet Sistemleri, Tanımı ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Oynadığı Rol

Adaletle etkili erişim, evrensel insan hakları koruma sistemi içinde bulunan ve çok sayıda belgede yer alan temel bir haktır. Kadınlara karşı ayrımcılık yapmama ve kadınlarla erkekler arasında fiili eşitlik sağlama yükümlülüğü bu hakların önemli bir parçasıdır. BM Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi, toplumsal cinsiyete duyarlı bir adalet sistemi için kilit öneme sahip olduğu düşünülen, adaletle erişimin birbiriyle ilişkili altı unsurunu ortaya koy-

muştur. Bunlar; adalet önüne getirilebilirlik, müsaitlik, erişilebilirlik, iyi nitelik, hesap verebilirlik ve mağdurlar için hukuk yollarının sağlanmasıdır. Kadına yönelik şiddet açısından adalet erişimi, devletlerin aşağıdakiler de dâhil olmak üzere bir dizi tedbiri uygulaması gerektiği anlamına gelmektedir:

- Kadınlara yönelik şiddet eylemlerinin uygun şekilde suç olarak tanımlanmasını sağlamak üzere iç hukukta değişiklik yapılması,
- Soruşturma ve kovuşturmalar için uygun usullerin sağlanması,
- Etkili hukuk yollarına ve tazminata erişimin sağlanması.

Kadınların adaletle eşit erişimini sağlamak için, hukuk uygulayıcıları çalışmalarında toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşım benimsemeli ve yasaları temel eşitlik kavramları ve uluslararası insan hakları doğrultusunda yorumladıklarından emin olmalıdır. Savcılar ve hâkimler, kadına yönelik şiddetle ilgili davalarda kadınların adalet erişiminde karşılaştıkları engellerin kaldırılmasını sağlamak için ileriye etkili bir yaklaşım benimsemelidir. Soruşturma ve adli yargılama sırasında koruma tedbirleri uygulanmalıdır. Bu da kolluğun, savcılarının ve hâkimlerin yalnızca eşgüdümlü ve birbirini tamamlayacak şekilde çalışması gerektiği anlamına gelmez, aynı zamanda adalet zincirinin her aşamasında mağdurların özel gereksinimlerinin merkezi önemde olduğu anlamına gelir.

Kadına yönelik şiddetle mücadelede etkili adalet sistemlerinin pek çok ortak özelliği bulunmaktadır:

- Mağdurun güvenliği önceliklendirilir,
- Failler sorumlu tutulur,
- Mağdurları güçlendiren, yeniden mağdur etmeyen yaklaşımlar kullanılır (Mağdurlar bilgilendirilmeli, kararlarına saygı duyulduğunu ve seslerinin duyulduğunu hissetmelidir),
- İlgili kurumlar eşgüdümlü ve birbirini tamamlayacak şekilde çalışır.

Adalet sektörü aktörleri; savcılar, hâkimler ve onları destekleyen personel kadına yönelik şiddetle mücadelede ve adaletin önündeki engellerin kaldırılmasında güçlü bir rol oynamaktadır. Eşler arası şiddet vakalarındaki ceza takibindeki kayıp oranlarına ilişkin uluslararası araştırmalar, şiddet eylemlerinin çok küçük bir yüzdesinin kolluğa bildirildiğini ortaya koymaktadır (genellikle mağdurların %20'sinden azı bildirimde bulunmaktadır). Adalet zinciri boyunca ilerlendiğinde, tüm olayların %7'sinden azı failin suçlanmasıyla sonuçlanmakta ve vakaların en fazla %5'i mahkumiyetle sonuçlan-

maktadır.¹ Adalet sektöründeki her üç aktör grubu da (kolluk, savcılar ve hâkimler) ceza takibindeki kaybın kritik noktalarında yer almaktadır. Örneğin, bir ev içi şiddet şikayeti ile ilgili, bir suç işlenmediği kanaatiyle gözaltı işlemi yapılmaz ya da takipsizlik kararı verilirse, söz konusu şikayet adalet sisteminde ilerlemeyebilir. Mağdurun şikayetini geri çekmesi ya da mahkemenin delil yetersizliği nedeniyle beraat karar vermesi hâlinde de sürecin son aşamalarına doğru yıpranma meydana gelebilir. Adalet sisteminin bir bütün olarak etkinliğini artırarak ev içi şiddete etkili bir şekilde müdahale etmesini sağlamak için genellikle kolluk, savcılık ve mahkemelerin prosedürlerinde reform yapmak ve kurumsal kültürlerini dönüştürmek gerekir. Savcı ve hâkimlerin ev içi şiddetle mücadelede aşağıda özetlendiği gibi benzersiz rolleri vardır.

IV. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Savcıların Rolü

- Savcılar, devlet yetkilileri olarak ev içi şiddet davalarının diğer suçlarda olduğu gibi aynı ciddiyetle ele alınmasını ve “mahrem konular” olarak görülmemesini sağlar.
- Kadına yönelik şiddetin gerektirdiği şekilde soruşturmanın titiz bir şekilde yürütülmesini ve dava için gerekli bilgilerin toplanmasını sağlar.
- Kolluk görevlileri, sosyal hizmet uzmanları ve denetimli serbestlik personeli gibi diğer adalet çalışanlarına liderlik ve uzmanlık sağlar.
- Hukukun üstünlüğüne saygı duyulmasını sağlar.
- Eylemleri vasıtasıyla, failleri caydırabilecek ve mağdurların karşı karşıya kaldığı utanç ve damgalamayı azaltabilecek güçlü mesajlar gönderir.

V. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Hâkimlerin Rolü

- Hâkimler karar verici olarak kanunu tarafsız bir şekilde yorumlar ve uygular ki bu da kadına yönelik şiddet eylemleri için adil ve orantılı cezaların verilmesi anlamına gelir.
- Toplumda mevcut olan basmakalıp yargılara ve önyargılara karşı çıkarak ayrımcılık yapmama ilkesini destekler.

1 Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi, Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete karşı etkili kovuşturma müdahaleleri hakkında el kitabı, 2014, s.28, 2008 Uluslararası Kadına Yönelik Şiddet Araştırması'ndan alıntı.

- Hâkimlerin verdiği kararlar aracılığıyla mahkemeler, topluma ev içi şiddetle müsamaha gösterilmeyeceği mesajını verir.
- Hâkimler adalet sisteminin işleyişinin iyileştirilmesinde mağdurlar ve tanıklara yönelik güvenli bir ortamın oluşturulmasında liderlik sağlayabilirler.

VI. Koruma Tedbirleri – Müdahale İlkeleri

Hukuki çözümler spesifik insan hakları ihlalinin karşılayacak, yanlış giderecek ve aynı zamanda uğranılan zararı telafi edecek şekilde uyarlanmalıdır. Hukuk davalarında bu, telafi, tazminat ve tekrarlanmamasını sağlayacak tedbirleri içerebilir. Mahkemeler ayrıca mağdurlar için rehabilitasyon (tıbbi ve psikolojik bakım ve diğer sosyal hizmetler) kararı vermeyi de düşünmelidir. Mağdurlar ayrıca tazminat haklarından veya nasıl tazminat talep edeceklerinden habersiz olabilirler; uygulayıcılar bu seçenekler hakkında temel bilgiler vermeli ve adli yardım hizmetlerine yönlendirme sağlamalıdır. Faile uygulanan parasal yaptırımlar genellikle etkisizdir ve mali açıdan kocasına veya partnerine bağımlı olan bir kadını olumsuz etkileyebilir. Kadına yönelik şiddetle dair ceza davalarında uygun çözüm yollarının belirlenmesi, şiddetin dinamiklerinin ve mağdurun uğradığı zararın anlaşılmasını gerektirir. Hukuki tazminat yolları ve cezai yaptırımlar birbirini dışlamamalıdır. Bu, kadına yönelik şiddet mağdurlarının cezai yaptırımlara paralel olarak (faile karşı) hukuki çözüm yollarına başvurma hakkına sahip olduğu anlamına gelir. Mağdurlar, uğradıkları zarar için tazminat talep etme hakkına da sahip olmalıdır.

Koruyucu tedbir kararları, birçok mağdurun şiddeti sona erdirmeye ve başka şiddet eylemlerinden korunma arzusunu karşılayan medeni, idari ve hatta cezai hukuki çareler veya tedbir kararlarıdır. Koruyucu tedbir kararları “diğer yasal işlemlerden bağımsız olarak veya bunlara ek olarak” mevcut olması gerekmektedir birlikte, takip eden yasal işlemlerde de koruyucu tedbir kararları verilebilir. Ayrıca, koruyucu tedbir kararlarını ihlal edenler cezai veya diğer yasal yaptırımlara tabi olmalıdır. Özetle, koruyucu tedbirler değerlendirilirken aşağıdaki ilkelere uyulmalıdır:

- Tedbirler, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetle ilgili toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı bir anlayış üstüne temellendirilmeli, insan hakları ve mağdurun güvenliği odaklanmalıdır.
- Tedbirler; mağdur, fail, çocuklar ve geniş sosyal çevreleri arasındaki ilişkiyi dikkate alan bütüncül bir yaklaşım üstüne temellenmelidir.

- Tedbirler ikincil mağduriyetin önlenmesini amaçlamalıdır.
- Tedbirler şiddet mağdurlarının güçlendirilmesini ve ekonomik bağımsızlığını amaçlamalıdır.
- Tedbirler uygun olduğunda bir dizi koruma ve destek hizmetinin tek bir kurum binası içinde yer almasını mümkün kılmalıdır.
- Tedbirler, çocuk mağdurlar dâhil olmak üzere kırılgan grupların özel gereksinimlerini ele almalı ve bu kişiler için mevcut olmalıdır.
- Hizmetlerin sağlanması mağdurun failden şikayetçi olma veya fail aleyhine tanıklık etme konusunda istekliliğine bağlı olmamalıdır. Süratle çözüme yönelik etkin kararlar alınmalıdır.

VII. Mağdurun Gereksinimlerinin Karşılanmasında ve Güvenliğinin Sağlanmasında En İyi Uygulamalar

Mağdurun güvenliğine gösterilen özen, tüm ev içi şiddet müdahalelerinin merkezinde yer alır. Mağdurun güvenliğini sağlamanın iki yönü vardır: kişisel güvenlik planı geliştirmek için mağdurla birlikte çalışmak ve risk değerlendirmesi yapmak. Birçok durumda, mağdurlara detaylı ve kişiselleştirilmiş bir güvenlik planı geliştirmeleri için bir destek görevlisi, avukat veya hukuk danışmanı yardımcı olur. Ancak mağdur hizmetlerinin yeterince gelişmediği veya hizmete erişimin zor olduğu durumlarda bu destek alınamayabilir. Savcı ve hâkimlerin yüksek risk altındaki mağdurları korumak gibi bağımsız bir yükümlülükleri olup bu da mağdurun bir güvenlik planı oluşturmaya ve gerekli desteği almasına yardımcı olmaları gerektiği anlamına gelir. Risk değerlendirmesi kollukla birlikte ve ortak bir yaklaşım kullanılarak yapılmalıdır. Aynı değerlendirme kriterlerinin kullanılmasının amacı, risk hakkında yeknesak bir karara varmak ve farklı taraflarca atılması gereken adımların ana hatlarını belirlemektir.

Bu bağlamda, hem savcılar hem de adli makamlar risk değerlendirmesi yaptıktan sonra kollukla iletişim kurarak bilgi paylaşımında bulunmalı ve riskteki herhangi bir değişiklik veya artış ile nasıl ilgili olduğunu ve riskin nasıl yönetilmesi gerektiğini belirtmelidir. Savcılarının veya adli makamların kollukla kurdukları iletişimin etkisiz olması nadir görülen bir durum olmayıp bu durum mağdurun güvenliğini tehlikeye atabilecek görüş ve karar alma süreçlerinde uyumsuzluğa yol açar. Ancak risk değerlendirmesi uygun şekilde koordine edildiğinde, risk değerlendirme prosedürü hayat kurtarıcı olabilir. Bu nedenle, adli makamlar güvenlik planlaması konusunda herhangi bir varsayımda bu-

lunmamalıdır. Mağdurlara kendilerini, çocuklarını ve/veya bakmakla yükümlü oldukları diğer kişileri ve aile fertlerini koruma konusunda bir strateji geliştirip geliştirmediklerinin açıkça sorulması tavsiye edilir. Savcılar, mağdura bir kişiselleştirilmiş güvenlik planı yapması için bilgi sunarak yardımcı olmaya ve bu süreçte ek destek sağlayabilecek uzman kuruluşlara yönlendirmeler yapmaya hazır olmalıdır. Mağdurla, potansiyel riskler ve bunları nasıl yönetebileceğine dair planlar hakkında konuşmak için bir kontrol listesi veya broşür kullanmak faydalı olacaktır. Savcılar ayrıca failin cezai kovuşturmayla karşı olası tepkisini de ele almalı ve mağdurun riskini azaltmak için alternatiflerin belirlenmesine yardımcı olmalıdır (örneğin, failden uzak durmak için güvenli yerler planlamak). Savcının, riski en aza indirmek için mağdurla iletişim kurmanın en iyi yolunu görüşmesi de önemlidir.

Ev içi şiddet mağdurlarının ihtiyaçlarına duyarlı olan mahkemeler, avukatlara ve hukuk hizmetlerine yönlendirmeler yaparak veya hatta adliyelerde yerel hizmet sağlayıcıların mağdurlarla tehlikeden arınmış bir şekilde görüşebileceği bir oda sunarak güvenlik planlamasında onlara destek olur. Hâkimler ayrıca mağdurun güvenliği hakkında karar vermek için mağdura irdeleyici sorular sorabilir veya ondan açıklama isteyebilir. Hâkimler, mahkemede veya failin hazır bulunduğu bir ortamda mağdurdan güvenlik planlaması hakkında ayrıntılı bilgi istememelidir, fakat savcı veya avukattan böyle bir planın mevcut olduğunu teyit edebilirler. Buna ek olarak, savcılar ve hâkimler mağdurun güvenliğini artırmak için kendileri de adım atabilirler. Örneğin, duruşma öncesi aşamada, savcılar mağdur ile risk konusunu görüşmeli ve failin serbest bırakılma koşulları hakkındaki soruları yanıtlamalıdır. Koruma kararı talebinde bulunmak ve mahkemeden belirli bilgilerin (mağdurun adresi ve telefon numarası gibi) gizli tutulmasını talep etmek de mağdur güvenliğini artıracak araçlardır.

Özet olarak mağdur güvenliği şunları gerektirir:

- Mağduru, hakları hakkında anlayabileceği bir dil ve üslupta bilgilendirme,
- Kurumlar arası iş birliği ve destek hizmetlerine yönlendirme,
- Mağdur güvenliğine yönelik planlama, (ör. ABD'deki hâkimler, ev içi şiddet öyküsü söz konusu olduğunda ebeveynlerin boşanma veya ayrılık sonrasında sorumlulukları nasıl paylaşacağını ve kişisel ilişki kurma hakkını nasıl yöneteceğini gösteren "güvenlik odaklı ebeveynlik planının" ebeveynler tarafından sunulmasını ister. Mahkemeler güvenliğin değerlendirilmesine ilişkin talimatları ve şablonları temin eder.)

- Risk, tehlikeli davranış ve hayati tehlikenin değerlendirilmesi,
- Davaların mümkün olduğunca hızlı bir şekilde görülmesini ve delillerin uygun şekilde ve zamanında toplanmasını sağlamak için etkili dava yönetimi,
- Mağdurun mahkeme süreci sebebiyle ikincil örselenmeye maruz kalmamasını sağlamak için mahkeme ortamının yönetimi. (ör. mağdurun beyanı alınırken ve mağdurun ifadesi sırasında kendini güvende hissetmesinin sağlanması.)

VIII. Hukuk Yargılaması Müdahalesi

Mağdur güvenliği ve mağduru güçlendirmeyle ilgili hususlar hukuk davalarında da ceza sisteminde olduğu kadar önemlidir. Ev içi şiddet unsuru barındıran hukuk ve ceza davalarında adalet sektörü aktörleri mümkün olduğunca birbiriyle koordinasyon hâlinde olmalıdır. Mağdurlar hem hukuk hem ceza adalet sistemi bünyesine dâhil olduğunda, bütüncül yaklaşımlar veya ideal olarak ortak dava yönetimi mağdur güvenliği ve çocuğun korunması açısından mühimdir.

Hukuk davasında verilen tedbir kararının temel amacı (ör. failin aile konutundan uzaklaştırılması, faile nafaka ödeme yükümlülüğü getirilmesi veya çocukların velayet yetkisini diğer ebeveyne verme), kişilerin zarar görmesini engellemektir. Acil tehlike durumlarında, failin belirli bir süreliğine mağdura yaklaşmaması yönünde karar vermek suretiyle mağdur güvenliğini temin etmek için en etkili yol, failin evden uzaklaştırılmasına yönelik acil nitelikli tedbir kararlarının alınmasıdır. Bu koruma kararları, kadınların evlerinde kalmasına izin veren kritik tedbirlerdendir. Bu kısa vadeli tedbirler, mağdurlara gelecekteki yaşamları hakkında stresten uzak bir şekilde karar vermeleri için ihtiyaç duydukları zamanı verir. Koruma kararları, etkili bir şekilde uygulandığında önleyici bir rol de oynayabilir. Koruma kararları aynı zamanda faili davranışlarından sorumlu tutar ve kararı ihlal ederek tacizde bulunmaya devam etmesi hâlinde sonuçlar doğurur. Uygulamada, birçok mağdur için geçici koruma kararının, faili etkilemek ya da başka yasal önlemlere gerek kalmadan ilişkiyi terk etmesini sağlamada yeterli olduğu görülmektedir. Koruma kararına başvurmak isteyen pek çok mağdur, fail hakkında suç duyurusunda bulunmaya hazır olmadığından; Avrupa Konseyi standartları, diğer yasal işlemleri başlatıp başlatmadıklarına bakılmaksızın koruma kararlarının mağdurlara üye devletlerce sunulmasını gerektirmektedir. Son olarak,

mağdurlar koruma kararı için başvurduklarında bir güçlenme ve kendi kaderlerini tayin etme duygusu kazanırlar. Mahkemeler, bu adımın pek çok mağdur için ilk kez yardım istemek ve istismardan kurtulmak için bir süreç başlatmak anlamına gelebileceğini kabul etmelidir. Hâkim, koruma kararı değerlendirmesinde tarafsızlığını korurken, yine de ev içi şiddetin tehlikeli doğasına özellikle dikkat etmeli ve şiddetin kanıtlanması hâlinde mağduru korumak için yetki kullanmalıdır.

Ev içi şiddete tanık olan çocuklar da şiddet mağdurlarıdır ve fail ile çocuk arasında kişisel ilişki tesisi kararı verilirken bunun da göz önüne alınması ve bu tür bir ilişkinin çocuk ve mağdur açısından sağlıklı olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.

Savcılar da koruma kararlarının etkililiğinin sağlanmasında rol oynarlar. Genellikle savcı, koruma kararı tacizi durdurmada başarısız olduğunda devreye girer. Tüm koruma kararı ihlalleri yüksek bir güvenlik bilinciyle ele alınmalıdır. Fail, kararı ihlal ettiği için cezai olarak sorumlu tutulmalıdır. Ayrıca şiddete uğramak, kendisini koruyamayan, hukuk sistemine olan güvenini kaybetmesi mümkün olan mağdur için özellikle travmatik bir an olabilir. Savcılar, mağdurun bir ceza davasına katılma hakkından haberdar olmasını sağlamak ve durumun teşkil ettiği tehlikeyi tam anlamıyla değerlendirmesi için mağdura hassas bir şekilde iletişim kurmalıdır.

B – Ev İçi Şiddetin Soruşturulmasında Etkili Dava Yönetimi Uygulamaları

1. Soruşturma Stratejisi Geliştirme ve Dava Hazırlığı Yapma

Ev içi şiddet davalarının soruşturulması, bir strateji geliştirilmesinden mahkumiyet sonrası izlemeye kadar ceza adaleti sürecinin her aşamasında özel yaklaşımların kullanılmasını gerektirir. Ev içi şiddet davalarında, olayın bildirilmesinden iddianamenin hazırlanmasına kadar geçen sürede gecikmeler yaşanması yaygındır ki bu da bazı delillerin kaybolabileceği anlamına gelebilir. Bu nedenle, savcının mümkün olduğunca erken bir zamanda kollukla görüşerek kapsamlı delil toplama ve soruşturma taktiklerini ele alması kritik bir ilk adım olacaktır. Bu, aynı zamanda kollukla birlikte, yapılan risk değerlendirmesinin sonuçlarını gözden geçirmek ve mağdur ve ailesinin güvenliği hakkında bir karar vermek için de uygun zamandır. Bu davalar, aşağıdaki asgari standartların izlenmesini gerektirir:

- Delil toplama ve davanın hazırlanmasına yönelik ileriye etkili yaklaşım: Savcılar, etkili delil toplama ve soruşturmaya ilişkin taktiklerin ele alınması için kollukla mümkün olduğunca erken bir aşamada istişarede bulunmalıdır.
- Savcı, en fazla zarar görme riskinin bulunduğu davalara öncelik vermemelidir. Bu süreçte atılacak ilk adımlar, kollukla birlikte risk değerlendirmesinin sonuçlarının değerlendirilmesi ile mağdur ve ailesinin güvenliğiyle ilgili tespitle bulunma olmalıdır.
- Suç isnadı öncesi aşamada, vakanın uygun şekilde tanımlanması ev içi şiddet davası olduğunun belirtilmesi ve buna yönelik bir eylem planı geliştirilmesi savcılar açısından faydalı bir uygulamadır.
- Suçun işlendiğine yönelik yeterli kanıt varsa, mağdurun şikâyetine tabi olan suçlar bakımından şikayetini geri alma yönündeki talebi, takipsizlik için bir gerekçe olarak kullanılmamalıdır. Yine şikâyetine tabi suçlarda, soruşturma ve kovuşturmalar tamamen bir rapora bağlı olmamalı, mağdur ifadesini veya şikayetini geri çekse bile işlemler devam etmelidir (gıyapta ve resen yargılama olarak).

II. Soruşturma ve Delil Toplamaya İlişkin Hususlar

Mağdurun ifadesi önemli bir kanıt niteliğindedir; ancak burada savcılar da devreye girmelidir. Ev içi şiddet failine işlediği suçtan ötürü hüküm giydirmek üzere yeterli delil toplanması, mağdurun değil, devletin sorumluluğundadır. Soruşturma ve kovuşturma tamamen bir rapora veya mağdur tarafından yapılan bir şikâyete bağlı olmamalıdır. Bu nedenle savcıların, mağdurun ifadesi dışında da dava açmak için gerekli bilgi ve becerilere sahip olması gerekir ki bu da kanıta dayalı bir soruşturma yürütülmesini gerektirir. Bu tür davalar, fiziki deliller, uzman hekim ve bilirkişi ifadeleri gibi doğrulayıcı deliller üzerine inşa edilmelidir. Savcılar, muhtemel türlerde doğrulayıcı delilleri araştırma konusunda ileriye etkili yaklaşım sergilemelidir. Bu konuda bir kontrol listesinin kullanılması faydalı olabilir. Göz önüne alınması gereken bazı delil türleri aşağıdaki gibidir:

- Kolluk görevlisinin ifadesi, olay yeri tutanağı,
- Komşuların veya diğer tanıkların (arkadaş, çocuk vb.) ifadeleri,
- Acil çağrı/ 183 çağrı hattı kaydı, KADES kaydı, Kapalı Devre Kamera Sistemi (CCTV) kayıtları,

- Yaralanma ve olay yeri fotoğrafları (mala zarar dâhil olmak üzere), hastanın öyküsü/tıbbi raporlar (acildeki tedavide alınan hasta öyküsü dâhil),
- Olayla ilgili adli tıp sağlık raporu,
- Geçmişte yaşanan olaylar (ör. failin adli sicil kaydı, evden uzaklaştırma/koruma kararları, idari cezalar),
- Ev içi şiddetle ilgili daha önce yaşanmış ancak peşine düşülmemiş olaylara dair raporlar,
- Failin gönderdiği mektuplar veya notlar, fail ile mağdur arasındaki yazışmalar,
- Failin psikolojik durumuyla ve kötü karakter özellikleriyle ilgili deliller.

III. Yargılama Öncesi Hususlar

Yargılama öncesi dönem, özellikle yargılamadan önce failler gözaltında veya denetim altında değilse ev içi şiddet mağdurlarının karşı karşıya olduğu riskin arttığı bir dönemdir. Burada göz önüne alınması gereken bir dizi husus şöyledir:

- Risk ve hayati tehlike değerlendirmesi bulguları, failin yargılama beklenirken tutuklanıp tutuklanmayacağını belirlemek açısından son derece önemlidir.
- Savcılar, sanık ve mağdurun sorgu, ifade ve duruşma gibi karşı karşıya geldiği anlarda yaşanabilecek riskleri göz önünde bulundurarak fail ve mağdur arasında uzaklaştırma kararı talebinde bulunmalıdır.
- Hâkimler tetikte olmalı ve şu gibi kötü uygulamalardan kaçınmalıdır: Şiddeti meşru gösterebilecek gerekçeler göz önüne alınarak cezada indirim yapılması (ör. haksız tahrik teşkil etmeyen fiiller nedeniyle haksız tahrik indirimi uygulanması), mağdurun şikayetinden vazgeçmesi veya tarafların barışmasına ilişkin bir bilginin veya savcının davanın düşürülmesi talebinin yer alması.
- Savcılar, örneğin cinsel geçmiş gibi bazı delillerin ilgisiz veya gerekli olmadığı hâllerde, bunların hâkim tarafından dikkate alınmamasına yönelik beyanda bulunmalıdır. Savcılar aynı zamanda failin elinde bulunan ateşli silahlara el konulması için de başvuruda bulunmalıdır.

Eş zamanlı yürüyen hukuk yargılamaları olup olmadığı araştırılmalı ve mahkeme koruma kararının mevcudiyetine dair bilgilendirilmelidir.

IV. Yargılamaya İlişkin Hususlar

Şikayette bulunma konusunda gönülsüz olan ve beyanda veya şikayette bulunmayı reddeden mağdurlar arasında bir ayırım yapılmalıdır. Savcılar, mağdurun ifade vermeyi reddedeceği varsayımında bulunmamalıdır; zira güven tesis edildiğinde ve süreç dikkatli bir şekilde planlandığında başta gönülsüz olsa bile mağdurun iş birliği yapma ihtimali artacaktır.

Ev içi şiddetle ilgili şehir efsaneleri hem adalet sisteminde hem de toplumun genelinde yaygındır ve bu tür yanlış kanılar “saniğin davranışından ziyade mağdurun davranışına odaklanmaya” neden olur. Mağdurlar genellikle yargılama ve duruşma sırasında, beklenenin aksine bir tutum sergiler. Mağdurun travmaya verdiği tepkiyi açıklamak, basma kalıp yargıların önüne geçmek ve hatta adli tıba ilişkin birtakım delilleri açıklamak amacıyla bilirkişi uzmanlığına başvurmayı göz önünde bulundurmamak gerekir.

Hâkimler, faillerin adalet sistemini manipüle etmek için kullandıkları taktiklere ve mahkemede sergiledikleri görüntüye karşı eşit derecede dikkatli olmalıdır (ör. sanık şiddeti en aza indirgeyebilir, yalan söyleyebilir, alkol, madde kullanımı ve stresi gerekçe göstererek veya mağduru suçlayarak sorumluluğu üstünden atmaya çalışabilir). Mahkeme, çevresel koşullardan ziyade saniğin olay anındaki davranışlarına odaklanmalıdır. Failler mahkemede bile mağdur üzerinde kontrol kurmaya çalışabilirler. Hâkimin mahkeme salonunun güvenliğini sağlaması kritik önem taşır.

C – Türk Hukukunda Koruyucu ve Önleyici Tedbir ve Mekanizmaları – 6284 Sayılı Kanun Kapsamında Verilebilecek Koruyucu ve Önleyici Tedbirlerin Analizi

I. 6284 Sayılı Kanun Kapsamında Verilecek Koruyucu ve Önleyici Tedbir Mekanizması Hakkında Genel Bilgiler

2012 yılında, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun yürürlükten kaldırılarak, kadına karşı şiddetle mücadele ile ilgili 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun yayınlanmıştır. Kanun genel olarak, kadına karşı şiddet ve ev içi şiddet ile mücadelede oldukça kapsamlı bir içeriğe sahiptir. Kanun hükümlerinin, Türk Medeni Kanunu’nun koruyucu tedbirlerine ilişkin düzenlemelerinin ev içi şiddetle mücadele özelinde tamamlayıcısı olduğu kabul edilir.

6284 sayılı Kanun'da, şiddet mağdurlarının korunması amacıyla bir kısım koruyucu ve önleyici tedbirler öngörülmüştür. Tedbirin türüne göre bu tedbirlere karar vermeye, hâkim ve mülki amirler yetkili kılınmıştır. Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde kolluk amirinin de tedbir kararı verme yetkisi bulunmaktadır.

Önleyici tedbirler doğrudan faile yönelik içerikte tedbirler olup bunlara karar vermeye yalnızca hâkim yetkilidir. Öte yandan mağdura yönelik olan koruyucu tedbirler ise, öncelikle mağdurun şiddetten korunması ve şiddet etkilerinden arınmış bir hayata kavuşması amacını taşır.

Koruyucu tedbirler, doğrudan mağdura ilişkindir. Şiddet uygulayanın hak ve özgürlüklerine doğrudan bir etkisi yoktur. Bu sebeple koruyucu tedbirlerin bir kısmına yalnızca hâkim tarafından değil mülki amir tarafından ve gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde kolluk amiri tarafından karar verilmesine de imkân tanınmıştır. Koruyucu tedbir kararı alabilmenin kendine özgü ivedi yapısı dikkate alındığında bu pratik tercih anlamlıdır.

Ne var ki tedbirlere ilişkin hukuki düzenlemelerde karşılaşılan sorunlar, ayrıca uygulamada yaşanan aksaklıklar, bunlar ile amaçlanan hedefin yerine getirilmesine engel olmaktadır. Bir sonraki bölümde ilgili yasal mevzuat ele alınacak ve uygun düştüğü ölçüde aksaklıklar incelenecek ve tedbirlerin uygulanmasını iyileştirmeye yönelik somut öneriler ortaya konacaktır.

II. Tedbire Karar Verilmesi Sürecine İlişkin Meseleler

a. Görev ve Yetki

6284 sayılı Kanun kapsamında öngörülen koruyucu tedbirlere karar vermeye yetkili makamlar hâkim (m. 4) ve mülki amirlerdir (m. 3). Görevli mahkeme aile mahkemesidir (m. 2/c). Yetkiye ilişkin uyuşmazlıkların engellenmesi amacıyla "en çabuk ve en kolay şekilde ulaşılabilecek" aile mahkemesi hâkimliği, mülki amir veya kolluğa başvurulmasına imkân tanınmıştır (m. 8/1/c. 2).²

- 2 Hakimler ve Savcılar Kurulu 1. Dairesi'nin 27.12.2019 tarih ve 1584 sayılı Kararına göre,
- 1) Aile mahkemesinin bulunmadığı (veya aile davalarının ayrılmadığı) yerlerde; Aile mahkemesinin görev alanında olan dava ve işler ile 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında gelecek önleyici ve koruyucu tedbir işlerine;
 - a) Bir asliye hukuk mahkemesi bulunan yerlerde bu mahkemenin,
 - b) İki veya daha fazla asliye hukuk mahkemesi bulunan yerlerde ise 2 numaralı asliye hukuk mahkemesinin bakmasına,
 - 2) Aile mahkemesinin bulunduğu yerlerde; 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında gelecek önleyici ve koruyucu tedbir işlerine;
 - a) Bir aile mahkemesi bulunan (veya münhasıran aile davalarına bakılan) yerlerde bu mahkemenin (veya münhasıran aile davalarına bakan müstemir yetkili hâkimin),
 - b) Yirmiden az aile mahkemesi bulunan yerlerde 1 numaralı aile mahkemesinin,
 - c) Yirmi veya daha fazla aile mahkemesi bulunan yerlerde ise 1 ve 2 numaralı aile mahkemelerinin bakmasına, karar verilmiştir.

Bu hükümlerin uygulanmasıyla ilgili pek çok husus dile getirilmiş ve bunlara cevaben aşağıdaki öneriler hazırlanmıştır.

Öneriler:

1. Çalıştay katılımcıları, Avrupa Konseyi standartlarının gerektirdiği ve bu standartlarda önerilen ileriye etkili yaklaşım benimsenerek Kanun kapsamında yetkili makamlara yapılan başvuruların, ikametgâh birimi olmadıkları gerekçeyle reddedilmemesi gerektiği konusunda mutabık kalmıştır. Bu Kanun kapsamında korumanın, en hızlı ve en kolay surette ulaşılabilir makamlar aracılığı ile yürütülmesi görevi bulunduğu vurgulanmalıdır. Bu konuda tüm ilgili birimlerin ve özellikle kolluk, mülki amir ve aile mahkemesi hâkimlerinin bilgilendirilmesi faydalı olacaktır.
2. Benzer şekilde, çalıştayda, birçok ilde ev içi şiddet başvuruları ile ilgilenmek üzere kolluğun özel uzmanlık birimlerinin kurulduğu ifade edilmiştir. Herhangi bir kolluk amirliğine gelen başvuruların bu gibi uzmanlık birimlerine aktarılması, madde 8/1/c.2 hükmünün ihlalini teşkil etmemekte, bilakis şiddet mağdurlarının uzman kolluk personeliyle erişiminin sağlanmasına hizmet etmektedir. Yine de ilk başvurunun yapıldığı kolluk personelinin, uzmanlık birimine intikal sürecinde başvuru sahibine hem intikalin sebebi hakkında bilgilendirmede bulunması hem de ivedilikle mağdurun bu birimlere erişimini bizzat sağlaması da temin edilmelidir. Bu sayede, mağdurların gerekli uzman desteğine hızlı erişiminin temini konusunda Avrupa Konseyi standartlarına uyulması sağlanmaktadır.
3. Aile mahkemelerine yapılan başvurular, eşler arasında başka bir aile mahkemesinde devam eden bir boşanma davası olduğu için reddedilmemelidir. Bu kapsamda, Hakimler ve Savcılar Kurulu 1. Dairesi'nin 27.12.2019 tarih ve 1584 sayılı Kararının 7 numaralı maddesinde yer alan "Aile mahkemesinde açılan dava ile birlikte veya dava açıldıktan sonra bu davayla irtibatlı olarak 6284 sayılı Kanun kapsamında önleyici ve koruyucu tedbir talep edilmesi halinde, davanın esastan görüldüğü mahkemenin bu işe bakmasına" ilişkin yargı çevresi belirlemesinin, özellikle ivedilikle hareket edilmesi ihtiyacı bulunan hallerde mutlak olarak uygulanma zorunluluğu ihtiva etmediği kabul edilmelidir. Bu uygulama, aynı zamanda uygulamayı, üye devletlerin koruyucu tedbir kararlarını diğer yasal işlemleri başlatıp başlatmadıklarına bakılmaksızın mağdurlara sunmasını gerektiren Avrupa Konseyi standartlarıyla da uyumlu hâle getirecektir.

b. Tedbirlerin Sınırlı Sayıda Olmaması ve Takdir Yetkisinin Etkin Kullanımı

Tedbir kararı vermeye yetkili makamların ilgili hükümlerde öngörülen tedbirlerden “birine, birkaçına veya benzerlerine” karar verme yetkisi bulunur (m. 3/1, m. 4/1). Madde 5 ile de, hâkim bu düzenlemede 11 bent hâlinde örnek mukabilinden sayılan tedbirlerin yanı sıra, uygun görülecek benzer tedbirlere hükmedebilir. Yani Kanun’da öngörülen koruyucu ve önleyici tedbir türleri tahdidi değildir. Mülki amir ve hâkim uygun gördüğü benzer başka tedbirlerin uygulanmasına karar verebilir. Öte yandan, kolluk tarafından acil hallerde verilebilecek tedbirler sınırlı sayıdadır.

Bunun dayanağı Kanun’un gerekçesindeki “kişilerin içinde bulundukları özel durumlar dikkate alınarak, olayların özelliklerine uygun tedbirlerin alınacağı hususu da hüküm altına alınmıştır” ifadesi kapsamında yer alır (Gerekçe m. 3). Ne yazık ki uygulamada, genellikle Kanun ile öngörülen tedbirlerin dışında tedbirlere karar verilmediği aktarılmaktadır.³ Öte yandan Kanun ile öngörülen tedbirlerden de daha çok uzaklaştırma tedbiri gibi bazı tedbirlerin sıklıkla uygulandığı; ancak Kanun’un 5. maddesinde öngörülen bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurma ve tedavi (tedaviye sevk) ile ilgili tedbirlerin, özellikle de tedbirin icra edilebilmesinde yaşanan sorunlar nedeniyle yaygın şekilde kullanılmadığına dikkat çekilmelidir. Elektronik kelepçe ile izleme tedbiri açısından da aynı sorunun yaşandığını belirtmek gerekir. Bu çerçevede Kanun’daki tüm tedbirlerin somut olayın şartlarına göre değerlendirilerek uygulanmasının artırılması ve takiple ilgili kolluk birimleri dâhil ilgili tüm kurumlar arasında etkin şekilde koordinasyon kurulması gereklidir. Özellikle de tedbirlerin takip edilebilmesinde ve tebliğ edilmesinde yaşanan sorunlar, tedbir uygulanmasının etkinliğine zarar vermekte olduğundan, bu konu üzerine daha çok eğilmek gerekmektedir. Özellikle koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının en kısa sürede şiddet uygulayana bildirilmesi sağlanmalıdır.

Serbestinin Anlamı ve Arabuluculuk Yasağı

Hâkime ve mülki amire verilmiş olan benzer tedbirlere karar verebilme serbestisi, yalnızca kanunun amacı çerçevesinde kabul edilebilecek tedbirler bakımındandır. Yani, serbesti, tedbirin türü bakımından anlaşılmalıdır. Bu bakımdan hâkimin veya mülki amirin, şiddet mağduru ile şiddet uygulayan arasında bir uzlaşmacı veya arabulucu gibi hareket ederek tarafların barışmasına veya evlilik birliğinin devam ettirilmesine yönelik tedbirler vermeye

3 Bölükbaşı, s. 118.

yetkisi yoktur.⁴ Böylesi bir uygulamanın Kanun'un oynadığı role aykırı olacağı kabul edilmelidir.⁵ Kanun ile, şiddete uğrayanların ve uğrama tehlikesi bulunanların korunması ve şiddetin önlenmesi amacının dışında yetkili makamlara hareket serbestisi tanındığı kabul edilmelidir.⁶

Şiddet mağduru ile fail arasında uzlaşma teklifi ve arabuluculuk yasağı, 05.01.2013 tarihli "*Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik*" madde 4/3/ğ düzenlemesinde de yer alır. Burada, çalışanlar tarafından, kadınlara şiddet uygulayan ya da uygulama ihtimali bulunan kişi ile ilgili herhangi bir uzlaşma teklif edilmesi ve arabuluculuk yapılması yasaklanmıştır. Buna karşılık, 2016 tarihli "*Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelik*" madde 4/1/ğ arabuluculuk ve uzlaşma yasağını mutlak olarak kabul etmemiştir. Buna göre, "*koruyucu veya önleyici tedbir kararlarının alınması ve yerine getirilmesi aşamasında şiddet mağduru ile şiddet uygulayan arasında Ceza Hukuku kapsamında uzlaşma ya da hukuki uyuşmazlıklarda arabuluculuk önerilemez. Ancak, çatışma çözme yöntemlerine ilişkin danışmanlık ve rehberlik hizmeti verilebilir*". Uygulamada hâlen, ŞÖNİM çalışanları tarafından arabuluculuğa yeltenme, şiddet uygulayan ile bir araya gelmeye veya barışmaya zorlanma şeklinde yöntemlere başvurulduğu raporlanmaktadır.⁸ Benzer uygulamaların sığınma evlerinde de gerçekleştirildiğine dair tespitler de mevcuttur.⁹

Buna karşılık, şiddetin yalnızca tedbir kararları ile önlenmesinin mümkün olmadığı en azından ŞÖNİM'in görevleri arasında arabuluculuğun da yer alması gerektiği de ileri sürülmüştür.¹⁰ Bununla birlikte, Kanun'un amacının

4 Öztürk, s. 19; Karakaya, s. 73; Emel Badur, "Ailenin Korunması Alanındaki Son Gelişmeler", TBB Dergisi, 84, 2009, s. 68; Nuhoğlu, s. 72, 73.

5 Öztürk, s. 19.

6 Antalya 2. Aile Mahkemesi tarafından bu yönde verilmiş bir ara karar doktrinde benzer gerekçelerle eleştirilmiştir. Kararda; "*4787 sayılı Kanun'un 7. maddesi gereğince, ailenin Türk toplumunun temeli olduğu, tarafların evlenmekle karşılıklı bakım, sevgi, sadakat ve hoşgörü ile yükümlü olduklarını, çocuk sahibi iseler, boşanmaların çocukların geleceği açısından olumsuz sonuçlar doğurduğunu ve çocukların genellikle topluma suçlu veya sorunlu olarak katıldıklarını, evliliğin hastalıkta, sağlıkta, birlikte, dirlikte, varlıkta, yoklukta bir ve beraber olmayı gerektirdiğini hatırlayarak, barışmaları ve düşünceleri için ihtar yapılmasına*" ifadelerine yer verilmiştir. Antalya 2. Aile Mahkemesi, 07.06.2013 tarihli ara karar (2013/218 E.), (Öztürk, s. 19, naklen).

7 R.G. 05.01.2013 T., 2013/28519 S.

8 <https://morcati.org.tr/wp-content/uploads/2022/01/Erkek-S%CC%A7iddetiyle-Mu%CC%88cadele-Koordinasyona-l%CC%87lis%CC%A7kin-l%CC%87zleme-Raporu.pdf>.

9 Opuz Grup Davaları (no. 33401/02) Gölge Rapor- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Ekim 2020-İstanbul, <https://morcati.org.tr/wp-content/uploads/2021/02/AlHM-Opuz-Grubu-Davaları-Golge-Raporu.pdf>.

10 Mustafa Serdar Özbek, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013, s. 1027*; Özellikle fiziksel şiddetin söz konusu olmadığı olaylarda, somut olayın özellikleri çerçevesinde ihtiyari arabuluculuğun ŞÖNİM uzmanları tarafından yerine getirilmesinin şiddetin önlenmesine fayda sağlayacağı görüşü ile benzer yönde, Öztürk, s. 24.

gerçekleştirilebilmesi ve bu amaçtan sapılmaması amacıyla arabuluculuk hizmetlerinin sürece mümkün mertebe dâhil edilmemesi gerekir.

Ayrıca, arabuluculuğun bu Kanun kapsamındaki uyuşmazlıklara uygulanamayacağına, 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu¹¹'nin 1. maddesi de dayanak teşkil edebilir. Söz konusu hüküm uyarınca, “ev içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişli değildir” hükmü öngörülmüştür. Dolayısıyla, şiddetin önlenmesine yönelik talepte bulunulduktan sonra, artık eşler arasındaki uyuşmazlığın arabulucu eliyle çözülmeye çalışılması mümkün olmaz. Söz konusu düzenlemede, zorunlu veya ihtiyari arabuluculuk açısından bir ayırım yapılmadığına dikkati çekmek gerekir. Her ne kadar, Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi ile yalnızca zorunlu arabuluculuk yasaklanmış ise de, 6325 sayılı Arabuluculuk Kanunu’nun 1. maddesi çerçevesinde, Türk hukukunda ev içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıklarda ihtiyari arabuluculuğun da uygulanamayacağı savunulabilir.

Öneriler:

1. Kadına yönelik şiddet konusunda uzman eğitimi ihtiyacına ve mağdurun korunmasında ileriye etkili ve bireysel bir yaklaşım benimsenmesine ilişkin Avrupa Konseyi standartları doğrultusunda, yetkili makamların somut vakanın özelliklerine uygun olarak alternatif tedbirler almaya teşvik edilmesi ve kendilerini Kanun’da öngörülenlerle sınırlandırmamaları tavsiye edilmektedir.
2. Uygulamada sıklıkla, somut olayın özelliklerini değerlendirmeye almaksızın matbu şekilde ve kes yapıştır formatında otomatik olarak aynı tedbirlere toplu olarak karar verilmesine rastlanır. Sonuç olarak, bu gibi uygulamaların Kanun’un amacını gerçekleştirmesine hizmet etmediği ve somut olayın özelliklerine göre gereken koruyucu ve önleyici tedbirlere karar verilmesi konusunda yetkili makamların eğitilmesi önerilir.
3. Mülki amir ve hâkimlere tanınan serbesti dayanak alınarak bu gibi ulaştırıcı faaliyetler gerçekleştirilmemelidir. 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun’un 7. maddesinin uygulanması mümkün değildir.¹² Önemle belirtmek gerekir ki, kendisine

11 R.G. 22.06.2012.

12 4787 sayılı Kanun’un 7. maddesinin birinci fıkrası ile aile mahkemelerinin, önlerine gelen somut olayın özelliklerine göre, esasa girmeden önce uyuşmazlığı sulh yoluyla çözmeleri ve sulh sağlanamadığı takdirde yargılamaya devam etmeleri gerektiği öngörülmüştür. Bu düzenleme ile aile mahkemesi hakimlerine adeta birer “aile arabulucusu” olarak hareket etmek imkânı verildiği ancak aile hukuku

Kanun kapsamında başvurulacak yetkili kurumların ve özellikle hâkimlerin, Türk Medeni Kanunu (TMK) m. 195/II düzenlemesini dayanak alarak, eşleri uzlaştırmaya çalışması da mümkün değildir.¹³ Zorunlu arabuluculuğun yasaklanması ile hedeflenen, devletin, mağdurun tarafsız bir hâkim tarafından yürütülen yargılamaya erişimini sağlamak amacına ulaşılabilmesi için, uygulamada aile hâkimlerinin de konu hakkında bilgilendirilmesi önem arz eder.

4. Ayrıca, Avrupa Konseyi tarafından açıklığa kavuşturulduğu üzere, kadına yönelik şiddet davalarında arabuluculuğun uygunsuzluğu şu anlama gelmektedir: Yalnızca bu Kanun kapsamındaki münferit şiddet vakaları değil, şiddetin varlığına dair iddiaların ileri sürüldüğü ve ihbarların bulunduğu aile hukukuna dair diğer uyuşmazlıklar da arabuluculuğa konu olma yasağı kapsamında değerlendirilir. Bu konuda uygulama birliğinin teşvik edilmesi önerilir.
5. Avrupa Konseyi standartları gereğince ŞÖNİM ve sığınma evi çalışanlarının ve kolluğun, periyodik olarak, arabuluculuk, barıştırma, uzlaştırma gibi faaliyetlerde bulunmamalarına dair yasak hakkında eğitilmeleri gerekir.

c. Resen Karar Verme Yetkisi ve İhbar Süreçleri

Koruyucu ve önleyici tedbir kararları yalnızca talep üzerine değil resen de verilebilir (m 2/1/ğ). Tedbire ayrıca ilgilinin koruma talebinin yanı sıra Bakanlık veya kolluk görevlileri ya da Cumhuriyet savcısının talebi üzerine de karar verilebilir. Örneğin, Türk Ceza Kanunu çerçevesinde soruşturma ve kovuşturmasına devam edilmesi gereken suçlar bakımından böylesi bir soruşturma veya kovuşturma yürütüldüğünden haberdar olan mülki amir veya hâkimin, mağdurun şikayeti bulunmasa veya mağdur şikayetini geri almış olsa dahi gereken tedbire resen karar verme yetki ve görevi bulunur.¹⁴

Kanun'un 7. maddesi uyarınca, şiddetin veya şiddet tehlikesinin varlığı hâlinde herkes bu durumu resmi makam veya mercilere ihbara yetkili kılınmıştır. Bununla birlikte burada düzenlenen bildirimde bulunma yükümlülüğü

alanındaki uyuşmazlıkların büyük çoğunluğunun kamu düzenine ilişkin olduğu ve tarafların serbestçe tasarruf edebileceği hususlar arasında olmadığı, bu bakımdan düzenlemenin boşanma davaları ile mal rejimi tasfiyesi konularında uygulama alanı bulabileceği yönünde, Süha Tanrıver, "Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk", TBB Dergisi, S. 64, Y. 2006, (s. 151-177), s. 173.

13 bkz. Ebru Ceylan, "Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Düzenlemeler", TBB Dergisi, S. 109, Y. 2013, (s. 13-54), s. 19, 20;

14 Yağcıoğlu, (n 9) 950; Ercoşkun Şenol H K, 'Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Üzerine Bir İnceleme' (2019) Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi (13) 423-459, 450; Mehmet Erdem, Aile Hukuku (2. Bs, Seçkin Yayıncılık 2019) 256.

değil, bildirimde bulunma yetkisi olduğunu belirtmek önemlidir. Ayrıca, bu ihbar ve şikayet yolunun sadece hâlihazırda işlenmiş olan şiddet eylemleri için değil, şiddet tehdidine ilişkin makul şüphenin bulunduğu durumlarda da kullanılabileceği kabul edilmelidir.

6284 sayılı Kanun'un uygulanmasına ilişkin olarak, kolluk kuvvetleri ihbar ve şikayetler üzerine işlem başlatırken ülkenin her yerinde yeknesak olarak hareket etmelidir. Diğer bir deyişle, sadece fiziksel şiddet değil, diğer şiddet türleri, örneğin psikolojik şiddet ile ilgili şikayetler de çevrim içi sistem üzerinden doğrudan Cumhuriyet savcılarına iletilmelidir. Çevrim içi şikayet yönlendirme sistemi geliştirilmeli, hızlandırılmalı ve gecikmeler en aza indirilmelidir. Bazı yerlerde bir mağdur şikayetini kolluğa ilettiğinde, kolluk tarafından kişi ilgili Aile İçi Şiddet Bürosuna yönlendirilmektedir. Uzmanlaşmış birimlerin kurulması olumlu ve iyi bir uygulama olmakla birlikte, sevk edilen birimin uzaklığı kişi için tehlike arz ediyor olabilir. Dolayısıyla bu noktada, kolluk tarafından işlemin alınıp, kontrollü biçimde ilgili birime sevkini sağlanması ve gerekirse resen tedbir kararı alınabilmesi gerekmektedir. Bu konuda uygulama ülke genelinde tek tip değildir. Bununla birlikte 6284 sayılı Kanun, mağdurun yakın çevresinde bulunan her kolluk amirliğine şikayette bulunabileceğini öngörmektedir. Bu pratikte netleştirilmeli ve kolluk amirlikleri ile aile içi şiddet birimleri arasındaki iş birliği güçlendirilmelidir.

Ayrıca TCK madde 278 çerçevesinde, şiddet fiilinin bir suç teşkil etmesi veya bu suçun sebep olduğu neticelerin sınırlandırılmasının hâlen mümkün olması hâlinde, bu durumu ihbar etmek, TCK m. 278/4'teki istisnalar saklı kalmak kaydıyla, herkes bakımından bir yükümlülük teşkil eder.¹⁵ İhbarın, yazılı, sözlü veya başka bir suretle yapılması mümkündür.

İhbarı alan kamu görevlileri bu Kanun kapsamındaki resen karar verme görevlerini gecikmesizin yerine getirmek ve uygulanması gereken diğer tedbirlere ilişkin olarak yetkilileri haberdar etmekle yükümlüdür. Görüldüğü üzere, kurumlar arası iş birliğinin önemli bir uygulama ihtiyacı da bu kapsamda gündeme gelmektedir. Bu hükümler, ileriye etkili bir yaklaşım benimsenmesi konusundaki Avrupa Konseyi standartları doğrultusunda olup yukarıda belirlenen özen yükümlülüğü standartlarına da uymaktadır.

Kamu kurumları ve kuruluşlar ve meslek kuruluşlarının şiddete uğrama durumu veya tehlikesi olduğundan haberdar olmalarını takiben derhal durumu

15 Nuhoğlu, s. 71, 72; Mahmut Koca, "İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanun'un Değerlendirilmesi, Akin Ünal ve Arif Kalkan (Ed), Aile Hukukundaki İhlallerin Tespiti ve Çözüm Önerileri Çalıştayı, 2019, s. 27, 51.

ilgili şikayet mercilerine bildirmeleri gerekir. Ancak, Ceza Kanunu kapsamında düzenlenen bildirim yükümlülüğüne karşın, 6284 sayılı Kanun kapsamında bu yükümlülüğü yerine getirmeyen yetkililer için öngörülen bir yaptırım bulunmamaktadır. Bu gibi durumlarda, şartları dâhilinde, kamu görevlisinin suçu bildirmemesine (TCK m. 279) veya sağlık mesleği mensuplarının suçu bildirmemesine (TCK m. 280) ilişkin hukuki sorumluluğun doğması mümkündür.

Çalıştay sırasında ek öneriler geliştirilmiş ve aşağıda ortaya konmuştur.

Öneriler:

1. Üçüncü taraflardan ve çalışanlardan gelen bildirim vasıtasıyla durumdan haberdar olan yetkililer gerekli olduğunda tedbirlere resen karar vermelidir. Tedbire karar vermeye yetkisi bulunmayan makamlara ihbar hâlinde ise bunların, yetkili makamlara bildirimde bulunmaları gerekir. Resen verilen kararları teşvik etmek için kılavuz ilkeler hazırlanmalı ve düzenli aralıklarla eğitimler sunulmalıdır.¹⁶
2. Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet ile ilgili düzenli aralıklarla verilen eğitimler, personelin bildirimde bulunması konusunda etkililiği ve bildirimde bulunma sıklığını artıracak ve böylelikle kamu görevlilerinin resen karar vermesine yönelik kurumlar arası iş birliğini sağlayacaktır.

d. İspat Meselesi

6284 sayılı Kanun'da ispat konusunda kendine özgü kurallara yer verilmiştir. Söz konusu hüküm uyarınca; *"Koruyucu tedbir kararı verilebilmesi için, şiddetin uygulandığı hususunda delil veya belge aranmaz. Önleyici tedbir kararı, geciktirilmeksizin verilir. Bu kararın verilmesi, bu Kanunun amacını gerçekleştirmeyi tehlikeye sokabilecek şekilde geciktirilemez"* (m. 8/3).

6284 sayılı Kanun'a göre koruyucu tedbir kararları ile ilgili olarak "herhangi" bir kanıt aranmamalı ve koruyucu tedbir kararları ivedilikle verilmelidir. İspat yükü ve doğrulayıcı delil sunma konusunda Kanun'un koruyucu tedbir kararları ve önleyici kararlar arasında bir ayrıma gittiğini vurgulamak gerekir. Madde 8/3/c.1 kapsamında şiddeti kanıtlayan herhangi bir delil veya bildirim gerekliliği olmadan verilebilecek kararlar yalnızca koruyucu tedbir

16 Nuhoğlu, s. 71, 72; Mahmut Koca, "İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanun'un Değerlendirilmesi, in Akın Ünal ve Arif Kalkan (Ed), Aile Hukukundaki İhlallerin Tespiti ve Çözüm Önerileri Çalıştayı, 2019, s. 27, 51.

kararlarıdır. Koruyucu tedbirler, doğrudan şiddet mağduruna ilişkin tedbirler olduğu ve şiddet faili açısından da herhangi bir etki öngörmediği için alınan koruyucu tedbirler şiddet faili açısından bir hak ihlaline veya orantısız mağduriyete sebep olmamalıdır.

Buna karşılık önleyici tedbirler ispat kolaylığı bakımından bu muafiyete tabi değildir ve önleyici tedbir kararlarının kanunun amacını gerçekleştirmesini tehlikeye sokmayacak şekilde gecikmeksizin verilmesi gerekir (m.8/3/c.2-3).¹⁷ Bu sebeple, önleyici tedbir kararları Kanun'un "ivedilik" özelliğini engellemediği sürece doğrulayıcı delil gerektirmektedir.

Bununla birlikte, uygulamada neredeyse tüm hâkimler, katı bir şekilde koruyucu tedbir kararlarıyla sınırlı olan "delilin olmaması" kuralını önleyici tedbirlere de uygular. Bu durum, uygulamaya yönelik temel eleştirilerden biri olup 6284 sayılı Kanun'a açıkça aykırıdır. Zira önleyici tedbir kararları verilirken doğrulayıcı delil sunmaya ilişkin genel bir muafiyet öngörülmez. Daha da önemlisi, önleyici tedbir kararlarıyla ilgili bu tür aksamalar iddia olunan failin haklarının da (AİHS m. 6; adil yargılanma hakkı) muhtemel ihlalleriyle sonuçlanabilir. Zira bu durum gerekli olmayan ve orantısız kararları beraberinde getirerek orantılılık ilkesini ihlal edebilir.

Bu bağlamda, uygulamada yaşanan bir kısım sorunlar, Anayasa Mahkemesine bireysel başvurulara konu olmuştur. Anayasa Mahkemesinin, gerekçeli karar eksikliği sebebiyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini kabul ettiği kararları bulunur.¹⁸ Bu kararlarda, tedbir kararına itirazın görüldüğü itiraz mercii mahkeme kararında değerlendirme ve gerekçelere yer verilmemesi sebebiyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinin altını çizmek gerekir.¹⁹ Söz konusu Anayasa Mahkemesi kararları doğrulayıcı delil olmaksızın önleyici tedbir kararını veren ilk derece aile mahkemesi kararına ilişkin değildir. Sonuç olarak, Mahkeme, itiraz mercilerinden hem davacı hem de davalı tarafından ortaya konulan delili değerlendirmesini ve buna dayanarak gerekçeli bir karara varmasını beklemektedir. Ayrıca, Mahkeme istikrarla, aile mahkemeleri tarafından verilen önleyici tedbir kararlarında "fail" kelimesinin kullanımının hak ihlali teşkil ettiği yönünde karar vermektedir.²⁰ Kararlarda, önleyici tedbir kararı verme sürecinde destekleyici delil değerlendirmesine yer vermeksizin yalnızca davacının beyanları doğrultusunda

17 Salih Söylemezoğlu, B. No: 2013/3758, 6/1/2016, § 34.

18 2. B., B. 2019/17533 T. 19.1.2022; 1. B., B. 2018/3789 T. 7.4.2021; 2. B., B. 2018/27304 T. 24.2.2021.

19 Salih Söylemezoğlu, B. No: 2013/3758, 6/1/2016 § 41, 42.

20 2. B., B. 2017/27041 T. 11.12.2019; 1. B., B. 2018/2626 T. 14.10.2020.

verilen tedbir kararında davalı hakkında “şiddet uyguladığı iddia edilen kişi” ifadesi yerine “fail” kelimesinin kullanımı, kişinin itibarı ve onuru bakımından kişilik haklarının ihlali olarak kabul edilir. Ceza yargılamasının da başlatıldığı davalarda Anayasa Mahkemesi, bu hususun masumiyet karinesinin ihlali olduğu yönünde karar vermiştir.

Belirtmek gerekir ki, 6284 sayılı Kanun ile, şiddet uygulayan hakkında verilen önleyici tedbirlere itiraz etme imkânı da düzenlenmiştir. İtiraz sonucunda mahkeme, tedbirin kaldırılmasına veya değiştirilmesine hükmedebilir. Bu itiraz sürecinde zaten somut olayın bütün özellikleri ve olası delil ve karşı argümanların dikkate alınması gündeme gelebilecektir.

Buna karşılık eski tarihli raporlarda sıklıkla yer verilen, koruyucu tedbirlere karar verilebilmesi için özellikle kolluk tarafından şiddete dair ispat vasıtası aranması gibi yanlış uygulamalar sıklığı azalmış olmakla birlikte devam etmektedir.²¹ Görülmektedir ki, 6284 sayılı Kanun’un ispata ilişkin uygulama sorunları tedbir kararı verilmesi sürecine etkin biçimde dâhil olan yetkili makamların söz konusu hükümlere dair bilgi eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

Ayrıca, şiddete dair delil aranmamasının, en ağır tedbire hükmedilmesi veya otomatik olarak bir kısım tedbirlere hükmedilmesi anlamına gelmediği vurgulanmalıdır. Tedbir kararının verilmesi aşamasında, yetkili makamların, şiddetin türünü, sıklığını ve oranını dikkate alması gerekir ki söz konusu olaya ilişkin münferit olgular doğrultusunda uygun tedbirler etkili olarak alınabilsin.²²

Öneriler:

1. Tedbire karar vermeye yetkili makamlar, önleyici tedbir kararı verilmesi aşamasında olayın özellikleri bakımından delil veya belge aramanın gerekli olup olmadığı açısından yeknesak uygulamaları desteklemelidir. Örneğin; ciddi şiddet eylemi veya tehdidinin söz konusu olduğu durumlarda, hâkimler daha fazla delil aramadan ve gecikmeksizin uygun koruyucu tedbir kararlarına hükmetmelidir. Bu bakımdan, önleyici tedbir kararı verilmeden önce hızlı bir şekilde risk raporu alınması faydalı olacaktır.

21 Opuz Grup Davaları (no. 33401/02) Gölge Rapor- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Ekim 2020-İstanbul, s. 7, <https://morcati.org.tr/wp-content/uploads/2021/02/AIHM-Opuz-Grubu-Davaları-Golge-Raporu.pdf>.

22 Erdem, s. 66; Bölükbaşı, s. 161; Tedbir kararının, “izlenebilir (denetlenebilir), uygulanabilir (infazı mümkün)” olması gerektiği ve kararın geçerlilik süresinin açık olarak belirtilmesi gerektiği yönünde, Uğur, s. 119; İlk kez tedbir kararı verilen hâllerde hakimin, “şiddet uygulayanın şahsi, mali ve ekonomik durumunu, uygulanan şiddetin ağırlığını ve tekrarlanma riskini” dikkate alması gerektiği yönünde, Koca, s. 52.

Orantılılık ilkesine katı bir şekilde uyulmalıdır. Hâkimlere, idari makamlara ve kolluk çalışanlarına yönelik eğitimlere periyodik olarak devam edilmelidir.

2. Ayrıca, önleyici tedbirlere karar verilmesi aşamasında toplu hâlde kop-yala yapıştır kararların otomatik olarak verilmesi yerine somut olayın özelliklerine göre şiddetin türünü, sıklığını, şiddetin ve/veya şiddet tehdidinin oranını dikkate alan gerekli kararların verilmesi yerleşmiş uygulama hâline gelmelidir. Bu amaçla, karar verme sürecinin ivediliğine halel getirmeksizin tedbirin türüne ve süresine karar verilmesinde, şiddetin türü, sıklığı ve oranı gibi somut olayın özelliklerinin de dikkate alınması gerektiği yönünde eğitimler verilmesi gerekir.
3. Önleyici tedbir kararlarıyla ilgili olarak, Kanun'un ispat yükünden muafiyeti düzenlemediği konusunda yetkili makamlar eğitilmelidir. Böylelikle, önleyici tedbir kararı verilirken doğrulayıcı delilin hiçbir durumda ve hiçbir şekilde aranmayacağı yönündeki yanlış düşünce kılavuz ilkeler ve eğitimler yoluyla düzeltilmelidir.
4. İtiraza ilişkin hükümde koruyucu ve önleyici tedbirler arasında bir ayrıma yer verilmemiş ise de, itiraz imkânının, şiddet uygulayanın yalnızca kendi kişi hak ve özgürlüklerine müdahale teşkil eden tedbirler, yani önleyici tedbirler hakkında bulunduğu, koruyucu tedbir kararlarında bu durumun söz konusu olmadığı kabul edilmelidir.
5. Risk analizleri esasen önleyici tedbirlerin etkinliğinin artırılmasına katkıda bulunur. Yine de bu analizlerin dolaylı şekilde ispatı kolaylaştırma etkisine özel önem verilmelidir. Şiddet mağdurları ve şiddet uygulayanlar hakkındaki bilgilerin toplanması ve işlenmesi suretiyle oluşturulan risk analizlerinin şiddet tehlikesinin ispatına ilişkin etkisi ele alınmalıdır. Her ne kadar risk analizi hazırlanmasının amacı doğrudan şiddet tehlikesinin ispatına dair kolaylık sağlamak olmasa da, yetkili makamlar tarafından hazırlanan risk analizleri ayrıca ispat aşamasında sürat ve kolaylık sağlayabilir. Bu amaçla şiddet failleri hakkında hazırlanacak analiz raporlarında, kişinin hakkında daha önceden verilmiş tedbir kararları, ihlal kayıtları, zorlama hapsi kararları gibi, yetkili makamların²³ tedbir kararı vermesi

23 Madde 8/3 düzenlemesi uyarınca önleyici tedbir kararlarının da gecikmeksizin verilmesi gerekmesi buna karşılık delil araştırmasına vakit bulunamaması hâlinde, hâkimin kısa süreli bir önleyici tedbir kararı verip bu süreçte delil araştırmasına devam ederek duruma göre tedbirin süresini uzatabileceği yönünde, Koca, s. 53.

Kanun'un ispata ilişkin düzenlemeleri mevcut hâli ile ele alındığında, önleyici tedbirlerin türüne göre delil veya belge aranmasının gerekeceği, bu durumda kararın verilme süresinin uzayacağı hatta delil

aşamasında, yardımcı olacak verilerin yer alması gerekir. Bu raporların mümkünse internet ortamında, yetkili tüm makamlar tarafından kolaylıkla ulaşılabilir bir altyapıda tutulması önerilir.

e. Gizlilik Kararının (m. 8/6) Uygulanması

Gizlilik esası, şiddet mağdurunun gerçekleşmesi veya devam etmesi muhtemel saldırılardan korunmasına hizmet eden önemli bir ilkedir. 6284 sayılı Kanun m. 8/6 uyarınca; *"Gerekli bulunması hâlinde, tedbir kararı ile birlikte talep üzerine veya resen, korunan kişi ve diğer aile bireylerinin kimlik bilgileri veya kimliğini ortaya çıkarabilecek bilgileri ve adresleri ile korumanın etkinliği bakımından önem taşıyan diğer bilgileri, tüm resmi kayıtlarda gizli tutulur. Yapılacak tebligatlara ilişkin ayrı bir adres tespit edilir. Bu bilgileri hukuka aykırı olarak başkasına veren, ifşa eden veya açıklayan kişi hakkında 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun ilgili hükümleri uygulanır"*.

Söz konusu düzenlemede bir koruyucu tedbir türü öngörülür.²⁴ Gizliliğe ilişkin tedbir kararının verilmesi, açık bir gereksinim olması hâlinde bir görev de teşkil eder. Bu bakımdan talep şartı olmaksızın resen de verilebilir. İhtiyaç hâlinde, gizlilik kararını, yalnızca hâkim değil, mülki amir de verebilir.²⁵

6284 sayılı Kanun kapsamında verilen gizlilik kararlarının uygulanmasında hâlen ciddi zorluklar yaşanmaktadır. Türkiye tarafından sunulan raporlarda beyan edilenin aksine M.G. / Türkiye davasında (Başvuru No: 646/10; 22.03.2016) risk değerlendirmesi yapılmadığı, ŞÖNİM'ler tarafından gizlilik kararlarının tüm kurumlarda uygulanmasının takip edilmediği aktarılmaktadır.²⁶ Benzer şekilde kurumlar arası koordinasyonun bulunmaması kadınların ve çocukların hayatını riske atmakta; uygulamadaki belirsizlik ve koordinasyonsuzluklar başta kadınlar ve çocuklar olmak üzere yakınlarının dahi yaşam, eğitim, sağlık, barınma hakkı gibi temel hakların önünde engel oluşturmaktadır.²⁷

eksikliği sebebiyle talebin reddedilmesi gerekeceği ifade edilmiştir. Dahası, şiddete uğrama tehlikesi sebebiyle yapılan başvurularda ispat mümkün olamayacağından önleyici tedbir talebinin reddedilmesi ile yaşanacak muhtemel şiddet olaylarının telafisi olmayan boyutta olabileceği, bu hâli ile Kanun'da değişiklik yapılarak, önleyici tedbirler açısından da delil belge aranmayacağına dair bir düzenlemeye yer verilmesi gerektiği yönünde, Karakaya, s. 57.

24 Karakaya, s. 26, 32, 33.

25 Karakaya, s. 32.

26 Opuz Grup Davaları (no. 33401/02) Gölge Rapor- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Ekim 2020-İstanbul, s. 4, <https://morcati.org.tr/wp-content/uploads/2021/02/AIHM-Opuz-Grubu-Davalari-Golge-Raporu.pdf>.

27 Opuz Grup Davaları (no. 33401/02) Gölge Rapor- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Ekim 2020-İstanbul, s. 4, <https://morcati.org.tr/wp-content/uploads/2021/02/AIHM-Opuz-Grubu-Davalari-Golge-Raporu.pdf>.

Uygulamada, erkeğin, gerekli tedbirlere karar verilip bunların uygulanması- na rağmen çocuğun okul kayıtlarını elde ederek kadını ve çocuğu şiddete maruz bırakmaya devam edebildiği ve bu konuda okul kayıtlarının da gizlen- mesine dair tedbir kararı alınmasında zorluklar yaşandığı aktarılmaktadır.²⁸ Benzer sorunlar SGK kayıtlarının gizliliği açısından da yaşanmaktadır.²⁹

Uygulamada hakkında tedbir verilen mağdurlar tarafından yaşanan farklı bir sorun ise, mağdurun da elektronik sistemde hastane randevusu alama- ma, e-devlet, e-nabız, MHRS gibi sistemlerde kendi bilgilerine erişememe, bankalarda hesap açamama, adresi olmadığı için kimlik çıkartamama ve benzeri sistemsel zorlukların yaşanmasıdır.³⁰ Bu da, gizlilik kararlarının etkin şekilde yürütülmesinin devletin tüm ilgili kurumlarınca ve bunlar arasında

28 Morçatı, 6284 Sayılı Kanun İzleme Raporu, https://www.morcati.org.tr/attachments/_article/255/6284_Kanun_Uygulamaları_Raporu.pdf, s. 11, 12; Rapor'da şu ifadelerle yer verilmiştir: “Kendi güvenliğini sağlamak ve şiddetten uzak bir hayat kurabilmek için, 6284 Sayılı Kanun'dan faydalanmak üzere mahkemeye yazılı olarak başvuruda bulunan kadınlar, dilekçede çocuklarının okul kayıtlarının, kendi Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) kayıtlarının gizlenmesi için de tedbir talebinde bulundular. Mahkeme tarafından, çoğunlukla sadece koruma tedbir kararı verilirken, gizliliğe ilişkin taleplere olumlu yanıt verilmedi. Mor Çatı'ya başvuran ve sığınakta çocuklarıyla kalan bir kadın, başvurusunda çocuklarının okul kayıtlarının gizlenmesi için talepte bulundu. Yetkili mahkeme bu talebi yerine getirmede ve çocuğun tanıklığına başvurup ifadesini aldı. Tüm bu süreçte çocuklar gizli kayıt yapılmadığı için okula gidemedi”, s. 11, 12.

“Şiddet uygulayan erkekler sistemin açıklarını kullanarak okullara ulaşabildiği görüldü. Çocuğun gittiği okulun ismi ve adresi gizli olsa bile, TC kimlik numarasıyla e-okul sistemine girip, öğretmen bilgilerinden hangi okulda eğitimini sürdürmekte olduğunu kolayca öğrenebilen babalar oldu. Milli Eğitim Bakanlığı yetkilileri ile telefon görüşmesi yaparak sorunu ilettiğimizde aldığımız yanıt “ne yapalım babalar da bizi sıkıştırıyor” oldu. Bir diğer sorun ise, babanın çocuk hakkında nakil alındığı okuldan bilgi istemesi oldu. Yeni ve adresi gizli tutulan okulun bilgilerine, çocuğun daha önce gittiği okulun idarecilerinden bilgi alarak ulaşabilen babaların, gizlenen adrese zorluk yaşamadan ulaştıkları tespit edildi. Milli Eğitim Bakan- lığı'nın gizli kayıtla ilgili olarak hazırladığı butonun işlevi, birçok okul yöneticisi tarafından bilinmediği görüldü”, s. 11.

29 “Gizli kayıt konusunda SGK kayıtlarının gizlenmesi talebinde de sorunlar yaşandığı görüldü. Kadınlar işe girdiğinde SGK kayıtları gizlenmediği için şiddet uygulayan tarafından çok çabuk bulunabildi. Mahkeme- den gizlilik talep eden kadınların kararları ya reddedildi ya da kararın verilmesi oldukça uzun sürdü. Kararların çıkması sürecinde hayatlarına devam etmek için mücadele eden kadınlar, çoğunlukla sigortasız işlerde güvencesiz çalışmak zorunda kaldı.

SGK kayıtlarının gizlenmesi tedbir olarak kabul edildiğinde de birçok sıkıntılar yaşandı. Kendi SGK kayıtları gizlense bile, çocuğun SGK gizli kaydı dâhil edilmiyor olduğu için birçok kadın şiddet uygulayan tar- afından bulunma riski yaşadı. Yetkili mahkemeler çoğunlukla çocukların kayıtlarını gizlemek için karar vermiyor. Kadınlar çocuklarıyla birlikte yaşadıkları için, çocuğun sağlık hizmeti alması durumunda, şiddet uygulayan kolaylıkla annenin yerini de tespit edebiliyor.

Gizli kayıt yapıldığı hâlde, hastane randevu sisteminden faydalandığı için şiddet uygulayan tarafından yaşadığı yer tespit edilen kadınlar oldu. Şiddet uygulayanın Sağlık Bakanlığı'nın internetteki hastane randevu sisteminde kadının T.C. kimlik numarası ile profil oluşturup, kendi telefon numarası ile şifre alıp hastane bilgilerine kolaylıkla ulaşabildiği, kadının kendi profilini geri alamadığı tespit edildi. Bir erkek, sığınakta kalan kadını bu bilgileri kullanarak bulabildi.

ALO 182 Sağlık Bakanlığı hastane randevu sistemini arayan şiddet uygulayanların da kadınların ve ço- cukların aldıkları hastane randevularını öğrenebildikleri görüldü. Bu destek hattında çalışan çağrı mer- kezi görevlileriyle yapılan konuşmada, kendilerine bu konuda herhangi bir talimat verilmediği belirtildi”, Morçatı Rapor, s. 12.

30 <https://siginaksizbirdunya.org/en/haberler/24-kadin-siginaklari-ve-dayanisma-merkezleri-kurulta-yi-sonuc-bildirgesi/>.

koordineli şekilde yürütülmediğine işaret etmektedir. Bu koordinasyon görevi ŞÖNİM'lere aittir (ŞÖNİM Yön. m. 25). Ancak gizlilik kararlarının tüm kurumlarda etkin surette uygulanmasına yönelik bu görevin kendisinde olmadığı yönünde aktarımlarının bulunduğu görülmektedir.³¹ Gizlilik kararlarının avukat için vekaletnamenin nereden çıkartılacağı ve dava açılmasında, adresin gizli olması nedeniyle, yetkili mahkemenin belirlenmesinde bazı sorunlar yarattığı da gözden kaçırılmamalıdır. Bu konudaki zorlukları ortadan kaldırmak için ülkedeki tüm sığınma evi müdürlüklerinin ortak bir yol haritası belirlemesi ve farklı uygulamaların önüne geçilmesi önem arz etmektedir.

Uygulamada karşılaşılan bir diğer sorun, verilen gizlilik kararlarının süresine ilişkindir. Bu tedbire kısa süreli olarak karar verilmektedir. Aktarılmış olan kurumlar arası koordinasyon eksikliği sebebiyle, bu kararın uygulanmaya başlanmasına kadar tedbirin süresinin dolması ile dahi karşılaşılmaktadır.³² Bu sebeple, gizlilik kararlarının kısa süreli olarak verilmesi sorun teşkil edebilir. Bu sorunun temel sebebi, 6284 sayılı Kanun kapsamında düzenlenen tedbir kararlarının süresine ilişkin ilkedir. 6284 sayılı Kanun m. 8/2 uyarınca, hâkim tedbir kararını söz konusu tedbirin ilk kez verilmesi hâlinde en fazla altı ay süre ile verebilir. Hâkimler, gizlilik kararlarıyla ilgili süre sınırı bulunmasa da, bu altı aylık süre sınırını gizlilik kararları için de uygulama eğilimindedir. Altı aylık süre sınırı ve gizlilik kararlarının amacı göz önünde bulundurulduğunda, gerektiğinde bu tür kararlar için daha uzun süreler verilebilir. Ayrıca, şayet gizlilik kararları kısa süreli olarak verilirse, mağdurun süre bitiminde kararın yenilenmesi için tekrar başvuru yapması gerekecektir. Bu durum kadınlar için caydırıcı olmakla kalmaz, aynı zamanda bu durumun yeniden başvuru yapılsın veya yapılmassın, kadınların güvenliğini tehlikeye atacağı açıktır. Tekrar edilen her başvurunun kadınların hikayelerini de tekraren anlatmak durumunda kalmaları sebebiyle ikincil travma riskini artırdığı belirtilmelidir.³³

Sık karşılaşılan bir başka sorun ise, yetişkin bir birey hakkında gizlilik kararı verildiğinde, çocuğa yönelik gizlilik kararının babanın çocuk ile kişisel ilişki

31 Türkiye CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulunun BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesine Sunduğu 8. Periyodik Dönem Gölge Raporu, Temmuz 2021, s. 24, N. 72, <https://morcati.org.tr/wp-content/uploads/2022/02/CEDAW-8.-Periyodik-Donem-Golge-Raporu.pdf>.

32 Opuz Grup Davaları (no. 33401/02) Gölge Rapor- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Ekim 2020-İstanbul, s. 4, 5, <https://morcati.org.tr/wp-content/uploads/2021/02/AIHM-Opuz-Grubu-Davalari-Golge-Raporu.pdf>.

33 Opuz Grup Davaları (no. 33401/02) Gölge Rapor- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Ekim 2020-İstanbul, s. 4, 5, <https://morcati.org.tr/wp-content/uploads/2021/02/AIHM-Opuz-Grubu-Davalari-Golge-Raporu.pdf>.

kurma hakkının kullanılmasını engelleyememesi gerekçesi ile çocuk hakkında gizlilik kararı alınamamasıdır.³⁴ Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlam ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine Dair Yönetmelik'in 7. maddesi, gizlilik kararı ya da başka bir tedbire karar verilmesi hâlinde çocuk teslimi veya çocukla kişisel ilişki kurulması işlemlerinin bu kararlar dikkate alınarak yerine getirileceğini; ilgililerin dosya inceleme taleplerinin dosyadaki adres, iletişim ve kimlik bilgileri ile gizli tutulmasına karar verilen diğer bilgi ve belgelerin gizliliğinin sağlanmasına yönelik gerekli tedbirler alınmak suretiyle karşılanacağını vurgulamaktadır. Ancak ortak çocuk ile şiddet uygulayan ebeveynin kişisel ilişki kurmasının, gizlilik kararını fiilen işlevsiz kılacağı açıktır. Bu gibi durumlarda Avrupa Konseyi standartları doğrultusunda, çocuğun yüksek yararı ilkesi çerçevesinde hareket edilmelidir. Şiddet ve özellikle ev içi şiddetin, velayet hakkı ve kişisel ilişki kurma hakkına dair yapılacak değerlendirmelerde dikkate alınması gerekir.

Buna göre öncelikli olarak, şiddet mağdurunun ve beraberindeki çocukların hakları ve güvenlikleri gözetilmelidir. Böylesi bir risk varsa, kişisel ilişki kurma hakkının bu tür riski geçersiz kılmadığı varsayılmalı ve risk çok yüksek olduğunda kişinin böylesi talepleri reddedilmelidir. Ayrıca, hâkim en başından kişisel ilişki kurma hakkının düzenlenmesini reddedebilir veya kurulmuş olan hakkı kaldırabilir. Hâlihazırda tesis edilmiş bir kişisel ilişki kurma hakkı varsa, kişisel ilişkinin denetim altında gerçekleştirilmesi, doğrudan temas içermemesi ya da tümüyle kaldırılmasına karar verebilir (6284 sayılı Kanun m. 5/1/ç). Böylece, çocuklar, şiddet uygulamaya devam edilmesine araç olarak kullanılamayacaktır. Özellikle ev içi şiddet olaylarında, refakatçi eşliğinde kişisel ilişki kurulması dahi çocuğun yüksek yararına hizmet etmeyecektir. Bu gibi durumlarda, ŞÖNİM'ler tarafından da çocuk ile şiddet uygulayan arasında kişisel ilişki kurulmasına aracı olunmaması önem arz eder. Çocuğun şiddet faili ile kişisel ilişki kurmasının engellenmesi daha uygun bir tercih olacaktır.

Avrupa Konseyi standartları gereği hâkim, şiddetin türü, ağırlığı, sıklığı ve çocuğa ve yetişkinin karşı karşıya olduğu daha fazla şiddet riskini dikkate alarak çocuğun yüksek yararına en uygun olacak surette tedbire karar verir. Çocuk hakkında gizlilik kararına ihtiyaç hâlinde boşanma yargılamasını yürüten aile mahkemesi hâkiminin de karar vermesi gerekir. Boşanma yargılaması devam ederken hâkim, bu süreçte gerekli olan, çocukların bakım

34 Opuz Grup Davaları (no. 33401/02) Gölge Rapor- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Ekim 2020-İstanbul, s. 4, 5, <https://morcati.org.tr/wp-content/uploads/2021/02/AIHM-Opuz-Grubu-Davalari-Golge-Raporu.pdf>.

ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri de resen almalıdır (TMK m. 169). Bu kapsamda hâkimin, ihtiyaç hâlinde 6284 sayılı Kanun ile öngörülen tedbirlere veya benzeri tedbirlere resen karar verme imkân ve serbestisi de bulunur. Şiddet olgusu bulunan hâllerde, aile hâkiminin bu gibi tedbirlere karar vermesi, TMK madde 169 hükmünün bir gereğidir. 6284 sayılı Kanun'un madde 5/3 hükmü uyarınca, yalnızca boşanma davasının görüldüğü mahkeme hâkimi değil, şiddetten korunma ve şiddetin önlenmesi amacıyla başvuru- lan aile mahkemesi hâkimi de, boşanma yargılamasından bağımsız olarak velayete dair karar vermeye yetkili kılınmıştır. Bununla birlikte, Hakimler ve Savcılar Kurulunun 27.12.2019 tarih ve 1584 sayılı Kararının 7. maddesi uyarınca aile mahkemesinde açılan dava ile birlikte veya dava açıldıktan sonra bu davayla irtibatlı olarak 6284 sayılı Kanun kapsamında önleyici ve koruyucu tedbir talep edilmesi halinde, davanın esastan görüldüğü mahkemenin bu işe bakmasına dair bir iş bölümü yapılmıştır. Ancak somut olayın özellikleri ivedilikle velayete ilişkin karar verilmesini gerektirdiğinde, artık mevcut boşanma yargılamasında verilecek karar beklenmemesi gerektiği gibi³⁵ iş bölümü ilke kararının, böylesi aciliyet arz eden durumlarda mutlak olarak uygulanmaması, söz konusu ilke kararının amaca uygun yorumlanması zorunluluğu bulunur.

Öneriler:

1. Gizlilik tedbirlerinin mutlaka belirli bir süre ile sınırlı olarak verilmesinin gerekmediği, özellikle güvenlik riski bulunan durumlarda bu tedbire süresiz de karar verilebileceği konusunda tedbire karar vermeye yetkili makamların bilgilendirilmesi, eğitim ve kılavuzlarda bu konuya da yer verilmesi önerilir. Benzer şekilde, süresiz verilen kararlardan sonra riskin kalkması üzerine, kadınların bu kararı kolaylıkla kaldırarak gerekli kayıtlara etkin erişiminin sağlanması konusunda da ilgili birimlerin koordineli çalışması sağlanmalıdır. Böylece mağdur bürokratik engellere takılmadan, gecikmeksizin hayatını normalleştirebilmesine imkân tanınmalıdır. Bu görevin yerine getirilmesinde de *ŞÖNİM'lerin* etkin faaliyeti sağlanmalıdır.
2. Uygulamada yaşanan, tedbir kararının alınmasında ve alınan tedbir kararının etkin uygulamasında yaşanan sorunların aşılmasına dair eğitimlerin verilmesi önemlidir.³⁶

35 Cansu Kaya Kızılırmak, "İstanbul Sözleşmesi'nin 31. Maddesi ve 6284 Sayılı Kanun Çerçevesinde Velayet Hakkı ve Kişisel İlişki Kurma Hakkı", Prof. Dr. Sermet Akman'a Armağan, 2021, İstanbul, s. 438, 439.

36 Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruya konu olan bir olayda, başvurucuya tebligat yapılması için emniyet tarafından adres araştırması yaptırılması üzerine başvurucunun adres bilgileri dava dosyası-

3. Eğitim kapsamında, gizlilik tedbirine karar verilmesinin ve etkin uygulanmasının teşviki için, gizlilik tedbirine ilişkin hükümde, *"korumanın etkinliği bakımından önem taşıyan diğer bilgilerin"* tüm resmi kayıtlarda gizli tutulacağına dair açık düzenlemenin altı çizilmelidir.³⁷ Ayrıca şiddetten koruma amacını sağlamak amacıyla yetkili mercilere verilen tedbir türü serbestisi çerçevesinde de somut olayın özelliklerine göre benzer tedbirlere resen ve talep üzerine karar verilebileceği konusunda eğitimler verilmelidir. Tedbirin uygulanmasına özellikle yargılama aşamasında da dikkat edilmelidir. Örneğin yazışmalarda mağdurun adresinin belirtilmemesi, mahkeme dosyasındaki belge asıllarının mahkeme kasasında saklanması, dosya içerisindeki belge nüshalarındaki kimlik ve adres bilgilerinin okunamayacak şekilde üzerinin kapatılması gerekir.³⁸
4. Tüm ilgili kurum çalışanlarının gizlilik kaydının ne olduğunu ve nasıl uygulanması gerektiğini kavraması amacıyla eğitilmesi gerekmektedir. Aktarılan sorunların aşılabilmesi, özellikle ŞÖNİM'lerce bu konuda yerine getirilmesi gereken koordinasyon görevinin etkin biçimde yürütülmesi ile mümkündür. ŞÖNİM'lerin görevlerini etkin ifasının sağlanması ve istikrarlı bir şekilde yürütülmesi için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile etrafıca planlama yapılması önerilir.
5. Sığınma evlerinde kalan kadınların çocukları açısından Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gizlilik ilkesine bağlı olarak kayıt uygulaması yapılması gereği ve bu konuda bir hâkim kararı bulunmasına da ihtiyaç bulunmaması hakkında yetkili kurumların bilgilendirilmesi ve eğitilmesi gerekir.³⁹ Okul kayıtlarına dair gizlilik uygulamasının, sığınma evlerinde kalmayan kadınların çocukları için de verilmesi gerekir. Eğitimlerde, bu taleplerin reddedilmemesi gerektiği ve hatta ihtiyaç hâlinde kararın resen verilmesinin önemi vurgulanmalıdır.

na girmiş ve sonrasında adres bilgileri başvuruçunun eşi tarafından erişilebilir hâle geldiği için İstanbul Valiliği tarafından tekrar adres değişikliği yapılması gereği doğmuştur. (19.12.2017 T., 2014/546 N., RG. 28.02.2018 T., 30346 S., N. 14).

37 Bu kapsamda şöyle bir karara atfı yapılmaktadır, *"İstenmeyen şekilde hamile kalan D.N. ailesinin süreci öğrenmesini istemediği için Aile Mahkemesi'nden, doğacak bebeğin kimlik bilgilerinin gizlenmesini ve doğum yapacağı hastanenin kendisinin ve bebeğin bilgilerinin gizli tutulmasını talep etmiş, talep yerinde bulunmuş ve hakim tarafından gereken tedbir hüküm altına alınmıştır"*, Aydoğan, s. 216 (naklen).

38 Karakaya, s. 33, 34.

39 "Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik" (RG. 5.01.2013 T., 28519 S.) maddede 22 uyarınca, *"Konukevi hizmetinden yararlanan çocuğun, konukevine en yakın okula, ŞÖNİM tarafından verilen kodlu kimlik kartına istinaden, gizlilik ilkesine bağlı kalınarak kesin kaydı yapılır. Çocuğun yerleşim yeri adresi olarak aksine bir hüküm bulunmaması hâlinde ŞÖNİM gösterilir"* (m. 22/1) gizlilik ilkesine bağlı işlem yapılması gereği açıkça düzenlenmiştir. Benzer uygulama sorununun, sığınma evinde kalan çocuklar için de bulunduğu yönünde, bkz. Sallan Gül, s. 118.

6. Mağdurun çocukları hakkında da gizlilik kararının verilmesi amacıyla yetkili makamlar eğitilmeli, konu hakkında kılavuzlar hazırlanmalıdır. Bu noktada, çocuğun, şiddet uygulayan ebeveyn ile kişisel ilişki kurma hakkının gizlilik kararının koşullarını etkilememesi gerektiği eğitim ve kılavuz kapsamında vurgulanmalıdır.
7. Kişisel ilişki kurma hakkına dair hükümler içeren 6284 sayılı Kanun'da yer alan düzenlemelerin uygulanmasının yaygınlaştırılması ve özellikle bu bakımdan hukukçuların ve yargı mensuplarının eğitilmesi, bu yönde protokol ve kılavuzların geliştirilmesi gerekir.
8. Ayrıca, kişisel ilişki kurma hakkının sınırlandırılmasına veya kaldırılmasına dair uygulamaların yalnızca 6284 sayılı Kanun kapsamında yapılan yargılamada değil, velayet hakkı ve kişisel ilişki kurma hakkı ile bağlantılı her türlü davada ve özellikle boşanma davalarında bu konuda hâkim tarafından resen karar verilmesi yönünde uygulamanın teşviki önerilir.

f. Mağdurun İkincil Mağduriyetinin Önlenmesi

Uygulamada, mağdurların ikincil mağduriyetine sebebiyet verilmemesi için bazı usuli güvencelerin mevzuat ve uygulamada öngörülmesi gereklidir. Özellikle Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin desteğinin ceza soruşturmalarında öneminin altı çizilmelidir. Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü ile Cumhuriyet savcıları ve mahkemeler arasındaki iş birliği güçlendirilmelidir. Bunun için 63 sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 176 sayılı Adli Görüşme Odaları Genelgesi, 170/1 sayılı Cinsel Dokunulmazlığa Karşı İşlenen Suç Soruşturmaları Genelgesi ve 154/2 sayılı Aile içi ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Genelgesi gibi ikincil mevzuatın öngördüğü hükümler, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un uygulanması, ev içi şiddet davalarına bakan mahkemeler tarafından pratikte uygulanmalıdır. Bu konudaki en güncel gelişme Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Yönetmeliği'nin yayımlanmış olmasıdır. Amaç ikincil mağduriyeti önlemek olduğu için bu mevzuatın pratikte etkin ve eşit biçimde uygulanabilmesinin sağlanması önemlidir.

İkincil mevzuata ek olarak, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 236/4 maddesi kadına yönelik şiddet mağdurlarının korunması için çok önemli bir güvence sağlamaktadır. Bu madde, mağdurun ve müştekinin denetimine ilişkin olup, Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından sakıncalı kabul edilen çocuk veya mağdurların ifade ve beyanlarının, şüpheli veya şüpheli ile yüz yüze gelmeden veya özel olarak alınmasını sağlar. Ancak uygulamada, çocukların yanı

sıra Cumhuriyet savcılar ve mahkeme, yetişkin mağdurların dinlemesi için sağlanan garantileri uygulamamaktadır. Cumhuriyet savcılar ve hâkimler arasında bu farkındalık artırılmalı ve yetişkin mağdurların denetimine ilişkin 236/4 maddesi ve ikincil mevzuatın uygulanması güvence altına alınmalıdır. Bu, Türkiye'deki her mahkemede yeknesak bir şekilde sağlanmalıdır.

Diğer taraftan, yargı mensupları arasında zihniyet dönüşümü sağlanmalı, yargılamalarda şiddet mağdurlarının geçmişleri ve özel hayatları somut olayla ilgili değilse sorgulanmamalı, şikayetin geri alınmasının altında yatan nedenler araştırılmalıdır.

III. Israrlı Takip ve Flört Şiddeti Kavramlarının Görünürlüğü'nün Sağlanması

a. Israrlı Takip

6284 sayılı Kanun ile öngörülen koruyucu ve önleyici tedbirlere, ısrarlı takip mağduru ve faili hakkında da karar verilmesi mümkündür. "Tek taraflı ısrarlı takip" kavramına, Kanun'un 'amaç, kapsam ve temel ilkeler' maddesinde (m. 1) yer verilmiş; ancak tanım Yönetmelik'te (m. 3/ş) düzenlenmiştir. Ancak bu tanım da, özellikle eylemin yarattığı korku veya endişenin derecesi, tekrar arz etmesi gerekip gerekmediği, özel kasta konu olup olmaması gerektiği konularda açıklık içermemektedir.⁴⁰

Psikolojik şiddet konusunda Anayasa Mahkemesinin *Türkan Aydoğmuş* (2022) kararı önemli tespitleri içermektedir. Bu karardaki tespitlere göre, kamusal makamlar, psikolojik taciz oluşturan durumları tespitle yetinmemeli; bu tür davranışların oluşmaması ya da telafi edilmesi amacıyla etkili önlemleri hızla almalıdır. Aksi bir durumda kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı kapsamında kamusal makamlarca üstlenilmesi gereken pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmediği sonucuna varılabilecektir.

Öte yandan, ısrarlı takip ve dijital şiddet yakın zamanda Türk Ceza Kanunu m. 123/A altında düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, "ısrarlı bir şekilde; fiziken takip etmek ya da haberleşme ve iletişim araçlarını, bilişim sistemlerini veya üçüncü kişileri kullanarak temas kurmaya çalışmak suretiyle bir kimse üzerinde ciddi bir huzursuzluk oluşmasına ya da kendisinin veya yakınlarından birinin güvenliğinden endişe duymasına neden olan" faile altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir. Bu ifadelerin madde metnine eklendiği Türk

40 Recep Doğan, "Kadına Yönelik Şiddetin Bir Türü Olarak Israrlı Takip (Stalking) Kavramı ve Suçu", Ankara Barosu Dergisi, 2014/2, s. 151.

Ceza Kanunu'nun 123. Maddesinde, kişi huzur ve sükûnunu bozma suçu düzenlenmişti. Bu suç kapsamında "sırf huzur ve sükûnunu bozmak maksadıyla bir kimseye ısrarla; telefon edilmesi, gürültü yapılması ya da aynı maksatla hukuka aykırı başka bir davranışta bulunulması hâlinde" fail şikayet üzerine cezalandırılmaktaydı.

Bununla birlikte, Türk Ceza Kanunu'nun 123. maddesi, uygulamada failin tipe uygun fiillerinde süreklilik aradığından, uygulanmayan bir düzenlemeydi. Israrlı takip suçu ile uygulamadaki bu durumun düzeltilmesi amaçlanmış olsa da, ısrarlı takip suçunun uygulamada nasıl uygulanacağı ileriki zamanlarda görülebilecektir. 123/A maddesine eklenen ısrarlı takip suçunda şikayet aranması ısrarlı takip suçunun kovuşturulamaması ve son tahlilde şikayetin mağdur tarafından baskı ve tehdit altında geri çekilmesi hâlinde cezasız kalması sonucunu doğurabileceğinden, düzenleme sorunludur. Ayrıca suçun kanunilik unsuru bakımından bir muğlaklık söz konusudur. Hem "ısrar" kavramının hem de *"bir kimse üzerinde ciddi bir huzursuzluk oluşmasına ya da kendisinin veya yakınlarından birinin güvenliğinden endişe duymasına neden olmak"* ifadesinin ne şekilde tanımlanacağını uygulama gösterecektir. Suç tanımında önemli olan anılan davranışın ısrarla gerçekleştirilmesi ve mağdur üzerindeki etkisi bakımından uygulamada içtihadın nasıl yerleşeceğine göre, maddenin uygulama alanı bulup bulmayacağı netleşecektir. Suçun nitelikli hâlleri de düzenlenmiş olup, bu hâller bakımından da şikayet aranması da sorun teşkil etmektedir.

Nitekim nitelikli hâller:

- a) Çocuğa ya da ayrılık kararı verilen veya boşandığı eşe karşı işlenmesi,
- b) Mağdurun okulunu, iş yerini, konutunu değiştirmesine ya da okulunu veya işini bırakmasına neden olması,
- c) Hakkında uzaklaştırma ya da konuta, okula veya iş yerine yaklaşmama tedbirine karar verilen fail tarafından işlenmesi" şeklinde sayılmakla, ayrıca bir kırılma söz konusudur. Bu noktada, cezanın ağırlaştırılmasının, caydırıcılık ve cezasızlığı önleyici nitelik taşımadığı değerlendirilebilir.

Diğer taraftan, ısrarlı takip kapsamındaki davranışlar kanuni unsurları varsa, Türk Ceza Kanunu kapsamında cinsel taciz, tehdit, şantaj, cebir veya özel hayatın gizliliğini ihlal suçları teşkil edebilir. Bu fiil aynı zamanda TCK ile suç olarak öngörülmüş olan, hakaret, cinsel taciz, yaralama, cinsel saldırı ve hatta kasten öldürme gibi suçların davetçisi olabilir. Özellikle infaz sisteminde yapılacak yeni düzenlemelerle bu fiiller açısından caydırıcılığın oluşturulması ve bu suç tiplerinin etkin şekilde uygulanması düşünülmelidir.

Öneriler:

Kadına yönelik tüm farklı şiddet türlerinin tanınmasına ilişkin Avrupa Konseyi standartlarına uyma ve ısrarlı takip mağdurlarının 6284 sayılı Kanun kapsamında korunmasının ve bu fiillerin önlenmesinin temini amacıyla, tüm ilgili kurum çalışanlarına kapsamlı eğitimler verilmesi gerekir. Eğitimlerde özellikle aşağıdaki hususlar vurgulanmalıdır:

1. İsrarlı takip mağdurunun da 6284 sayılı Kanun ile öngörülen tedbirlerden yararlanabileceği; ısrarlı takip teşkil edebilecek ve mağdurda korku veya endişeye sebep olmuş veya olabilecek her türlü davranışın 6284 sayılı Kanun'un kapsamında yer aldığı;
2. İsrarlı takibin muhakkak karşı cinsler arasında gerçekleşmesinin gerekmediği;
3. Takip eden ile mağdur arasında daha önceden bir kişisel veya duygusal ilişkinin bulunmuş olmasının da şart olmadığı; ısrarlı takibin, aralarında kişisel ilişki bulunanlar bakımından ise, flört ilişkisi başlamadan, devam ederken veya sona erdikten sonra gerçekleşen ve diğer tarafı güvensizlik hissi, korku yaratmak niyeti ile takip etmek ve bu konuda tehditkar davranışlarda bulunmak anlamına gelen⁴¹ geniş bir kapsamının bulunduğu konularına değinmesi gerekir.
4. Suçun şikayete bağlı olmaktan çıkartılması ve infaz sisteminde yapılacak düzenlemelerle etkin şekilde uygulanması ve caydırıcılığı artırılması hedeflenmelidir.
5. İsrarlı takip suçundaki muğlaklık kanunilik kriteri dikkate alınarak giderilmeli ve uygulamada yerleşik kriterler oluşturulmalıdır.

b. Flört Şiddeti

Avrupa Konseyi standartları doğrultusunda, dijital şiddetin etkisine ilişkin farkındalık, gereklilik arz eder. Özellikle genç yaştaki kadınlar ve kız çocukları söz konusu olduğunda, ilk şiddet deneyimlerini, yaşları sebebiyle tanımlamaları, çevreleri ile paylaşmaları da genellikle zor olmaktadır.⁴²

Ayrıca, mağdurlar, özellikle hâlihazırda ev içi şiddet mağduru (tanık olarak dahi olsa) olmaları sebebiyle, ilişki içerisinde yaşanan davranışların şiddet teşkil ettiğinin ayırımında olmayabilirler.

41 Çörek, s. 165.

42 Dolunay Çörek, Toplumsal Cinsiyet ve Flört Şiddeti, Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk, C. I, 2019, s. 164.

Öneriler:

1. 6284 sayılı Kanun kapsamında yetkili makamların ve ceza yargısı sürecinde yetkili makamların flört şiddeti kavramının varlığı, anlamı ve önemi hakkında eğitilmesi gereklidir.
2. Çocukların küçük yaşlardan itibaren toplumsal cinsiyet yargılarının aşılması amacıyla eğitilmesi gerekir.⁴³ Özellikle belirli bir yaş altındakilerin bu konuda eğitilmesi önemlidir. Türkiye’de, belediyeler⁴⁴ ya da üniversite kulüpleri bu konuda bilgilendirici atölyeler düzenlemektedir. Ancak bu uygulamaların, ülke genelinde sistematik olarak gerçekleştirilmedikçe etkin bir faydasının bulunmayacağı açıktır.⁴⁵
3. Eğitimin yaygınlaştırılması bakımından, mümkünse okul öncesi eğitimden başlayarak okul müfredatlarına toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda derslerin eklenmesi gerekir. 6284 sayılı Kanun madde 16/6 uyarınca “kadının insan hakları ve kadın erkek eşitliği konusunda” ilköğretim ve ortaöğretim müfredatına eğitime yönelik dersler konulması öngörülmüştür. Bu konuda okul yönetimleri ile konu hakkında bilgilendirme çalışmalarını yapmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı, STK’lar ve yerel yönetimlerle iş birliği yapılması önerilir.⁴⁶

IV. Kolluk – 6284 Sayılı Kanun Kapsamında Tedbirlere İlişkin Yetkileri Bakımından Belirli Koşullarda Karar Verme Yetkileri ile Koruyucu ve Önleyici Tedbirleri Uygulama Genel Yetkilerine İlişkin Hususlar

Mülki amir tarafından verilebilecek bazı koruyucu tedbirlerin, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, kolluk amiri tarafından verilmesine de imkân tanınmıştır (m. 3/2). Bunlar, uygun barınma yeri sağlanması ve geçici koruma altına alınmaya ilişkin tedbirlerdir.

Kolluk amiri, işlemine ilişkin evrakı kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içerisinde mülki amirin onayına sunmalıdır. Mülki amir tarafından kırk sekiz saat içinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden kalkar.

Kolluk, şiddete uğrayan kadının en sık başvurduğu ilk birimdir. Çalıştayda, uygulamada kolluğun, Kanun’u ve Kanun’dan doğan yükümlülüklerini yete-

43 Çörek, s. 175.

44 “Gençler flört şiddetini tanıyor,” <http://www.gazetekadikoy.com.tr/yasam/gencler-flort-siddetini-taniyor-h12103.html>,

45 Benzer yönde, Çörek, s. 175.

46 Çörek, s. 175.

rince bilmemesi veya keyfi olarak tedbir kararı vermekten imtina etmesi gibi uygulamaların önünün alınması amacıyla, ülke çapında Aile İçi ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Büro Amirliklerinin kurulduğu ifade edilmiştir.⁴⁷ Bu amirliklerin sunduğu faydalara ve iyi uygulama örneklerine karşılık, yine de bir kısım sorunların yaşandığı da görülür.⁴⁸

Bu kapsamda özellikle aile içi şiddet savcıları ve aile hâkimlerinin bu gibi yanlış yönlendirmeleri teyit edici kararlar vermekten imtina etmesi gerekir. Acil ve geçici tedbirlerle ilgili olarak Avrupa Konseyi standartları doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

Öneriler:

1. Tedbir kararlarının şiddet uygulayan tarafından ihlali hâlinde özellikle hapis cezası olmak üzere tedbir kararını etkin surette uygulama görevi aile hâkimi ve aile içi şiddet savcıları ile iş birliği içerisinde yürütülmelidir.
2. Aile hâkimi ve aile içi şiddet savcılarının da, dosya yönetiminde kolluk tarafından uygulamadaki yanlış yönlendirme ve uygulamaların bilinci ile hareket etmesi önerilir. Bu kapsamda, kolluğun, tedbirlerin en fazla bir ay süre ile verilebileceği, kararın tebliğinden evvel tedbirlerin uygulanamayacağı, tedbire karar verilmesi için darp raporunun aranacağı, şikayette bulunmadan tedbire karar verilemeyeceği gibi yanlış inanış ve bilgilendirmeleri bertaraf edecek şekilde iyi uygulamalara yer vermesi gerekir.
3. Hapis cezasına ilişkin istatistiki bilgilerin tutulması konusunda kolluk ile iş birliği önerilir.

V. Mülki Amir Tarafından Verilecek Tedbir Türleri

Koruyucu tedbirlerin bir kısmına karar vermeye yalnızca hâkimler yetkili iken, mülki amir tarafından da verilebilecek koruyucu tedbirler mevcuttur (m. 3). Mülki amir, illerde vali, ilçelerde ise kaymakamdır. Valiliğe yapılan başvuruların aynı zamanda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı olan Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri ile de iş birliği içerisinde yürütüldüğü anlaşılmaktadır.

47 Morçati, Türkiye’de Erkek Şiddetiyle Mücadelede Koordinasyona İlişkin İzleme Raporu, 2021, s. 29 vd., <https://morcati.org.tr/wp-content/uploads/2022/01/Erkek-S%CC%A7iddetiyle-Mu%CC%88cadele-de-Koordinasyona-l%CC%87lis%CC%A7kin-l%CC%87zleme-Raporu.pdf>.

48 Morçati, Türkiye’de Erkek Şiddetiyle Mücadelede Koordinasyona İlişkin İzleme Raporu, 2021, s. 29 vd., <https://morcati.org.tr/wp-content/uploads/2022/01/Erkek-S%CC%A7iddetiyle-Mu%CC%88cadele-de-Koordinasyona-l%CC%87lis%CC%A7kin-l%CC%87zleme-Raporu.pdf>.

6284 sayılı Kanun ile mülki amir tarafından verilebilecek beş adet tedbir öngörülmüştür.⁴⁹ Bunlar, uygun barınma yeri, geçici maddi yardım, rehberlik ve danışmanlık hizmeti sağlanması, geçici koruma altına alınma ve kreş imkânının sağlanmasıdır. Aile hâkiminin de bu tedbirlere karar verme yetkisi bulunur.

a. Uygun Barınma Yeri Sağlanması (m. 3/a)

Hâkim, mağdurun "Kendisine ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara, bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanmasına" karar verebilir (m. 3/1/a).

Barınma yerlerinin yetersiz kaldığı hâllerde, korunan kişi ve beraberindeki çocukların kamu kurum ve kuruluşlarına ait sosyal tesis, yurt ve benzeri yerlerde geçici olarak barındırılmasına da imkân tanınmıştır. Çocuklu kadınların sığınma evlerine kabulü açısından, 18 yaşından küçük kız çocukları anneleri ile birlikte bu hizmetten yararlanabilir (Konukevi Yön. m. 13/1/b). Buna karşılık 12 yaşından büyük erkek çocuğu olan kadınlar ile engelli çocuğu bulunan kadınlar ise kira ve ıaşesi karşılanmak üzere kiralanacak bağımsız bir evde bu hizmetten faydalanabilecektir (Konukevi Yön. m. 13/1/c). Benzer bir diğer düzenleme de, sığınma evi bulunmayan ilçelerde ihtiyaca göre bu bent kapsamında öngörülen ev kiralaması yoluna gidilebileceğine ilişkindir (Konukevi Yön. m. 13/1/c/son). Uygulamada yaşanan sığınma evi teminindeki zorlukların, en azından bu hüküm ışığında telafi edilmesi düşünülebilir.

Kadınların sığınma evlerinde kalma süresi, ilk kabul birimine kabul tarihinden itibaren 6 aydır (Konukevi Yön. m. 14/1). Ayrıca, sığınma evinden ayrılan kadınlar, ihtiyaç hâlinde ve uygun görülmesi durumunda birden çok kez sığınma evine kabul edilebilirler (Konukevi Yön. m. 28/4). Buna karşılık, mülki amir veya hâkim tarafından hakkında barınma kararı verilmiş kadınlar, kararda belirtilen süre boyunca sığınma evinde kalabilecektir (Konukevi Yön. m. 14/3). Bu hükmün amaca uygun yorumu suretiyle, mülki amirin veya hâkimin 6 aydan uzun süre için uygun barınma yeri sağlanmasına karar vermesinde bir engel bulunmadığı kabul edilmelidir.

AİHM *Halime Kılıç / Türkiye* davasında (2016), sığınma evine yerleştirme konusunda yaşanan zorlukları da devletin pozitif yükümlölükleri bağlamında bir ihlal gerekçesi olarak dile getirmiştir. Uygulamada karşılaşılan bazı zorluklar göz önüne alındığında, ev içi şiddet mağdurlarına barınak ve sığınak sağlama konusunda bu hükümlerin mevcut Avrupa Konseyi standartlarına uygun hâle getirilmesi amacıyla aşağıdaki öneriler ortaya konmuştur.

49 Söz konusu tedbirlerin sınırlı sayıda öngörölmediği hakkında bkz., C, II, b.

Öneriler:

1. Bu tedbire karar verirken aile mahkemesi hâkimlerince, bulunulan bölgedeki sığınma evi kapasitesi dikkate alınarak alternatif barınma yeri sağlanmasına dair detaylı tedbir kararı verilmesi de mümkündür. Bu amaçla, aile hâkimlerinin görev bölgelerinde bulunan sığınma evi sayısı ve kapasiteleri hakkında bilgi edinmek amacıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı veya bölgedeki ŞÖNİM'ler ile iletişim ve iş birliği içerisinde olması önerilir. Bu tedbire karar verirken özellikle can güvenliği riski bulunan, 12 yaşından büyük erkek çocuğu olan, engelli çocuğu bulunan, 60 yaşından büyük olan, alkol ve madde bağımlısı olan ve hasta olan kadınların tedbirinin uygulanmasında yaşanan sorunları dikkate alınarak, özel gereksinimli grupların bu imkâna erişimlerini temin edecek detay ve içerikte karar verilmesine özen gösterilmesi gerekir.
2. Tedbir, ilk defa veriliyor olsa dahi 6 aydan fazla süre için verilebilmelidir. Bu konuda 6284 sayılı Kanun madde 8/2/c.1 hükmü amaca uygun yorumlanmalıdır. Ayrıca hükmün devamında yer alan düzenleme çerçevesinde, şiddetin veya uygulanma tehlikesinin bulunduğu hâllerde tedbirin süresinin uzatılmasına da resen karar verilmelidir.

b. Geçici Maddi Yardım (m. 3/b)

Bu tedbirin uygulama esaslarına yer veren, Kanun'un 17. maddesi uyarınca; *"...on altı yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının otuzda birine kadar günlük ödeme yapılır. Korunan kişinin birden fazla olması hâlinde, ilave her bir kişi için bu tutarın yüzde yirmisi oranında ayrıca ödeme yapılır. Ancak, ödenecek tutar hiçbir şekilde belirlenen günlük ödeme tutarının bir buçuk katını geçemez. Korunan kişilere barınma yeri sağlanması hâlinde bu fıkrafta belirlenen tutarlar yüzde elli oranında azaltılarak uygulanır"* (m. 17/1). Ödemeler, Bakanlık bütçesindeki ödenekten karşılanır ve şiddet uygulayandan tahsil edilir (m. 17/2). Tedbir kararı, yerine getirilmek üzere ŞÖNİM'e gönderilir (Yön. m. 8/2).

GREVIO 2018 ülke raporunda, bu tedbirden uygulamada neredeyse hiçbir mağdurun yararlandırılmadığı rapor edilmiştir.⁵⁰ Aslında aile mahkemesi hâkimleri, somut olayın ihtiyaçları doğrultusunda resen de bu tedbire karar verebilir.

50 Raporda, 2016 yılında yalnızca 10 kadının bu tedbirden yararlandığı belirtilmektedir. Bkz GREVIO Report 2018, N. 160 dn. 145.

Kararda tedbirin süresine yer verilmesi, tedbirin etkin ve hızlı surette uygulanabilmesi ve ihlallerin engellenmesi için önemlidir.⁵¹ İlgili hükümde açık bir süre sınırı öngörülmemiş iken, bu tedbire ilk kez karar verilmesi hâlinde dahi, Kanun'da yer alan altı aylık süre sınırının (m. 8/2/c.1) koruyucu tedbirler bakımından uygulanması amaca uygun olmaz. Koruyucu tedbirler, doğrudan şiddet mağduruna ilişkindir ve üçüncü kişilerin hak ve özgürlük alanına müdahale etmezler. Yetkili mercilerin, somut olayda söz konusu olan ihtiyaca göre daha uzun süreler için geçici maddi yardıma karar vermelerine imkân tanımak gerekir. Şiddet mağdurlarına mali yardım sağlanması konusunda bu hükümlerin uygulanmasının Avrupa Konseyi standartlarına uygun hâle getirilmesi amacıyla aşağıdaki öneriler ortaya konmuştur.

Öneriler:

1. Aile mahkemesi hâkimlerine, bu tedbirin kullanımının teşvik edilmesi ve ev içi şiddetle ilgili tedbirlere yönelik başvurular hakkında karar verirken bu imkanın da dikkate alınmasının sağlanması konusunda bilgilendirme yapılması önerilir.
2. Tedbirin süresi bakımından Kanun'da yer alan altı aylık süre sınırının, amaca uygun yorumu suretiyle (TMK madde 1, madde 4), uygulanmaması gerekir. Bunun yerine, hakkında yetkili makam tarafından değiştirme veya kaldırma kararı verilinceye kadar geçerli olacak şekilde kararlaştırılabilmesine imkân tanınmalıdır. Bu konuda ilgili kılavuzlarda bilgilendirmelere yer verilmesi önerilir.

c. Psikolojik, Mesleki, Hukuki ve Sosyal Açıdan Rehberlik ve Danışmanlık Hizmeti (m. 3/c)

Bu tedbir ile, şiddete maruz kalmanın mağdurda yarattığı psikolojik yıpranmanın telafisi ve ayrıca şiddet mağdurlarının kendi imkânları ile hayatlarını bağımsız olarak sürdürebilmelerine yardım edilmesi hedeflenir.

Şiddet mağdurlarının, özellikle ev içi şiddet söz konusu olduğunda, kendilerine uygulanan şiddeti "tam olarak kavrayamamaları ve/veya bunu rasyonelleştirmeleri" de yardım istemelerini engelleyen sebeplerdendir. Ayrıca, şiddete göz yummanın da dâhil olduğu geleneksel düşünceler; ailelerin bu konuda destek sunmaması, toplumsal cinsiyet algısında şiddetin normal algılanması ve hatta şiddet mağdurunun bu durumu hak ettiğini düşünme-

51 Anayasa Mahkemesi, 2014/546, 19.12.2017, RG 28.02.2018/30346, (N 82), A.Z.Ö başvurusu.

si ile sonuçlanır. Ayrıca, eğitim düzeyi ve ekonomik imkânlar bakımından ayırım gözetmeyen ev içi şiddete karşı konulmamasında sosyal çevreden utanma da etkili olmaktadır.

Mağdurun, şiddete tam ve kalıcı olarak karşı koyabilen bir birey olarak topluma kazandırılabilmesi için, böylesi yanlış inanışların kırılması gerekir. Avrupa Konseyi standartları, ilgili makamların farkındalık artırma ve ev içi şiddet mağdurlarının iç içe geçmiş olan gereksinimlerini anlama konularında çaba sarf etmesini gerektirmektedir. Bunu sağlamak için aşağıdaki öneriler ortaya konmuştur.

Öneriler:

1. Bu tedbirin yürütülmesinde ŞÖNİM'ler tarafından söz konusu olan uygulama sorunlarının⁵² aşılmasına destek olmak amacıyla aile hâkimlerince, tedbire karar verirken detaylı düzenlemelere yer verilmesi faydalı olacaktır. Bu kapsamda ayrıca, verilecek gizlilik tedbirinin etkin uygulanması amacıyla da ŞÖNİM'ler ile aile mahkemeleri arasında iş birliği önerilir.
2. Tedbir kararında, tedbirin uygulanması aşamasında ŞÖNİM çalışanlarının şiddet mağduru ve beraberindeki çocukların ikincil mağduriyetine yol açan davranışlarda bulunmamasına dair detaya yer verilebilir.
3. Koordinasyonun etkin sağlanabilmesi için, aile mahkemesi hâkimleri ve aile içi şiddet savcıları ile Bakanlığa bağlı diğer birimler, sağlık kurumları, sosyal yardım sağlayan kurumlar, eğitim hizmeti veren kurumlar, kolluk birim amirlikleri, mülki amirler, İl Göç İdareleri, eğitim kurumları ve Barolarla düzenli aralıklar ile planlı toplantılar yapılması önerilir.
4. Cinsel şiddete yaklaşım ve sunulacak destek çalışmalarının ilkelerinin belirlenmesi ve tedbir kararına detaylı surette aktarım yapılabilmesi amacıyla, aile mahkemesi hâkimlerinin ve aile içi şiddet savcılarının şiddet ve cinsel şiddete ilişkin dönemsel olarak tekrarlanan eğitimlere tabi tutulması önerilir.

d. Geçici Koruma (m. 3/ç)

Bu tedbire, hayati tehlikenin bulunması hâlinde ilgilinin talebi üzerine veya resen karar verilebilir. Bu tedbirin mülki amir tarafından verilebilecek tedbir-

52 Opuz Grup Davaları (no. 33401/02) Gölge Rapor- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Ekim 2020-İstanbul, s. 7, 8, <https://morcati.org.tr/wp-content/uploads/2021/02/AIHM-Opuz-Grubu-Davalari-Golge-Raporu.pdf>.

lerden en önemlisi olduğu, zira mağdurun beslenme, bakım ve barınma gibi ihtiyaçlarının karşılanması daha kolay olduğu, önemli olanın mağduru hayatta tutmak olduğu savunulabilir.⁵³

Mülki amirin yanı sıra, kolluk amirleri de gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde bu tedbire karar verebilirler (m. 3/2/c.1). Kolluk amirinin tedbire karar vermesini takiben, kararı, ilk iş günü içerisinde mülki amirin onayına sunması gerekir (m. 3/2/c.2). Kararın, mülki amir tarafından kırk sekiz saat içerisinde onaylanmaması hâlinde, tedbir kendiliğinden kalkacaktır (m. 3/2/son). Hayati tehlikenin bulunduğu dair değerlendirme kriterlerine yalnızca Yönetmelik ile kısa ve soyut olarak değinilmiştir. Buna göre, olayın niteliği, şikayet ve ihbar göz önüne alınarak bu tedbire karar verilebilecektir (Yön. m. 10/1).

Uygulama Esasları:

Bu kararın yerine getirilmesinde, hakkında tedbire karar verilen kişinin yerleşim yerindeki kolluk görevli ve yetkilidir (Yön. m. 10/2).

Geçici koruma tedbirinin türü ise, muhtemel tehdit ve risk dikkate alınarak ve şiddet uygulayanın durumunun değerlendirilmesi suretiyle hâkim veya mülki amir tarafından ve gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde kolluk tarafından belirlenir (Yön. m. 10/3).

Korumanın türünün belirlenmesinde, "Cumhuriyet Başsavcılıkları ve Mahkemelerce Alınacak Tanık Koruma Tedbirlerine İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik" (TKY) ile düzenlenen fiziki koruma tedbirleri esas alınır (Yön. m. 10/3).

Söz konusu tanık korumaya ilişkin Yönetmeliğin 14. maddesi uyarınca koruma usulleri; yakın koruma, konutta koruma, işyerinde koruma, motorize veya yaya devriye ile koruma ya da çağrı üzerine korumadan ibarettir. Bu usullerden biri veya birkaçının aynı anda uygulanmasına karar verilebilir (TKY m. 14/3). Ev içi şiddet mağdurlarına yeterli acil destek sağlanması konusunda bu tedbirlerin daha başarılı bir şekilde ve Avrupa Konseyi standartları doğrultusunda uygulanması için aşağıdaki öneriler ortaya konmuştur.

Öneriler:

1. Hayati tehlikenin varlığına dair değerlendirmede katı yaklaşımlar yerine, kadının beyanını esas alan yaklaşım ekseninde karar verilmesi yönünde eğitimler verilmesi gerekir.

⁵³ Bölükbaşı, 125.

2. Düzenlemede, tedbirin türüne karar verme konusunda, Cumhuriyet savcısı veya hâkim yetkili kılınmıştır (TKY m. 14/4). Ancak, tanık korumaya dair yönetmeliğe yalnızca karar verilecek korumanın türü bakımından atıf yapıldığından (Yön. m. 10/3), geçici koruma tedbirinin türüne karar vermeye mülki amir veya hâkim yetkili olacaktır. Bu gibi usulü konularda uygulamada belirsizlik ve sorunlara sebep olunmaması için yetkili makamlara büyük görev düşer. Yetkili makamların eğitilmesi ve ilgili kılavuzların hazırlanması önerilir.

e. Kreş Yardımı (m. 3/d)

Bu tedbir ile, koruma altına alınan kişinin çalışma hayatına katılımını desteklemek üzere dört aylık süre için kreş yardımı sunulur. Kişi hâlihazırda çalışmakta ise yardımın süresi iki ay ile sınırlandırılmıştır. Yardımın miktarı azami, aylık net asgari ücret tutarının yarısıdır. Ödeme, Bakanlık bütçesinden yapılacaktır. Düzenleme ile ayrıca ödeme sağlanacak kreşin, kamuya ait olması veya özel kreş olması arasında bir ayırım yapılmamıştır.

Tedbirin amacı, şiddet mağduru kadının çocukları ile şiddet ortamından uzaklaşarak kendisine yeni bir hayat kurmasına imkân vermek için ekonomik olarak desteklenmesidir.

Fakat düzenleme, mevcut hâli ile, amaçlanan korumayı sağlamak konusunda yetersizdir. Desteğin azami süresi olan dört aylık sürede bir iş bulunması kolay değildir. Kaldı ki, çalışmaya başlayan kadının kreş ihtiyacı bu andan itibaren daha da artacaktır.

Diğer yandan, kişi çalışıyor ise bu tedbirden ancak iki ay süre ile sınırlı olarak yararlanabilecektir. Ne var ki, kendisine yeni bir hayat kuracak olan kadının iki ay içerisinde kreş masrafını karşılayabilecek surette ekonomik bir düzene kavuşacağı düşüncesi gerçeğe uygun değildir.

Ek olarak, düzenlemede kreş yardımı olarak belirlenen meblağ da oldukça düşüktür.

Kreş ödemesinin Müdürlük tarafından kreşe yapılacağı, ancak ödemenin, kreşe kayıt ve devam edildiğine dair belgenin Müdürlüğe ibrazını takiben, yani kreş hizmeti alındıktan sonra aylık olarak yapılacağı anlaşılmaktadır (Yön. m. 11/2,3). Ödemenin kreşten hizmet alımından sonra yapılacak olmasının, suistimallerin önüne geçmeyi hedef aldığı açıktır. Ne var ki, uygulamada kreşler tarafından ücretlerin her ayın başında peşin olarak alınacağı düşünüldüğünde, şiddet mağduru kadının bu ödemeyi geri alabilmek için bir

ay bekletilmesi adaletli değildir. Diğer yandan büyükşehirlerde birçok kreş yıllık ödemeyi, eğitim dönemi başlamadan tamamlanan kayıt döneminde peşinen tahsil etmektedir.

Ayrıca, uygulamada bu tedbire de neredeyse hiç karar verilmemektedir.⁵⁴ Bu tedbirler, ihtiyaç olduğunda ev içi şiddet mağdurlarına destek verme konusunda Avrupa Konseyi standartlarıyla aynı doğrultuda gibi görünmektedir. Bununla birlikte, sorun uygulamanın yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Bu konuyla ilgili aşağıdaki öneriler ortaya konmuştur.

Öneriler:

1. Tedbirin süresinin ve miktarının artırılması önerilir.
2. Yok denecek kadar az uygulaması bulunan bu tedbirin uygulaması artırılmalıdır. Aile hâkimleri, eğitimler ve kılavuzlar aracılığı ile, ihtiyaç hâlinde resen de bu tedbire karar vermek konusunda teşvik edilmelidir.
3. Süre sınırlamasına yer vermek yerine, mülki amir veya hâkime, somut olayın özelliklerine göre ihtiyaç doğrultusunda süre ve destek miktarı tespitinde bulunmak yetkisinin bırakılması gerekir.⁵⁵ Bu konuda yasal düzenlemelerde revizyon ihtiyacı bulunur.
4. Bu ihtimalde yetkili mercilerin değerlendirmeyi, desteğin sağlanacağı kadının eğitim durumu ve iş tecrübesi, sağlık durumu ve yaşı gibi kişisel özelliklerini ve kreş ihtiyacına dair durumun özelliklerini (çocuğa bakabilecek aile yakınının bulunup bulunmadığı, kadının hayatını sürdüreceği bölgede bulunan kreşlerin sayısı, eğitim saatleri ve ücret ortalamaları gibi) dikkate alarak yapmalarına imkân verilmiş olacaktır.
5. Destek miktarının belirlenmesinde de, mağdurun bölgesindeki kreşlerin ortalama ücretleri, ayrıca yemek için ek ücret talep ediliyorsa bunun ve gerekiyorsa servis ücretinin de dikkate alınarak somut olaya göre karar verilmesi yetkisinin hâkime veya mülki amire bırakılması daha yerinde bir çözüm olur. Yasal düzenlemede bu yönde revizyon ihtiyacı bulunur.

54 GREVIO Report 2018, s. 59, N. 162.

55 Sürenin, kadının gelirine göre belirlenmesi gerektiği ayrıca asgari ücretle çalışan kadınlar için bu imkândan sınırsız olarak yararlanmanın temini ile kadın istihdamının devamlılığının sağlanabileceği yönünde, Hayrunnisa Özdemir, '6284 Sayılı Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Değerlendirilmesi' (2013) 1 (1) Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi s. 45, 54; Kadın istihdamının sürekliliğinin sağlanabilmesi için, kreş imkânı süresinin, kadının elde ettiği gelire göre kreş ihtiyacı çerçevesinde belirlenebilmesine imkân tanınması gerektiği ve bu bakımdan asgari ücretle çalışan kadının kreş imkânından çocuklar okul çağına gelene kadar yararlandırılması gerektiği yönünde benzer görüşte bkz Bölükbaşı, s. 190; Seval, s. 123.

6. Benzer şekilde revizyon ile tedbire karar vermeye yetkili mercilere, kadının yaşadığı yer veya işyeri bölgesindeki kreşlerin çocuğu kreşe öncelikli olarak kabulüne dair karar verebilme yetkisinin tanınması da yerinde olacaktır. Bu bakımdan dönem ortasında bulunulması ya da kontenjan gibi sebeplerle kayıt talebinin geri çevrilmemesine de karar verme yetkisi tanıyan detaylı düzenlemelere yer verilmesi gerekir.
7. Aile mahkemesi hâkimlerinin, eğitimler ve kılavuzlar aracılığı ile, "Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüplerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik" madde 50 ile öngörülen ücretsiz kontenjan tahsisine dair düzenleme hakkında uygulama bilincinin artırılması ve bu kapsamda tedbire karar vermek yönünde teşvik edilmeleri önerilir. Buna göre, kuruluşların kapasitelerinin yüzde üçünün, il müdürlüğünce tespit edilecek çocukların ücretsiz yararlanması için ayrılması gerekir (m. 50/1).⁵⁶ Bu kontenjan kapsamında kreşe kabul bir yükümlülük olduğundan, aile hâkimi kararda ilgili kreşe bu yükümlülüğün altını çizerek çocuğun kreşe ücretsiz kabulü hakkında talep ve hatırlatmaya yer verebilmelidir.

VI. Hâkim Tarafından Verilebilecek Koruyucu Tedbirler (m. 4)

6284 sayılı Kanun'un 4. maddesi ile hâkim tarafından verilebileceği öngörülen koruyucu tedbirler; mağdurun işyerinin değiştirilmesi, kişinin evli olması hâlinde müşterek yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlenmesi, aile konutu şerhi konulması, mağdurun kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesidir. Bu tedbirlere karar verilmesi ve bunların uygulanması aşamasında yaşanan sorunlar, Kanun'un amaçladığı koruma ve önlemenin gerçekleştirilebilmesine engel olmaktadır.

Mülki amir tarafından verilebilecek koruyucu tedbirlere karar vermeye, hâkimler de yetkilidir (Yön. m. 12/1). Ancak bunun aksi mümkün değildir.

a. Mağdurun İşyerinin Değiştirilmesi (m. 4/a)

Şiddet uygulayanın mağdura erişiminin engellenmesine hizmet eden bir tedbirdir. Amaç, şiddet uygulayan ile mağdurun temasının tamamen kesilme ve çalışılmasıdır.

Bu tedbiri, mağdurun tabi olduğu ilgili mevzuat hükümlerine göre yetkili merci veya makamlar yerine getirir (m. 10/7). Tedbirin uygulanmasına dair de-

⁵⁶ Uçan et al., s. 41.

taylı düzenlemeye yer veren hüküm (Yön. m. 13) muğlaktır. Buna göre karar, hâkim tarafından, korunan kişinin iş yerine tebliğ edilir ve korunan kişi bakımından en uygun koşullar göz önüne alınarak yerine getirilir. Devamında ise, kararın yetkili kurum veya kişi tarafından yerine getirileceği düzenlenmiştir. Ancak hükmün en iyi ihtimalle bir devlet memurunun işyerinin değiştirilmesi hâlinde makul bir uygulama temin edebileceği söylenebilir. Düzenleme tüm iş kollarına yönelik içerikte değildir. Zira ülkenin baskın bir yüzdesinin özel sektörde çalıştığı düşünüldüğünde, tedbiri kimin nasıl yerine getireceği, hak mağduriyetlerinin (kıdem tazminatı, yıllık izin, kurumsal kıdem vb.) nasıl engelleneceği konusunda neredeyse mutlak bir belirsizlik olduğu görülür. Ev içi şiddet mağdurlarının korunmasıyla ilgili Avrupa Konseyi standartlarına uyum konusunda uygulamayla ilgili sorunlar varlığını sürdürmektedir. Aşağıdaki öneri bu durumu iyileştirmek için yapılmıştır.

Öneri:

Bu tedbire ilişkin uygulama belirsizliklerinin, hâkim tarafından verilecek tedbirin detaylı olarak kaleme alınması suretiyle aşılabileceği savunulabilir. Ancak, özel sektörde bir kuruluşa, mağdurun hakkında tedbir kararı verilmesi suretiyle kişinin işe alınması gerektiği yönünde bir emre yer verilemeyeceği de açıktır. Bu sebeple, tedbirin yerine getirilmesi ve sona ermesini takiben mağdurun işe iade hakkının saklı olması ve işverenin iade talebini reddedememesi gibi konularda detaylı yasal düzenlemelere yer verilmesi gerekir.

b. Evli Mağdura Ayrı Yerleşim Yeri Belirlenmesi (m. 4/b)

Bu tedbir ile evli mağdur hakkında, müşterek yerleşim yerinden ayrı bir yerleşim yeri belirlenir. Esasen, ilgili bölümde⁵⁷ değinilen gizlilik kararına ilişkin tedbire karar verilince, mağdura yapılacak tebligatlara ilişkin ayrı bir adres tespit edilir (m. 8/6/c.2). Bu bakımdan madde 4/b ile öngörülen tedbirin, m. 8/6/c.2 ile öngörülen tedbirin bir tamamlayıcısı olduğu görülür.

Bu tedbirin amacının, yerleşim yerinin gerekliliği ilkesi ile paralel olduğu söylenebilir. Zira bu tedbirin yerine getirilmesi ile, ortak konutu terk eden şiddet mağdurunun, bu konudaki yasal ihtiyacı karşılanmış olacaktır. Böylece tebligatların kişinin itibari yerleşim yerine (TMK m. 20) yapılmasının önüne geçilebilecektir. Bu bakımdan bu tedbirin, pratik bir kısım ihtiyaçları karşılamaya yönelik olduğu savunulabilir.

⁵⁷ Bkz. 2/f.

Tedbirin amacı, TMK madde 185/3 ile öngörülen eşlerin birlikte yaşamak yükümlülüğü bakımından bir kısım olumsuz sonuçların aşılmasıdır. Bu tedbir kararı ile hakkında ayrı yerleşim yeri belirlenen mağdur eşin evlilik hukukundan doğan birlikte yaşama yükümlülüğü resmi olarak kaldırılmış olur. Bu hâlde de, özellikle TMK madde 164 çerçevesinde terk sebebiyle boşanma talebinin gündeme gelmesi engellenmiş olacaktır. Ayrıca boşanma davasında, ayrı yaşamanın haklı sebebe dayandığının ispatında da kolaylık sağlanacaktır.⁵⁸ Bu tedbirin, ev içi istismar mağdurlarının maruz kaldığı ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına yönelik Avrupa Konseyi standartlarına uyum sağlama potansiyeli göz önüne alınarak aşağıdaki öneri ortaya konmuştur.

Öneri:

Uygulaması yok denecek kadar az olan bu tedbirin de ihtiyaç hâlinde uygulamasının arttırılmasının teşvikine dair ilgili kılavuzlarda bilgilendirmeye yer verilebilir.

c. Aile Konutu Şerhi Konulması (m. 4/c)

Aile konutu şerhi, TMK madde 194/3 uyarınca öngörülen koruyucu bir imkândır. Esasen eşlerin aile konutu üzerindeki birtakım işlemlerine ilişkin tasarruf yetkisi, bu şerh bulunmasa dahi kanun gereği sınırlandırılmıştır. Buna göre, diğer eşin açık rızası olmadan, aile konutu ile ilgili kira sözleşmesi feshedilemez, aile konutu devredilemez veya aile konutu üzerindeki haklar sınırlandırılmaz. Ancak böylesi tasarrufların diğer eşin rızası olmaksızın gerçekleştirildiği hâllerde, iyi niyetli üçüncü kişilerin hak kazanmasının engellenmesi (ve bu şekilde eşin menfaatinin korunması) amacıyla TMK madde 194/3 ile aile konutu olarak öngülenen taşınmaz malın maliki olmayan eşe, tapu kütüğüne konutla ilgili aile konutu şerhinin verilmesini tapu müdürlüğünden isteme imkânı tanınmıştır. 6284 sayılı Kanun ile, hâlihazırda zaten TMK madde 194 ile öngörülen imkânın tekrarlandığı söylenebilir.

Normalde, TMK madde 194 uyarınca aile konutu şerhinin konulabilmesi için belirli belgeler ile tapuya başvurulması gerekir. 6284 sayılı Kanun kapsamında bu koruyucu tedbire ayrıca yer verilmiş olmasının, şiddet mağdurların tapu müdürlüğüne gitmeksizin hâkim kararı aracılığı ile bu şerhi koydurmasına hizmet ettiği düşünülebilir. Açıkçası bu tespit, söz konusu tedbire 6284 kapsamında tekrar yer verilmesinin tek pratik faydası gibi gözükmektedir.

⁵⁸ Karakaya, s. 38, 38.

Ayrıca, TMK madde 194 kapsamında şerh talep edilebilmesi için tapuya sunulması gereken nüfus kayıt örneği, konutun aile konutu teşkil ettiğine dair yetkili makam yazısı gibi bir kısım evrak bulunur. Şiddet mağdurunun bu gibi evrakı temin etmesinin de güvenliğini tehlikeye atma ihtimali dikkate alınarak, bu şerhin hâkim aracılığı ile konulmasına karar verilmesine imkân tanındığı düşünülebilir. Bu tedbirin, mağdur haklarının korunmasına yönelik Avrupa Konseyi standartlarına uyum sağlama potansiyeli göz önüne alınarak aşağıdaki öneri ortaya konmuştur.

Öneri:

Hâkimin bu tedbire karar verebilmesi için, TMK m. 194 ile öngörülen şartları değerlendirmesi ve bu anlamda konutun aile konutu teşkil edip etmediğini tespit etmesi gerekecektir. Bu gibi durumlarda, hâkimin 6284 sayılı Kanun'un ruhuna uygun olarak verilmesi gereken diğer tedbirleri gecikmeksizin vermesi, ve aile konutu şerhi açısından incelemeye devam etmesi önerilir.⁵⁹

d. Kimlik ve İlgili Diğer Bilgi ve Belgelerin Değiştirilmesi (m. 4/ç)

Bu tedbire ancak korunan kişinin hayati tehlikesinin bulunması durumunda karar verilebilir. Ayrıca bu tehlikenin önlenmesi için diğer tedbirlerin yeterli olmayacağının anlaşılması şartı bulunur. İlginin aydınlatılmış rızasının da alınması gerekir.

Tedbirin uygulanması, 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu hükümlerine göre gerçekleştirilir. Bu tedbire karar verilebilmesi için hayati tehlikenin varlığına dair değerlendirme önem arz eder. Toplumda ağır şiddet vakalarının sayısı artmakta olduğundan, uygulamada bu tedbire etkin surette başvurulması ihtiyacı da artmıştır.

Hayati tehlikenin varlığına dair değerlendirme:

Kanun'da, hayati tehlike riskinin, durumun ciddiyetinin ve şiddetin tekrarlanma riskinin değerlendirilmesini sağlayacak gerekli hukuki ve kurumsal altyapıya yer verilmemiştir. Bu durum, yetkili mercileri risk değerlendirmesinde keyfiliğe ve belirsizliğe iter.⁶⁰ Ev içi şiddet mağdurlarına yeterli acil desteğin sağlanması konusunda bu tedbirlerin daha başarılı bir şekilde ve Avrupa

⁵⁹ Karakaya, s. 58.

⁶⁰ Feridun Yenisey, 'Uluslararası Sözleşmede Kadına Yönelik Şiddet Riskinin Değerlendirilmesi ve Türk Hukuku' 2012/8 (97-98) Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi s. 10,11-12; Ebru Ceylan, 'Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Düzenlemeler', 2013/109 TBB Dergisi s. 13, 51; Bölükbaşı, s. 40; Kaya Kızılırmak, PPIL, s. 647.

Konseyi standartları doğrultusunda uygulanmasını sağlamak için aşağıdaki öneriler ortaya konmuştur.

Öneriler:

1. Mağdurun güvenlik riskine dair değerlendirmenin her somut olayda yalnızca kolluk tarafından değil ilgili tüm yetkili kurumlar tarafından gerçekleştirilmesi gerekir. Risk değerlendirmesi ve yönetiminde, şiddetin tekrarlanma ihtimali ve özellikle hayati tehlikenin bulunup bulunmadığı değerlendirilmelidir. Ayrıca durumun ciddiyeti yeterli düzeyde dikkate alınmalıdır.
2. Hayati riski bulunan mağdurların korunması için kurumlar arası etkin bir profesyoneller ağına kurulması tavsiye edilir. Risk değerlendirmesi ve tedbirin icrası sırasında mağdura güvenlik ve gereken destek sunacak bir güvenlik planı oluşturulmalı ve bu plan koordineli şekilde yürütülmelidir.
3. Hayati tehlikenin varlığını kabul etmek için, muhakkak ağır bir şiddet eyleminin gerçekleşmiş olması şart değildir. Bu tedbir yalnızca ağır şiddet eylemlerinin tekrarlanma riskinin engellenmesi amacıyla yönelik değildir. Henüz bir şiddet eylemi yaşanmamış olsa dahi, somut olayda failin hayati tehlike yaratacak surette şiddete başvurabileceğinin öngörülmesi de tedbire karar verilmesini gerekli kılabilir. Yani herhangi bir şiddet eylemi bulunmaksızın, korunan kişinin hayatına yönelik tehditte bulunulması da, somut olayın şartları dâhilinde yeterli olabilir.
4. Ek olarak, hayati tehlikeye ilişkin şüphe boyutuna varmasa dahi güvenlik riski bulunan hâllerde 6284 sayılı Kanun madde 5/g, ğ hükümleri uyarınca hâkim tarafından silahların teslim edilmesine dair önleyici tedbirlere de karar verilmesi teşvik edilmelidir.

Süre:

Altı aylık süre sınırının kimlik ve diğer ilgili bilgi ve belgelerin değiştirilmesi tedbirinde olduğu gibi bazı koruyucu tedbirler bakımından hiçbir menfaate hizmet etmediği açıktır. Hatta bazı koruyucu tedbirler bakımından sürenin kısalığı sebebiyle mağduru altı ayda bir mahkemeye başvurmak zorunluluğu ile karşı karşıya bırakmanın olumsuzluklara yok açabilecek nitelikte olduğu aşıkardır. Süreye ilişkin bu hükmün kapsamı, fail hakkında verilen önleyici tedbirler bakımından anlaşılmalıdır. Burada ise önemli olan, hayati tehlike altındaki şiddet mağdurunun mümkün olan en kapsamlı şekilde korunmasının sağlanmasıdır.

Öneriler:

1. Bu tedbirin Tanık Koruma Kanunu hükümlerine göre gerçekleştirileceği düzenlenmiştir. Ancak bu atfın tedbirin uygulanmasına ilişkin usulü bir yönlendirme olarak değerlendirilmesi ve bağlantılı meselelere ilişkin anlaşılması gerekir. Bunun haricindeki meselelere 6284 sayılı Kanun'un kendine özgü düzenlemeleri uygulanmalıdır. Örneğin Tanık Koruma Kanunu ile öngörülen bir yıllık tanık koruma tedbirinin süresine, değiştirilmesine veya kaldırılmasına dair kuralların burada uygulanması düşünülemez. Bu bakımdan, şiddet mağdurunun en geç birer yıl aralıklarla bu tedbirin süresine, şeklinin değiştirilmesine kaldırılmasına veya aynen devam etmesine dair değerlendirmeye maruz bırakılmaması gerekir.
2. Benzer şekilde, tedbire ilk defa karar veriliyor olması hâlinde, tedbirin süresinin en fazla altı ay olarak belirlenebileceğine ilişkin 6284 sayılı Kanun madde 8/2/c.1 hükmünün, amaca uygun yorumu suretiyle, bu tedbir bakımından da uygulanmaması gerekir.
3. Tanık Koruma Kanunu madde 6/2 ile, bu karar alınıncaya kadar geçici olarak fiziki koruma sağlanacağı kuralına yer verilir. Ancak söz konusu geçici koruma tedbirinin, kimlik bilgilerinin değiştirilmesi kararının verilmesinden sonra fiilen bu belgelerin ve yaşam alanının değiştirilerek korumanın temin edildiği ana kadar geçerli olacak şekilde verilmesi ve icrası gerekir. Ancak bu andan sonra koruma ihtiyacı sona ermektedir.

İvedilik Esası ve Kurumlar Arası İş Birliği Yükümlülüğü:

Tedbirlere karar verilmesi kadar onların gecikmeksizin uygulanması da Kanun'un amacını gerçekleştirebilmek için zaruridir. Hayati tehlike altında bulunduğu için, kendisi açısından da büyük değişikliklere meydan verecek olan böylesi bir tedbire rıza gösteren kişinin, kimlik ve diğer bilgilerinin değiştirilmediği her gün söz konusu hayati risk varlığını devam ettirecektir. Bu sebeple bu tedbir kararının, mümkün olan en hızlı şekilde ve olası bütün bürokratik engellerden arınmış olarak uygulamaya konulması, en az bu tedbire karar verilmesi kadar önemlidir. Bu bakımdan bireysel başvuruya⁶¹ konu olmuş bir olayda, Anayasa Mahkemesi, başvuru ve küçük oğlunun kimlik bilgilerinin değiştirilmesinin bir yıla yakın sürdüğünü, gecikmenin bu süreçteki idari aksaklıklardan meydana geldiğini ve makul olmadığını belirterek, maddi ve manevi varlığın korunması hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.⁶²

61 Anayasa Mahkemesinin kadına yönelik şiddete ilişkin kararları hakkında bkz. Dündar Sezer (n 7) 257 ff.

62 Anayasa Mahkemesi, 2014/546, 19.12.2017, RG 28.02.2018/30346, A.Z.Ö başvurusu. Başvurucunun

Kanun'un "Kurumlar arası koordinasyon ve eğitim" kenar başlıklı 16. maddesi uyarınca, Kanun hükümlerinin yerine getirilmesinde kurumlar arası koordinasyonun Bakanlık tarafından gerçekleştirileceği öngörülmüştür (m. 16/1). Yönetmelik ile ayrıca, sivil toplum kuruluşları ile koordinasyonun da Bakanlık tarafından gerçekleştirileceği belirtilmektedir (Yön. m. 40/1). Bu bakımdan kamu kurum ve kuruluşları ile diğer gerçek ve tüzel kişilerin, 6284 sayılı Kanun'un uygulanması ile ilgili olarak kendi görev alanına giren konularda iş birliği yapmak ve yardımda bulunmak ve alınan tedbir kararlarını ivedilikle yerine getirmek yükümlülüğü bulunur (m. 16/2/ c.1). Ayrıca Kanun'da öngörülen görevlerin yerine getirilmesi sırasında kamu kurum ve kuruluşlarının personelinin Bakanlık görevlilerine yardımcı olmaları gerektiği de öngörülmektedir (m. 16/4).⁶³ Ev içi şiddet mağdurlarına yeterli acil desteğin sağlanması konusunda bu tedbirlerin daha başarılı bir şekilde ve Avrupa Konseyi standartları doğrultusunda uygulanmasını sağlamak için aşağıdaki öneriler ortaya konmuştur.

boşanma davası açmadan önce ve dava sürecinde kendisine şiddet uygulayan eşinden korunması amacıyla birçok kez adresi ve işyeri değiştirilmiş, ikamet bilgileri gizli tutulmuştur. Başvurucu, boşanma kararının kesinleşmesi tarihinden sonra mevcut adresinin de eski eşi tarafından tespit edildiğini belirterek yeniden adres değişikliği talep ettiğini ancak talebinin reddedildiğini beyan etmiştir. Başvurucunun 06.07.2012 tarihinde kendisi ve küçük oğlu hakkında kimlik bilgilerinin değiştirilmesi tedbiri uygulanması talebinin reddine yapılan itiraz üzerine, 05.09.2012 tarihinde, anılan önlleyici tedbir kararlarına başvurunun ve oğlunun kimlik bilgilerinin ve diğer ilgili belgelerinin değiştirilmesi tedbirinin eklenmesine karar verilmiştir. Başvurucu ve oğlunun yeni kimlik belgeleri 25.07.2013 tarihinde teslim edilmiştir. Başvurucu özetle, bu taleplerin reddi üzerine yaşadığı korku sebebiyle işten ayrıldığını, çalışmadığı için yaşadıkları maddi sıkıntı sebebiyle ve şiddet korkusu ile eve kapanarak yaşadığı için hem kendisinin hem çocuklarının psikolojisinin bozulduğunu, beyin felci hastası olan 1992 doğumlu büyük oğlu F.B.K.'nin bu süreçte depresyona girdiğini ve girdiği depresyon sonucu intihar ettiğini ileri sürerek bireysel başvuruda bulunmuştur. Kararda şu ifadelerle yer verilmiştir: "Başvurucu ve oğlunun kimlik bilgilerinin değiştirilmesi yönünde verilen kararın, karar tarihinden yaklaşık on ay sonra uygulandığı anlaşılmaktadır. Anılan gecikme, karar tarihinden henüz Yönetmelik'in yürürlüğe girmemiş olması ile adli ve idari makamlar arasındaki koordinasyon ve organizasyon eksikliğinden kaynaklanmaktadır (N. 81)", (bkz. N 31-33). "6284 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (b) bendi uyarınca, anılan Kanun kapsamında verilecek destek ve hizmetlerin sunulmasında süratli bir usul izlenmesi esastır (bkz. N 43). Bu durumda, ilgili Kanun kapsamında alınması gereken tedbirlere ilişkin yetkili mercilerce karar alınmasının yanı sıra bu kararların makul bir süre içinde yerine getirilmesi de ayrıca önem taşımaktadır. Somut olayda, yetkili mercilerce alınan tedbir kararlarının yerine getirilmesinde meydana gelen sırasıyla on aylık ve dokuz aylık gecikmenin adli ve idari süreçlerdeki aksaklıklardan meydana geldiği ve bu gecikmenin makul olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (N 83). "Sonuç olarak, başvuru ve çocuklarının maddi ve manevi bütünlüklerinin korunması ile geçimlerinin sağlanması noktasında kamu makamları tarafından alınan tedbirlerin gerekli hız ve özende gerçekleştirilmediği, kişinin maddi ve manevi varlığının korunması hakkı kapsamında devlete ait pozitif yükümlülüklerin gereği gibi yerine getirilmediği sonucuna ulaşılmıştır (N 84)".

- 63 Benzer bir düzenlemeye yer veren Tanık Koruma Kanunu'nun "Diğer kurum ve kuruluşlarla iş birliği ve yapılacak işlemler" kenar başlıklı 12. maddesi uyarınca; "(1) Kamu kurum ve kuruluşları ile diğer gerçek ve tüzel kişiler, bu Kanun'un uygulanması ile ilgili olarak kendi görev alanına giren konularda, iş birliği ve yardımda bulunmakla yükümlüdür. (2) Bu Kanun kapsamında alınan tedbir kararları, kamu kurum ve kuruluşları tarafından gecikmeksizin yerine getirilir". Aynı düzenlemeye, "Cumhuriyet Başsavcılıkları ve Mahkemelerce Alınacak Tanık Koruma Tedbirlerine İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik" madde 21 hükmünde de yer verilmiştir.

Öneriler:

1. İş birliği ve yardımda bulunmak yükümlülüğü, hayati tehlike altında olan kişinin korunması için alınan bu tedbirin ivedilikle gerçekleştirilmesinde büyük önem arz eder. Bu tedbirin uygulanmasında yaşanabilecek yavaşlıklar, aksaklıklar, ihmaller veya usulü belirsizlikler sebebiyle hayat kaybının meydana gelebileceği unutulmamalıdır.
2. Dolayısıyla, bu tedbirin yerine getirilmesi sürecinde etkin olan tüm kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişilere çok önemli bir görev düşer. Bu bakımdan, devlet kurumları tarafından yönerge veya genelgeler aracılığı ile tedbirin uygulanmasında yetkili görevlilerin ivedilik esasına uygun davranma ve iş birliği yükümlülükleri konusunda özel olarak bilgilendirilmeleri, gerekirse hizmet içi eğitime tabi tutulmaları ve bu yönde açıkça yükümlü kılındıklarını vurgulayan hukuki düzenlemelere yer verilmesi faydalı olacaktır.⁶⁴

VII. 6284 Sayılı Kanun Madde 5 Uyarınca Önleyici Tedbir Kararlarıyla İlgili Adli Başvuru ve Uygulamaya Dair Aksaklıklar

a. Önleyici Tedbirler Hakkında Genel Bilgiler

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi altında bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağdurlarının korunması amacıyla getirilmiş olup bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınabilecek tedbirlere dair usul ve esasları içermektedir.

Kanun koyucunun madde 5 hükmünde örnek mukabilinden saymış olduğu önleyici tedbirler, münferit bir olayda şiddet mağdurunu olası şiddet vakasından korumaya yönelik tedbirlerdir. Bunları kısaca saymak gerekir ise; “Şiddet mağduruna yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya

64 “GREVIO, Türk yetkili makamlarına, ev içi şiddet de dâhil olmak üzere, kadına yönelik her tür şiddet için risk değerlendirmesi ve risk yönetimi uygulamalarını aşağıdaki hususlar uyarınca geliştirmeyi ısrarla tavsiye eder: a. Tekrarlanma ve şiddetin artması riskinin değerlendirilmesine olanak sağlanması için şiddet raporlarının tüm kayıtlarının sistematik olarak tutulmasına devam ederken, kişisel verilerin korunması ilkelerine saygı gösterilmesini sağlanması; b. Özellikle yüksek riskli vakalarda, çok kurumlu bir müdahale biçimini içeren ve onu güçlendirmek için mağduru bu süreçte dâhil eden bir risk değerlendirme sisteminin geliştirilmesi; c. Risk faktörlerini vaka bazında inceleyerek risklerin değerlendirilmesi ve yönetilmesi ve her bir mağdurun bireysel durumuna göre uyarlanmış tedbirleri benimseyerek güvenlik ve insan haklarına saygı gösterilmesinin amaçlanması; d. Risk değerlendirmesinde potansiyel mağdurlarla birlikte çalışan tüm yasal kurumları eğitmek için adım atma çabaları, risk yönetimi ve bu süreçlerin çok kurumlu çalışma tarafından desteklenmesi ihtiyacı; e. Risk yönetimini geliştirmek için çabaların sürdürülmesi”, GREVIO (n 49) N 292.

küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması" (m. 5/1/a), "Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi" (m. 5/1/b), "Korunan kişilere, bu kişilerin bulundukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması" (m. 5/1/c), "Çocuklarla ilgili daha önce verilmiş bir kişisel ilişki kurma kararı varsa, kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması, kişisel ilişkinin sınırlanması ya da tümüyle kaldırılması" (m. 5/1/ç), "Gerekli görülmesi hâlinde korunan kişinin, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması" (m. 5/1/d), "Korunan kişinin şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesi" (m. 5/1/e), "Korunan kişiyi iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmemesi" (m. 5/1/f), "Bulundurulması veya taşınmasına kanunen izin verilen silahları kolluğa teslim etmesi" (m. 5/1/g), "Silah taşınması zorunlu olan bir kamu görevi ifa etse bile bu görevi nedeniyle zimmetinde bulunan silahı kurumuna teslim etmesi (m. 5/1/ğ)". Hükmün (h) ve (i) bentlerinde ise şiddete yol açan etkenlerin ortadan kaldırılmasına yönelik olması itibariyle yukarıda sayılanlardan ayrılan muayene ve tedavi tedbirleri yer almaktadır. Kanun koyucu (h) bendinde alkol, uyuşturucu ve diğer madde bağımlılığı sebebiyle tedaviyi düzenlemiş olup, (i) bendinde ise genel olarak tedavi tedbirine yer verilmiştir. Tedavi tedbiri, bu anlamda özel bir önem arz eder. Zira tedavi tedbiri, şiddet uygulayanın şiddet gösterme davranışının bütünüyle ortadan kalkmasını hedefler.

Önleyici tedbirlere dair genel esasların tespiti, bu tedbir türünün koruyucu tedbir ile arasındaki en önemli farkın ortaya konulmasını gerekli kılar. Önleyici tedbirler şiddet uygulayanın hak ve özgürlükleri alanında etki doğurur. Şiddet uygulayan, önleyici tedbirlerin uygulanması sonucu çoğunlukla rızası hilafına hak ve özgürlüklerinin sınırlandırılmasına katlanmak zorunda kalır.

Bu itibarla önleyici tedbirler, koruyucu tedbirlere nazaran birtakım farklı esaslara tabidir. Bunlardan ilki, önleyici tedbirlerin kural olarak hâkim tarafından alınabilmesidir (m. 5). Kanun koyucu, ancak gecikmesinde sakınca bulunan hâller bakımından şiddet uygulayanın mağdurlardan uzak durması ve onlara şiddet uygulamaması yönünde birtakım tedbirlerin kolluk kuvveti tarafından alınmasına müsaade etmiştir (6284 sayılı Kanun m 5 hükmünün (a), (b), (c) ve (d) bentlerinde yer alan tedbirler). Ancak kolluk kuvveti tarafından alınabilecek olan tedbirlerin 24 saat içinde hâkim tarafından onaylanması gerekmektedir. Bu sürede onaylanmayan tedbirler kendiliğinden kalkar (m. 5/2).

6284 sayılı Kanun m. 5 hükmünde düzenlenmiş olan tedbirlerin bir kısmı bakımından kolluk kuvvetleri de yetkili kılınmıştır. Buna göre kolluk kuvvetleri, şiddet uygulayanların; “Şiddet mağduruna yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması”, “Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi”, “Korunan kişilere, bu kişilerin bulundukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması” ve “Gerekli görülmesi hâlinde korunan kişinin, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması” hususundaki tedbir kararlarını, söz konusu kararları en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk iş gününde hâkimin onayına sunmak şartıyla alabileceklerdir. Ancak uygulamada 2021 yılında dahi kolluk kuvvetlerinin şiddet mağdurlarını bilgilendirme bakımından yetersiz kaldıkları, delil göstermeye zorladıkları ve şikayetleri kimi zaman kayıt altına almadıkları ifade edilmektedir.⁶⁵

6284 sayılı Kanun’un madde 5 hükmü, şiddet uygulayanın hak ve özgürlüklerinin şiddetin önlenmesi amacıyla sınırlandırılmasının hukuki dayanağını oluşturur. Söz konusu hukuki dayanak, madde hükmünün şartlarının bulunması hâlinde, şiddet uygulayanın hak ve özgürlüklerinin rızası hilafına kural olarak hâkim tarafından sınırlandırılmasına olanak tanır. Şiddet uygulayanın hak ve özgürlüklerinin sınırlandırılmasının sınırını ise orantılılık ilkesi tayin eder.

b. Önleyici Tedbirler ile Koruyucu Tedbirler Arasındaki İlişki:

6284 Sayılı Kanun’un amacı mağdurun şiddetten korunması ve şiddetin önlenmesidir. Bu hâlde başvurulacak olan tedbirin tayini bakımından dikkat edilmesi gereken birincil husus, hangi tür tedbirin şiddetten korumak ve şiddeti önlemek aşamasında elverişli olduğudur. Bununla birlikte münferit bir vakada şiddet göreni korumaya yönelik olarak önleyici tedbirler ile koruyucu tedbirlerin aynı oranda elverişli olması hâlinde ise önleyici tedbirlerin tercih edilmesi önem arz eder.

Önleyici tedbir ile koruyucu tedbirlerden hangisinin tercih edileceği hususunun tayini aşamasında mağdurun hak ve özgürlükleri ile şiddet uygulayanın hak ve özgürlükleri birbiriyle ters düşebilir. Hukuk düzeni bunlardan hangi-

65 Türkiye CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulunun BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesine Sunduğu 8. Periyodik Dönem Gölge Raporu, Temmuz 2021, s. 24, N. 69, <https://morcati.org.tr/wp-content/uploads/2022/02/CEDAW-8.-Periyodik-Donem-Golge-Raporu.pdf>.

sinin sınırlandırılmasının daha etkin koruma sağlayacağını öncelikle tayin etmelidir. Şayet her iki tedbir türünün de aynı oranda koruma sağlayacağı sonucuna varılırsa bu noktada mağdurun fiziksel ve zihinsel bütünlüğü, şiddet uygulayanın hak ve özgürlüklerine nazaran öncelikli olarak koruma görmelidir (AİHM ve CEDAW komitesi kararları bu yöndedir). Ayrıca bu noktada mağdur yerine şiddet uygulayanın hak ve özgürlüklerinin sınırlandırılması, mağdurun ruhsal bütünlüğünün korunmasına hizmet etmenin yanı sıra, hayatını şiddetten daha az etkilenerek sürdürmesine de hizmet edeceğinden, daha etkin bir koruma sağlar.

Bu noktada ise uygulamada hükmedilen önleyici tedbirlerin türleri bakımından etkin tedbirlere başvurulduğu her zaman kolaylıkla söylenemez. Bir diğer ifadeyle, mağdurun koruyucu tedbire başvurmaya gerek kalmaksızın korunması, hâkimin etkin nitelikte önleyici tedbirlere hükmetmesini gerektirir. Kolluğun belirli aralıklarla şiddet uygulayan ile iletişime geçmesi veya failin elektronik kelepçe ya da başka bir yolla nerede olduğunun sürekli izlenmesi, bu amaçla başvurulabilecek tedbirlerdendir.

c. Hükmedilecek Önleyici Tedbir Kararının Tayini Hususunda Dikkate Alınması Gereken Hususlar

1. Uygulamada somut olayın özelliklerinden bağımsız şekilde hep aynı tedbirlere hükmedilmesi sorunu

Kanun koyucunun 6284 sayılı Kanun'un m. 5 hükmünde önleyici tedbirler bakımından sınırlı sayı ilkesini benimsememiş olmasının sebebi, hâkimin somut olayın şartları çerçevesinde şiddeti önlemeye en elverişli tedbire hükmedebilecek olmasıdır. Bununla birlikte uygulamada hâkimlerin genellikle en etkin önleyici tedbiri araştırmak yerine, şiddet uygulayanın yaşam ve çalışma ortamından uzaklaştırılmasına dair tedbire karar verdiği görülmektedir. Ayrıca kolluğun faille belirli saatlerde iletişime geçmek ya da elektronik kelepçe benzeri sistemlerle failin izlenmesi gibi tedbirlere etkin şekilde başvurmadığı da ifade edilmelidir. Bu hâli ile önleyici tedbirlerden yeteri derecede yararlanılmadığı bir gerçektir.

Kadına karşı şiddetle mücadele aşamasında yaratacağı etkin farka rağmen yeterince başvurulmayan bir diğer tedbir türü ise tedavi tedbidir. Ülke genelinde şiddet uygulayanın tedavi edilmek suretiyle şiddet gösterme davranışına yol açan etkenlerden kurtulması hususunun önemi yeterince anlaşılamamıştır. Bu itibarla öncelikle muayene ve tedavi tedbirine bağımlılık

hâlleri dışında hükmedilmediği gözlemlenmektedir. Bunun diğer bir sebebi ise Türkiye’de bu tür tedavi programlarına ilişkin yeter derecede imkân sunulmamasıdır.

Ayrıca şiddet uygulayanın her zaman bağımlılık veya psikolojik ya da psikiyatrik bozukluklar sebebiyle şiddete başvurduğu da düşünülmemelidir. Şiddet uygulayanın şiddete başvurmasına yol açan etken çoğunlukla toplumsal cinsiyetçi rollere dair kanaati kapsamında şiddet göstermeye hakkı olduğu kanısı ile yaşamasıdır. Bu sebeple, muayene ve tedavi tedbirinin yanı sıra, şiddet uygulayandaki bu yanlış kanaate müdahale edilmesi amacıyla eğitim tedbirine başvurulması da büyük önem arz eder. Kanun koyucu her ne kadar eğitim tedbirini madde 5 hükmünde örnek mukabilinden saymamış olsa da, önleyici tedbirlerin sınırlı sayıda düzenlenmemiş olması karşısında, eğitim tedbirine hükmedilmesi mümkündür. Bu itibarla eğitim tedbirinin önemi üzerinde özellikle durulmalı ve yetkili birimler, bu yönde programlar hazırlama doğrultusunda teşvik edilmelidir. Nitekim bu yönde programların hazırlanması 6284 sayılı Kanun madde 15/3 uyarınca ŞÖNİM’in görevleri arasında sayılmıştır. Söz konusu hükmün (c) bendinin ilk maddesi uyarınca: “Öfke kontrolü, stresle başa çıkma, şiddeti önlemeye yönelik farkındalık sağlayarak tutum ve davranış değiştirmeyi hedefleyen eğitim ve rehabilitasyon programlarına katılmasına” yönelik faaliyetlerde bulunmak, ŞÖNİM’in görevleri arasındadır.

Bununla birlikte, müdahale programlarının içeriğine bakıldığında, bu programlarda daha ziyade öfke kontrolü ve öz denetim ilkeleri etrafında yoğunlaştığı görülmektedir. Cinsel şiddet vakalarında ise failin cinsel dürtülerinin azalması amacıyla ilaç tedavisine başvurulması söz konusudur. Oysa bu programlar vasıtasıyla beklenen faydanın sağlanması, şiddet uygulayanın kadınlara yönelik tavır ve kanaatini sorgulayarak değiştirmesini gerektirir. Programlar vasıtasıyla faillerin eylemlerinin sorumluluğunu alması da sağlanmalıdır. Bu itibarla şiddet içeren davranışlar, hastalıktan ziyade, suç teşkil eden davranışlar olarak ele alınmalıdır. Söz konusu programların içeriklerinin şiddeti önleme amacına yönelik bu şekilde belirlenmesinden sonra, bu programlarda sağlık personelinin ziyade veya sağlık personelinin yanı sıra sosyal hizmet uzmanlarına da yer verilmesi gerekir. Uygulamada tedavi veya eğitim amaçlı merkezlerin doğru meslek grubunu istihdam etmeleri dolayısıyla şiddet uygulayanlar ile başa çıkmakta zorlandıkları tespit edilmiştir.

2. Orantılılık ilkesi

Hâkim, hükmedilecek önleyici tedbirin türü bakımından 6284 sayılı Kanun ile geniş bir takdir yetkisine sahip kılınmıştır. Takdir yetkisinin yegane sınırı ise orantılılık ilkesidir. Orantılılık ilkesi aynı zamanda şiddet uygulayanın temel hak ve özgürlüklerinin de güvencesini oluşturur.

Orantılılık ilkesi her şeyden önce, hâkimin somut olayda önlenmek istenen şiddetin yoğunluğu ve türü ile orantılı bir tedbire başvurusu gereğine işaret eder. Söz konusu ilke çerçevesinde hâkim, şiddetin önlenmesine elverişli olan en hafif tedbiri almakla yükümlüdür.⁶⁶ Bu itibarla şiddet uygulayanın evden uzaklaştırılması yönündeki tedbirin olası şiddet vakasını önlemek bakımından yeterli olması hâlinde, hâkimin şiddet uygulayanın hak ve özgürlüklerini uzaklaştırma tedbirinden daha fazla sınırlayan bir tedbire hükmetmesi orantılılık ilkesinin ihlaline yol açabilecektir.

Bu ilke, tedbirin süresi ile de yakından ilgilidir. 6284 sayılı Kanun m. 8/2 uyarınca hâkim ilk kez tedbir kararı verdiğinde, en fazla altı aylık bir üst süre söz konusu olabilir. Bu hâlde, hâkimin takdir yetkisinin hakkında ilk defa tedbir kararı verilecek olan şiddet vakasında altı ay süreyle sınırlandırılmış olduğu ifade edilmelidir.

Bununla birlikte hâkim, ilk defa tedbir kararı vereceği hâllerde bu altı aylık süre ile bağlı kalmak şartı ile tedbirin süresini dilediği gibi tayin edebilir. Bu hususu tayin noktasında da orantılılık ilkesinden yararlanır. Hâkim, her bir somut olayda, hükmedeceği önleyici tedbirin süresini tayin ederken ihtiyaç duyulan korumanın süresi hususunda bir tespitte bulunmalı ve takdir yetkisini buna göre kullanmalıdır. Dolayısıyla şiddet tehlikesinin ağırlığı, şiddet uygulayanın şiddet davranışını gerçekleştirmekteki ısrarı, varsa karar tarihinden önce hakkında alınmış bulunan tedbir kararları ve karıştığı şiddet olayları gibi somut olayın şartları hâkim tarafından mutlaka dikkate alınmalıdır. Buna karşılık, ilk tedbir kararından sonra verilecek olan diğer tedbir kararları bakımından hâkim, herhangi bir üst süre sınırlandırılmış değildir. Bu husus, 6284 sayılı Kanun'un madde 8 hükmünün ikinci fıkrasından açıkça anlaşılır. Ancak hâkim ilk tedbir kararından sonra verilecek olan tedbir kararlarının süresini tayin ederken de yine orantılılık ilkesi ile bağlıdır.

Uygulamada, tedbir kararlarının süre bakımından sınırlandırılması aşamasında somut olayın özelliklerinin her zaman dikkate alınmadığı gözlemlenmektedir. Somut olayın özelliklerinden bağımsız şekilde önleyici tedbir ka-

66 Bölükbaşı (n 8) 135.

rarlarının bir ila üç ay gibi sürelerle sınırlandırılarak verilmesinin söz konusu olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra yeniden başvurularda ise ret kararlarının verildiği gözlemlenmiştir.⁶⁷ Özellikle kadının vücut bütünlüğünün bıçaklanma veya başka şekilde yaralama suretiyle ihlal edildiği hâllerde dahi, bu tür yaralama öldürme kastı ile gerçekleştirilmiş dahi olsa sürelerin kısa tutulması, önleyici tedbirlerin etkinliğini azaltmaktadır.

Öneri:

Sürenin amaca uygun olmadığı herhâlde bu tedbirden beklenen korumanın gerçekleşmesinin riske atıldığı hususunda uygulamada farkındalığın yaratılması gerekmektedir. Bu husus eğitimlerle sağlanabileceği gibi, bilgilendirme niteliğindeki yazılı malzemelerle de sağlanabilir.

3. Önleyici tedbirlerin süreye tabi olmasının sebebi ve 6284 sayılı kanun'da getirilen süre sınırlamasının bütün tedbir türleri bakımından geçerli olup olmadığı sorunu

6284 sayılı Kanun'da öngörülen altı aylık süre sınırına ilişkin olarak koruyucu ve önleyici tedbirler bakımından herhangi bir ayrıma yer verilmemiştir. Oysa koruyucu tedbirler, doğrudan şiddet mağdurunun hak ve özgürlükler alanında etki yarattığından, bütün koruyucu tedbirler bakımından üst süre getirilmiş olması amaca uygun olmamıştır.

Örneğin şiddet mağdurunun kendisine ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara barınma yeri sağlanması hususundaki tedbir bakımından, özellikle şiddet mağdurunun rızası da var ise yalnızca altı ay süre ile hükmedilebilmesi amaca uygun değildir.

Orantılılık ilkesi, koruyucu tedbirlerin süresini tayin bakımından tek başına yeterli olabilecektir. Bununla birlikte önleyici tedbirler şiddet uygulayanın hak ve özgürlükleri alanında etki doğurduğundan, bunların bir üst süreye bağlanmış olması, esasen şiddet uygulayanın hak ve özgürlüklerinin teminat altına alınması gayesi ile açıklanabilir.

Bazı önleyici tedbirlerde ise belirli bir sonuca ulaşılması hedeflenir. Örneğin şiddet uygulayanın tedavisi veya eğitimi hususundaki tedbir kararı, şiddet uygulayanın şiddet teşkil eden davranışlarına yol açan etkenlerin ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Hâl böyle olunca söz konusu tedbir ka-

67 Türkiye CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulunun BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesine Sunduğu 8. Periyodik Dönem Gölge Raporu (132. CEDAW Oturumuna sunulmak üzere Temmuz 2021), s. 24, N. 71.

rarlarının da esasen arzu edilen sonuca ulaşıncaya kadar geçerli olması gerekir. Dolayısıyla kanun koyucunun bütün önleyici tedbir kararları bakımından bir üst süre getirmiş olması da doğru olmamıştır. Nitekim TMK madde 432 ile düzenlenen koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kurumuna ilişkin olarak da, süreye ilişkin sınırlayıcı bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu konuda hâkimin takdir yetkisi orantılılık ilkesi ile sınırlandırılmıştır.

4. Zorlama hapsinin önleyici tedbirlerin uygulanması aşamasındaki etkinliği

Tedbir kararı korunan kişiye ve şiddet uygulayana tefhim veya tebliğ edilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, tedbir kararı şiddet uygulayana kolluk vasıtasıyla bir tutanakla derhal tebliğ edilir (m. 8/4).

Tefhim veya tebliğ işlemlerinde, önleyici tedbir kararına aykırılığın yaptırımı olan zorlama hapsinin uygulanacağı hususunun da ihtar edilmesi gerekir (m. 8/5). Önleyici ve koruyucu tedbir kararının ilgililere tefhim veya tebliğ edilmemesi, kararın uygulanmasına engel teşkil etmemektedir (m. 10/5). Uygulamada süreli tedbir kararlarının kolluk tarafından ivedi bir şekilde tebliğ edilemediğinden bahisle, kararların işlevsiz kaldığı aktarılmaktadır.⁶⁸

Kanun koyucu, 6284 sayılı Kanun kapsamında verilmiş olan tedbir kararlarının ihlal edilmesini madde 13 hükmü ile yaptırıma bağlamıştır. Hükmün ilk fıkrasına göre: “Bu Kanun hükümlerine göre hakkında tedbir kararı verilen şiddet uygulayan, bu kararın gereklerine aykırı hareket etmesi hâlinde, fiili bir suç oluştursa bile ihlal edilen tedbirin niteliğine ve aykırılığın ağırlığına göre hâkim kararıyla üç günden on güne kadar zorlama hapsine tabi tutulur”. Buna göre, zorlama hapsi olarak isimlendirilen yaptırımın uygulanması için tedbir kararının ihlali yeterlidir. Yoksa bu fiilin ayrıca suç teşkil etmesi gerekmez. Tedbir kararına aykırılığın ayrıca suç oluşturması durumunda şiddet uygulayan söz konusu suça karşılık gelen yaptırıma da tabi tutulacaktır. Düzenlemenin devamındaki ikinci fıkrada ise tedbir kararının gereklerine aykırılığın hukuki sonucu düzenlenmiştir. Buna göre, tedbir kararına aykırılığın her tekrarında, ihlal edilen tedbirin niteliğine ve aykırılığın ağırlığına göre zorlama hapsinin süresi on beş günden otuz güne kadardır. Bununla birlikte zorlama hapsinin toplam süresi altı ayı geçemez.

68 Türkiye CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulunun BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesine Sunduğu 8. Periyodik Dönem Gölge Raporu (132. CEDAW Oturumuna sunulmak üzere Temmuz 2021), s. 24, N. 71.

Zorlama hapsi, disiplin hapsi olarak nitelendirilmektedir.⁶⁹ Kanun koyucu, zorlama hapsi ile şiddet uygulayanın tedbir kararları kapsamında oluşan davranış yükümlülüklerinin ifasına zorlanmasını amaçlamıştır.⁷⁰ Disiplin hapsi, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m 2 hükmünün (I) bendinde; “(...) Kısmi bir düzeni korumak amacıyla yaptırım altına alınmış olan fiil dolayısıyla verilen, seçenek yaptırımlara çevrilemeyen, ön ödeme uygulanamayan, tekrerrü esas olmayan, şartla salıverilme hükümleri uygulanamayan, ertelenemeyen ve adli sicil kayıtlarına geçirilmeyen hapsi” ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Koruyucu ve önleyici tedbirlerin ihlali hâlinde uygulanacak olan zorlama hapsinin 5271 sayılı CMK m 2 hükmünün (I) bendi kapsamında disiplin hapsi olduğu, 6284 sayılı Kanun’a dair Kanun Tasarı metninden de anlaşılmaktadır.⁷¹

Altını çizmek gerekir ki hâkim, şiddet uygulayanın tedbir kararlarını ihlali etmesi hâlinde zorlama hapsine hükmetmekle yükümlü olup, bu hususta takdir yetkisine sahip değildir. Hâkimin takdir yetkisi, zorlama hapsinin süresine ilişkindir. Hâkim, şiddet uygulayanın tedbir kararını ilk defa ihlal etmesi hâlinde üç günden on güne kadar zorlama hapsine hükmedebilecektir. Tedbir kararının tekrar ihlal edildiği her seferde hâkim, ihlal edilen tedbirin niteliğine ve aykırılığın ağırlığına göre 15 günden 30 güne kadar zorlama hapsine karar verebilir. Bununla birlikte zorlama hapsinin toplam süresi altı ayı geçemez (m. 13/2). 6284 sayılı Kanun madde 13 hükmünün son fıkrası uyarınca: “Zorlama hapsine ilişkin kararlar, Cumhuriyet Başsavcılığınca yerine getirilir. Bu kararlar Bakanlığın ilgili il ve ilçe müdürlüklerine bildirilir”.

Zorlama hapsinin gerek caydırıcılığının gerek ise kadına karşı şiddetle mücadele kapsamında gördüğü fonksiyonun ayrıca incelenmesi gerekir. Öncelikle takdir edilebilecek gün sayısından hareketle, zorlama hapsinin gerek şiddet tehlikesinin gerçekleşmesini önleme gerek ise şiddet uygulayanı caydırma noktasında önemli bir etki yaratması mümkün görünmemektedir. Bunun yanı sıra zorlama hapsi yaptırımının uygulanması esnasında şiddet uygulayanın yalnızca özgürlüğünden mahrum bırakılması, bu esnada herhangi bir eğitim görmemesi veya şiddet uygulamanın sonuçları hakkında bilgilendirici herhangi bir faaliyete katılımının teşvik edilmemesi de önemli bir eksikliklerdir.

69 İzzet Özgenç, ‘Şiddet Uygulayan Kişinin Zorlama Hapsine Tabi Tutulması’ (2012) VIII (97-98) Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi 59, 59; Bölükbaşı, s. 68.

70 Bölükbaşı, s.168.

71 6284 sayılı Kanun Tasarısı, madde gerekçesi için bkz. TBMM, Adalet Komisyonu Raporu (24. Yasama Dönemi, 2. Yasama Yılı, Sıra Sayısı: 181), <https://www.tbmmgov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss181.pdf>.

VIII. 6284 Sayılı Kanun ile Bağlantılı Olarak Türk Medeni Kanunu'nun Uygulanmasına Dair Analiz

a. Çocuklar Hakkındaki Tedbir Kararları

1. Çocuğun Şiddet Mağduru Olması:

Çocuğun içinde yaşadığı ortamda bulunan şiddetten etkilenmesi veya etkilenme tehlikesinin bulunması, şiddet mağduru olarak nitelendirilebilmesi için yeterlidir (6284 sayılı Kanun m. 2(e)). Buna göre çocuğun şiddet mağduru olmasından söz edebilmek için şiddet teşkil eden davranışların doğrudan çocuğa yönelmiş olması şart değildir. Çocuğun şiddete tanık olması dahi, şiddet mağduru olarak nitelendirilebilmesi için yeterli görülebilecektir.

Bununla birlikte şiddetin doğrudan çocuğa yönelmediği hâllerde, çocukların ev içi şiddet vakalarına tanık olmakla şiddet mağduru olabilecekleri ve korumaya ihtiyaç duyabilecekleri gözden kaçırılmaktadır.⁷² Bununla birlikte, çocuklar, şiddetle mücadelede görünmez mağdurlar olarak ele alınabilir.⁷³ Öyle ki çocuk, şiddetten korunması amacıyla kadın lehine hükmedilen tedbir kararlarından yalnızca dolaylı şekilde yararlanmakta, çocuğun korunma ihtiyacı ayrıca gözетilmemektedir. Örneğin kadın lehine gizlilik kararı verilirken bu kararın çocuk bakımından ayrıca verilmesi gereği hususunda bilgilendirme yapılmaması dolayısıyla şiddet mağdurlarının şiddet uygulayan tarafından bulunması sıklıkla söz konusu olmaktadır.⁷⁴

Çocuğa karşı şiddet hususunda bilinci arttırmak için kamuda görevli uzmanlara yönelik özel eğitimler verilmesi gereği Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi tarafından vurgulanmıştır. Bununla birlikte 6284 sayılı Kanun ile ilgili eğitimlerin HSK tarafından 6284 sayılı Kanun kapsamında verilen önleyici ve koruyucu tedbir kararlarına bakmakla görevlendirilmiş olan az sayıda aile mahkemesine verilmekte olduğu gözlemlenmiştir. Ancak 6284 sayılı Kanun uyarınca tedbir almakla görevli mahkemeler dışında diğer aile mahkemeleri de boşanma davaları kapsamında tedbir kararları

72 Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı tarafından Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'ne sunulmak üzere hazırlanmış olan 28 Aralık 2021 tarihli, "Türkiye'de Erkek Şiddetinin ve Erkek Şiddetiyle Mücadele Mekanizmalarının Çocuk Haklarına Etkisi" Raporu, s. 12 vd.

73 Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı tarafından Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'ne sunulmak üzere hazırlanmış olan 28 Aralık 2021 tarihli, "Türkiye'de Erkek Şiddetinin ve Erkek Şiddetiyle Mücadele Mekanizmalarının Çocuk Haklarına Etkisi" Raporu, s. 12; Çocuğun ancak cinsel şiddet mağduru olduğu hâllerde görünür olduğu hususunda ayrıca bak. S. 14 vd.

74 Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı tarafından Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'ne sunulmak üzere hazırlanmış olan 28 Aralık 2021 tarihli, "Türkiye'de Erkek Şiddetinin ve Erkek Şiddetiyle Mücadele Mekanizmalarının Çocuk Haklarına Etkisi" Raporu, s. 13.

vermektedir. Bunun yanı sıra aile mahkemesinin olmadığı yerlerde asliye hukuk mahkemesi hâkimlerinin de tedbir kararı vermesi gerekmektedir. Kaldı ki bu yöndeki eğitimler hâkimlerle sınırlı şekilde verilmemeli, şiddet vakalarında kamusal görev ifa eden her kademedeki görevli, 6284 sayılı Kanun'un uygulanması hakkında yeteri derecede eğitilmelidir.⁷⁵ Ev içi şiddet mağduru çocukların korunmasıyla ilgili bu tedbirlerin daha başarılı bir şekilde ve Avrupa Konseyi standartları doğrultusunda uygulanmasını sağlamak için aşağıdaki öneri ortaya konmuştur.

Öneri:

Bu eğitimler, etkili bir sistem geliştirilerek tedbir kararı vermekle görevli olan kamu görevlilerine verilmelidir.

Türk Medeni Kanunu uyarınca 16 yaşında bir çocuğun hâkim kararı ile, 17 yaşında bir çocuğun ise velisinin izni ile evlenmesi mümkündür. Bununla birlikte 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu m. 3 hükmünün (a) bendi uyarınca çocuk ifadesi, "Daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişiyi.." tanımlamak üzere kullanılır. Bu hâli ile evlenme ile yasal erginliğe ulaşan çocuk da Çocuk Koruma Kanunu nezdinde çocuk olarak ele alınır ve bu kapsamdaki korumadan yararlanır.

Türk Medeni Kanunu uyarınca evliliğe izin verilmesi amacıyla açılan davalarda ise prosedürün, çocuğun evliliğin gerektirdiği olgunluğa erişip erişmediğine dair araştırma ile sınırlı tutulması nedeniyle öncelikle çocuğun erken yaşta zorla evlendirilip evlendirilmediğini tespiti yarar nitelikte yürütülmesi söz konusudur. Diğer taraftan, Çocuk Hakları Komitesi ve Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin ortak Genel Yorumunda 18 yaş altı tüm evlilikler "çocuk evliliği" olarak tanımlanmıştır. Bu hâlde, çocuğun tam, özgür ve bilgiye dayalı onayına dayanmayan her evlilik, "zorla evlendirme" olarak nitelendirilmiştir.⁷⁶ Evliliğe izin verilmesi kararının alınması aşamasında başvuruların çocuk tarafından değil de veli tarafından yapılması, karar vermeden önce çocuğun dinlenilmemesi, çocuğun beyanının esas alınmayarak geleneksel değerlere atıfta bulunulması, çocuğun davada uzman veya avukat tarafından temsil edilmemesi hususları,⁷⁷ bu aşamada

75 Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı tarafından Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'ne sunulmak üzere hazırlanmış olan 28 Aralık 2021 tarihli, "Türkiye'de Erkek Şiddetinin ve Erkek Şiddetiyle Mücadele Mekanizmalarının Çocuk Haklarına Etkisi" Raporu, s. 10.

76 Çocuk Hakları Komitesi ve CEDAW Komitesi Ortak Genel Yorum No. 18 (CEDAW No. 31), para. 20.

77 Ankara Barosu, "Çocuğun Yüksek Yararı Nedir?" projesi raporu, Ankara, 2021; Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı tarafından Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'ne sunulmak üzere hazırlanmış olan 28

özellikle çocuğun korunması amacını sekteye uğratmaktadır. Uluslararası normlara tam uygunluk sağlanması açısından evlilik yaşının 18'e çıkarılması önerilir.

2. 6284 Sayılı Kanun Madde 5/3 Kapsamında, TMK. M 346 vd. Hükümleri Uyarınca Alınabilecek Tedbir Kararları

Çocuğun şiddet mağduru olarak nitelendirilmesi hâlinde hâkim, 6284 sayılı Kanun kapsamında yer alan koruyucu ve önleyici tedbirlere karar verebilir. Bunların yanı sıra, 6284 sayılı Kanun madde 5 hükmü uyarınca, TMK madde 346 ve devamında yer alan hükümler ile düzenlenmiş olan önlemlere de başvurabilecektir. Hâkim, çocuğun korunması bakımından söz konusu önlemlere başvurmakla yükümlüdür. Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun madde 4/b. 1 uyarınca, TMK m 346 vd. hükümleri uyarınca tedbir alınması bakımından görevli mahkeme, Aile Mahkemeleridir.⁷⁸ Nitekim 6284 sayılı Kanun uyarınca görevli olan mahkeme Aile Mahkemeleridir (m. 2/c).

Söz konusu tedbirler çocuğun korunmasını amaçlar. Ancak söz konusu tedbirler şiddet uygulayanın velayet hakkına etki etmesi dolayısıyla 6284 sayılı Kanun bakımından önleyici tedbir niteliğindedir. O nedenle, hâkimin TMK madde 346 vd. hükümlerinde düzenlenmiş olan tedbirlere hükmedebileceği, 6284 sayılı Kanun'un önleyici tedbirlere dair madde 5 hükmünde düzenlenmiştir.

Söz konusu madde 5/3 hükmü uyarınca; "Bu Kanunda belirtilen tedbirlerle birlikte hâkim, 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirler ile 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre velayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında karar vermeye yetkilidir".

Söz konusu düzenlemeler ile hâkime resen tedbir alma yetkisi tanınarak çocuğun korunması hedeflenmiştir. Ancak tüm bu tedbirlerin işlevini yerine getirmesi, alınması gereken tedbirlere derhal, zaman geçirmeden karar verilmesi ile mümkündür. Bu husus, Çocuk Haklarının Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi'nin madde 7 hükmü ile de ifade edilmiştir. İlgili düzenleme uyarınca; "Bir çocuğu ilgilendiren davalarda, adli merci gereksiz gecikmeyi engellemek için çabuk hareket etmeli, kararlarının süratle uygulanmasını

Aralık 2021 tarihli, "Türkiye'de Erkek Şiddetinin ve Erkek Şiddetiyle Mücadele Mekanizmalarının Çocuk Haklarına Etkisi" Raporu, s. 12.

78 Gülçin Elçin Grassinger, Küçüğün Kişi Varlığının Korunması İçin Alınacak Tedbirler (On İki Levha 2009) 94.

garanti edecek düzenlemeler sağlanmış olmalıdır. Adli merci acil durumlarda gerektiğinde derhal uygulanabilir kararlar alma yetkisine sahiptir”.

Görüldüğü üzere tedbir kararı, çocuk zarar görmeden alınmış olmalıdır. Çocuğun kişilik değerlerine ilişkin ciddi nitelikte ve belirli ağırlıkta bir tehlikenin gerçekleşmesinin öngörülebilir olması, tedbirlerin alınması bakımından yeterlidir.⁷⁹ Hâkim, somut bir olayda tedbir alınmadığı takdirde tehlikenin gerçekleşeceğini ve çocuğun menfaatlerinin zarar göreceğini öngörebiliyor ise derhal gerekli tedbirleri almalıdır.

Koruyucu tedbirlerin alınmasında gözetilmesi gereken en önemli ilke, çocuğun yüksek yararı ilkesidir. Bu ilke uyarınca, çocuğun korunması bakımından öngörülmüş olan tedbirlere, yalnızca çocuğun yararının gerektirdiği hâllerde başvurulabilir. Bu tedbirler, ana babanın cezalandırılması amacıyla alınamaz.⁸⁰

Çocuğun yüksek yararı ilkesi, tedbir kararlarının verilmesi aşamasında gerekli anlama yetisine sahip olması şartıyla çocuğun görüşünün alınmasını gerektirir. Ancak çocuğun yüksek yararı farklı bir uygulamayı gerektiriyorsa hâkim, karar verirken çocuğun görüşüne itibar etmeyebilir. Yargıtay da, çocuğun üstün yararı ile çelişir nitelikteki görüşlerinin bağlayıcı olmadığına hükmetmiştir.⁸¹

Hâkim, 6284 sayılı Kanun kapsamında yer alan diğer tedbirlerde olduğu gibi, TMK madde 346 vd. hükümlerinde yer alan tedbirlere hükmederken de orantılılık ilkesini gözetmelidir. Buna göre hâkim, TMK madde 346 vd. hükümlerinde yer alan tedbirlerden ana babanın haklarını ve aile yapısını en az miktarda etkileyecek olan tedbire hükmetmelidir. Söz konusu tedbir, çocuğun korunma ihtiyacı ile orantılı olmalıdır.⁸²

Çocuklar lehine tedbire hükmedilebilmesi için ana babanın çocuğun yararına ilişkin tehlikeyi bertaraf edememeleri gerekir. Bu husus, talilik ilkesi ile ifade edilir. Buna göre hâkimin müdahalesi, ancak ana baba, çocuğun yararının korunması bakımından tedbir almıyor veya aldıkları tedbirler yetersiz kalıyor ise mümkün olabilecektir.⁸³ Talilik ilkesinin orantılılık ilkesinin gereği olduğu söylenebilir.⁸⁴

79 Bilge Öztan, Aile Hukuku, 6. Bs., 2015, s. 1137; Elçin Grassinger, s. 67 vd.

80 Elçin Grassinger, s. 98 vd; Öztan, s. 1137.

81 Yarg. HGK., 27.06.2018 T., 2017/3117 E., 2018/1278 K., (karar için bkz. <https://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/cocukhaklariykcilt2.pdf>).

82 Elçin Grassinger, s. 79; Öztan, s. 113.

83 Elçin Grassinger, s. 100; Öztan, s. 1138.

84 Elçin Grassinger, s. 100.

Türk Medeni Kanunu madde 346 vd. hükümlerinde yer alan tedbirler tamamlayıcı niteliktedir. Söz konusu tedbirlerin alınması ile hedeflenen, ana babanın çocuğun yararının korunması hususundaki eksikliklerinin tamamlanmasıdır. Çocuğun yararının korunması bakımından gerekli olmadığı sürece, ana babanın velayet hakkından doğan görevlerini yerine getirmelerine imkân tanınarak, bu imkânı bertaraf etmeyecek nitelikte tedbirlere hükmedilmelidir.⁸⁵

b. TMK Madde 346 Hükmü Uyarınca Verilebilecek Tedbir Kararları ve Sonuçları

Türk Medeni Kanunu madde 346 hükmünde genel olarak “koruma önlemleri” düzenlenmiştir. Buna göre hâkim, çocuğun gelişmesinin ve menfaatinin tehlikeye düştüğü hâllerde, ana ve babanın bu duruma çare bulamaması veya çare bulmaya güçlerinin yetmemesi şartlarıyla çocuğun korunması için uygun önlemleri almakla yükümlüdür.

Hüküm gereğince tedbire hükmedilebilmesi için ana babayla ilgili spesifik kusurlar aranmaz. Çocuğun korunma gereksinimi içerisinde olması, tedbir alınması bakımından yeterlidir. Bununla birlikte ana babanın davranışları, alınacak olan tedbirin niteliğinin belirlenmesinde önem arz eder.⁸⁶

Alınacak tedbirler, çocuğun korunmasına hizmet etmelidir. Yoksa tedbirlerle ana babanın cezalandırılması amaçlanmaz.⁸⁷ Çocuğun gelişiminin ve menfaatlerinin tehlikeye düştüğü hâllere örnek vermek gerekir ise çocuğun beslenme, sağlık ve eğitim ihtiyaçlarının karşılanmaması, çocuğa karşı kötü muamele edilmesi, çocuğun uygun olmayan davranışlara zorlanması sayılabilir.⁸⁸

Ana babanın kusurlu olması şart koşulmamakla birlikte, alınması gereken tedbirin niteliğine etki edebilir.⁸⁹ Kanun koyucu, ilgili TMK madde 346 hükmünde alınabilecek olan tedbirleri saymaktan kaçınmıştır. Hâkim, sahip olduğu takdir yetkisini, önüne gelen somut olayın özellikleri ve çocuğun ihtiyaçlarını dikkate alarak kullanarak, çocuğun korunması için lazım gelen tedbirleri almalıdır.

⁸⁵ Elçin Grassinger, s. 102 vd.; Öztan, s. 1138.

⁸⁶ Elçin Grassinger, s. 96.

⁸⁷ Elçin Grassinger, s. 96.

⁸⁸ Dural, Ögüz ve Gümüş, N 1732.

⁸⁹ Dural, Ögüz ve Gümüş, N 1732; Elçin Grassinger, 48 vd.

İsviçre Medeni Kanunu madde 307 hükmünün üçüncü fıkrasında hâkimin bu kapsamda alabileceği tedbirler örnek mukabilinden sayılmıştır. Türk Medeni Kanunu m. 346 hükmünde bu yönde bir sayma yöntemine gidilmemiştir. Örnek mukabilinden sayılan bu tedbirlerden yola çıkılarak, TMK madde 346 kapsamında alınabilecek tedbirlere verilen başlıca örnekler; hâkimin taraflara öğüt vermesi, tarafları ve özellikle ana babayı uyarması, hâkimin çocuğa ve veliye talimat vermesi, hâkimin yaptığı uyarı veya verdiği talimatların denetlenmesini sağlamak için danışman ya da denetçi ataması olarak sayılabilir.⁹⁰

c. TMK Madde 347 Hükmü Uyarınca Verilebilecek “Çocuğun Yerleştirilmesi” Hususundaki Tedbir Kararı ve Sonuçları

Kanun koyucu, TMK madde 347 hükmünde ise çocuğun başka bir ailenin yanına veya bir kuruma yerleştirilmesi tedbirini düzenlenmiştir. Şayet ev içi şiddete maruz kalan veya ev içi şiddete tanık olması dolayısıyla zarar gören çocuk hakkında TMK madde 346 uyarınca alınmış olan tedbirlerin yetersiz kalmış ise ya da yetersiz kalacağı önceden anlaşılmış ise çocuğun yerleştirilmesi tedbirine başvurulması söz konusu olabilecektir.

Bu tedbire başvurulabilmesi için çocuğun bedensel ve zihinsel gelişmesinin tehlikede bulunması veya çocuğun manen terk edilmiş hâlde kalması gerekmektedir (TMK m. 347/1). Çocuğun manen terk edilmiş olduğunun kabulü için, çocuğun bedensel ve zihinsel gelişiminin maruz kaldığı tehlikelere karşı ana babanın yeterli korumayı sağlayamamış olmaları gerekir. Çocuk hakkında TMK madde 347 uyarınca tedbir alınabilmesi için çocuğun içinde bulunduğu sakıncalı durumun süreklilik arz etmesi gerekir. Orantılılık ilkesi gereği, çocuğun korunması için TMK madde 346 hükmü uyarınca alınması mümkün olan diğer tedbirler yeterli ise bu hâlde çocuğun yerleştirilmesi tedbirine başvurulması hukuka aykırıdır.⁹¹

Çocuğun yerleştirilmesi tedbirine başvurulabilecek bir diğer hâl, çocuğun aile içinde kalmasının ailenin huzurunu onlardan katlanmalarını bekleyemeyecek derecede bozmasıdır. Bu hâlde çocuğun aile ile birlikte yaşamaya du-

90 Elçin Grassinger, s.115 vd; Öztan, s. 1140 vd; İMK madde 308 hükmü, hâkimin çocuğun korunması hususunda alabileceği tedbirler arasında kayıym atanmasını da açıkça saymış ve düzenlemiş olması karşısında, Türk Hukuku'nda bu yönde bir tedbir ayrıca TMK madde 346 vd. hükümleri arasında düzenlenmemiştir. Bu hususta kanun boşluğu olduğunun kabul edilmesi gerektiği yönünde bkz. Öztan, s. 1145; Kanun koyucunun kayıym atanması tedbirini bilinçli şekilde dışladığı dolayısıyla bu hususta boşluk olduğundan söz edilemeyeceği hususunda bkz. Elçin Grassinger, s. 136 vd.

91 Dural, Ögüz ve Gümüş, s. N 1734.

rumunda ailenin huzuru, aile üyelerinden bu duruma katlanmaları beklene-
meyecek nitelikte bozulmalıdır. Bu hâlde, durumun gereklerine uygun başka
bir çarenin bulunmaması şartının da gerçekleşmesiyle, ana ve babanın veya
çocuğun talebi ile çocuğun aile dışında bir yere yerleştirilmesi mümkün ola-
caktır (TMK m. 347/2).

Hâkimin çocuğun yerleştirilmesi tedbirine başvurması için de yine tehlike-
nin ortaya çıkmış olması şart değildir. Çocuğun kişilik hakkının ağır tehlikeye
uğrayacağını öngörülebilen olması yeterlidir.⁹² Annenin veya çocuğun baki-
mını üstlenmiş olan kimse çocuğu şiddete karşı koruma görevini ifa edebili-
yor ise söz konusu tedbirin uygulanmasına lüzum görülmeyebilir. Çocuğun
başka bir ailenin yanına veya bir kuruma yerleştirilmesine ilişkin tedbir do-
layısıyla ortaya çıkan giderler, ana baba ve çocuğun ödeme güçleri varsa
bunlar, şayet ödeme güçleri yoksa devlet tarafından karşılanacaktır (TMK
m 347/3). Bu hâlde ana ve babanın nafaka yükümlülüğü devam etmektedir
(TMK m 347/4).

d. TMK Madde 348 Hükmü Uyarınca Verilebilecek “Velayetin Kaldırılması” Hususundaki Tedbir Kararı ve Sonuçları

Çocuğun korunması bakımından TMK madde 346 hükmü uyarınca tedbir
alınması veya madde 347 uyarınca çocuğun yerleştirilmesi tedbirleri yeterli
değil ise hâkim, TMK madde 348 hükmünün şartlarının bulunması hâlinde
velayetin kaldırılmasına hükmedebilir. Bir diğer ifadeyle, velayetin kaldırılma-
sı hususundaki tedbir kararı çocuğun korunması bakımından başvurulabi-
lecek en ağır tedbirdir.⁹³

Kanun koyucu velayetin kaldırılmasına yol açabilecek hâller hükmün birinci
fıkrasında, iki ayrı bentte düzenlemiştir. Hükmün ilk bendinde velayet göre-
vinin ifasına engel olan bazı hâller örnek kabilinden sayılarak, sayılan hâller
veya sayılan hâllere benzer durumlarda velayet hakkının kaldırılabilceği
hüküm altına alınmıştır. Örnek olarak sayılan hâller, velayet görevinin anne
ve babanın deneyimsizliği, hastalığı, engelli olması, başka bir yerde bulun-
ması sebepleriyle gereği gibi ifa edilememesidir. Bu şekilde kanun koyucu,
velayetin kaldırılması sebeplerini genel nitelikte düzenlemek suretiyle, hâki-
me somut olayın özelliklerine göre kullanılması gereken geniş kapsamlı bir
taksir yetkisi tanımıştır.⁹⁴ Birinci bent kapsamında sayılan hâllerde velayet

⁹² Elçin Grassinger, s. 141.

⁹³ Elçin Grassinger, s. 163.

⁹⁴ Elçin Grassinger, s. 169.

görevinin gereği gibi ifa edilmemesinde velayet hakkı sahibinin kusuru bulunmamaktadır.⁹⁵

Hükmün ikinci bendinde sayılan hâl, ana ve babanın çocuğa yeterli ilgiyi göstermemesi veya ona karşı yükümlülüklerini ağır biçimde savsaklamasıdır. İfade edelim ki, şiddet mağduru çocuklar bakımından daha ziyade TMK madde 348 hükmünün ikinci bendinde sayılan şart yerine gelmiş olacaktır. Ana babanın çocuğa yeterli ilgi göstermemesi veya ona karşı olan yükümlülüklerini ağır şekilde savsaklaması hâlinin velayetin kaldırılmasına yol açması için sürekli olması gerekmektedir.⁹⁶ Bu bent kapsamında sayılan hâllerde, velayet hakkı sahibinin kusurlu olması söz konusudur.⁹⁷ Hâkim, şiddet uygulayanın çocuğa yeterli ilgiyi göstermeye uygun durumda olup olmadığını, ona karşı yükümlülüklerini ağır bir biçimde savsaklayıp savsaklamadığını da kendiliğinden araştırmalıdır. Velayetin kaldırılmasının ağır bir tedbir olması sebebiyle, çocuğun gelişiminin ağır ve sürekli şekilde etkilenmiş olması aranmaktadır. Bununla birlikte bir defa gerçekleştirilmiş olan olumsuz bir davranışın dahi çocuk üzerinde uzun sürecek olumsuz etkiler doğurabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Çocuk üzerindeki olumsuz etkinin sürekli olduğu hâllerde velayetin kaldırılabilmesi kabul edilmelidir.⁹⁸

Hâkim, TMK madde 348 uyarınca somut şartlar kapsamında şiddet uygulayan babanın velayet hakkını kaldırabilecektir. Ancak ananın çocuğu şiddetin olumsuz etkilerinden korumak için içinde bulunduğu şartlar çerçevesinde tespit edilecek olan gerekli davranışlarda bulunmaması, velayet hakkının anadan kaldırılmasına da yol açabilir.⁹⁹ Velayetin hem anadan hem de babadan kaldırıldığı hâllerde ise çocuğa vasi atanması gerekecektir. Velayetin kaldırılması kararı, velayet hakkı sahibi ana ve babanın mevcut çocuklarının yanı sıra kural olarak doğacak bütün çocuklarını kapsayacaktır. Bununla birlikte hâkim, TMK madde 348/3 uyarınca aksi yönde karar verebilecektir. Velayetin kaldırılması, ana babanın çocuklarının bakım ve eğitim giderlerini karşılama yükümlülüklerini sona erdirmez. Ancak ana ve baba ile çocuğun bu giderleri karşılayacak güçleri yoksa söz konusu giderler devlet tarafından karşılanır (TMK m. 350).

95 Elçin Grassinger, s. 169.

96 Öztan, s. 1154; Elçin Grassinger, s. 169.

97 Elçin Grassinger, s. 181.

98 Elçin Grassinger, s. 179.

99 Elçin Grassinger, s. 181.

Uygulamada, 6284 sayılı Kanun'a dayanan talepler kapsamında çocuklar için yapılan geçici velayet hakkı başvuruları, bunun boşanma davasının konusunu oluşturması yönündeki hukuka aykırı gerekçe ile reddedilebilmektedir. Bu şekilde hâkimlerin "aile bütünlüğü" kavramını şiddetle mücadele kavramının önüne koymaları söz konusu olmaktadır. Bu husus, şiddetle mücadelenin öneminin ve 6284 Sayılı Kanun'un amacının yeteri derecede anlaşılmasını ile ilgilidir.¹⁰⁰

Öneri:

Kadın ve çocuğun yaşam hakkı ve diğer kişilik haklarının aile bütünlüğü veya babanın velayet hakkı karşısında öncelik tanınacak haklar olduğu hususunda hem hâkimlerin hem de görevli tüm kamu personelinin etkin bir eğitime tabi tutulması gerekir.

e. Kişisel İlişki Kurma Hakkının Sınırlanması Tedbiri

6284 sayılı Kanun madde 5/3 hükmü uyarınca hâkim, çocuk ile ana baba arasında kişisel ilişki kurulması hususlarında da karar vermeye yetkilidir. Hâkimin 6284 sayılı Kanun uyarınca kişisel ilişki hususunda karar vermesi için çocuğun şiddete karşı korunması ihtiyacı içerisinde olması ve bu korumanın gerçekleşmesi için ise kişisel ilişki hakkına etki edilmesi gerekmektedir.

Kişisel ilişki kurma hakkı TMK madde 323 hükmünde düzenlenmiştir. Buna göre, "ana ve babadan her biri, velayeti altında bulunmayan veya kendisine bırakılmayan çocuk ile uygun kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkına sahiptir". Kişisel ilişki kurma hakkı, ana veya babanın velayeti kendisinde olmayan ya da kendisine bırakılmayan çocuk ile kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkı olarak tanımlanabilir. Kanun koyucu, kişisel ilişki kurma hakkının tesisinde "çocuğun özellikle sağlık, eğitim ve ahlak bakımından yararları"nın temel alınmasını emretmiştir (TMK m. 182/2/c.1)

Kanun koyucu, TMK madde 324/1 hükmü ile ana ve babadan her birine, diğerinin çocukla kişisel ilişkisini zedelemekten, çocuğun eğitilmesi ve yetiştirilmesini engellemekten kaçınma yükümlülüğü yüklemiştir. Çocuk ile kişisel ilişki kurulması hakkının sınırlandırılması ise TMK madde 324 hükmünde düzenlenmiştir. Hüküm kapsamında sayılan şartların bulunmasıyla hâkim, kişisel ilişki kurulması hakkını sınırlayabileceği gibi, bütünüyle kaldırma yet-

100 Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı tarafından Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'ne sunulmak üzere hazırlanmış olan 28 Aralık 2021 tarihli, "Türkiye'de Erkek Şiddetinin ve Erkek Şiddetiyle Mücadele Mekanizmalarının Çocuk Haklarına Etkisi" Raporu, s. 14.

kisine de sahiptir. Hüküm uyarınca; çocuğun kişisel ilişki kurulması sebebiyle huzurunun tehlikeye girmesi, ana ve babanın bu haklarını ilgili maddenin birinci fıkrasında belirtilen yükümlülöklere aykırı surette kullanması, ana ve babanın çocuk ile ciddi olarak ilgilenmemesi ya da diğör önemli sebeplerin varlığı, kişisel ilişki kurma hakkının sınırlandırılmasına yol açabilir. Kanun koyucu burada kişisel ilişki kurma hakkının sınırlandırılması için aranacak şartları sınırlı olarak saymamıştır. Hükümde yer alan “diğör önemli sebepler” ifadesi ile, kişisel ilişki kurulmasının çocuğun yüksek yararına aykırı olacağı her durumu bu kapsama dâhil etmiştir.

6284 sayılı Kanun ile hâkimlere diğör bütün koruyucu ve önleyici tedbirlere ilave olarak velayet ve kişisel ilişki kurma hakkına ilişkin tedbir kararı verme yetkisinin tanınmış olması, GREVIO raporunda olumlu karşılanmıştır. Bu yetkilerin tanınması, kanun koyucunun bu kararların önemine dair farkındalığının bir göstergesi olarak değerlendirilmiştir. Ne var ki raporda, bu yetkilerin nadiren uygulandığının da altı çizilmiştir.¹⁰¹ Nitekim uygulamada çocukları ile baba arasındaki kişisel bağın korunması menfaatinin, çocuk ve kadının şiddetten korunma menfaatine üstün tutulduğu, bu şekilde şiddete karşı etkin bir koruma sağlanamadığı değerlendirmeleri yapılmaktadır.¹⁰² Rapor- da, STK’ler tarafından da ayrıca aktarıldığı üzere uygulamadaki bu eksik, yetkilerin yer aldığı yasal düzenlemelere dair bilgisizlik ile ilişkilendirilmiştir. Yakın zamanda çıkarılan 04.08.2022 tarihli Çocuğun Teslimi ve Kişisel İlişki Kurma Haklarının Uygulanmasına Dair Yönetmelik, kişisel ilişki kurma haklarının uygulanmasına ilişkin ev içi şiddete özgü kuralları düzenlemektedir. Yönetmelik, çocuk ile her iki ebeveyn arasındaki menfaat çatışması durumlarında çocuğun yüksek yararı ilkesinin üstünlüğünü özellikle kabul etmektedir (m. 6/6). Ayrıca, Yönetmeliğin 7/1 maddesi, kişisel ilişki kurma hakkının uygulanmasının, gizlilik kararları da dâhil olmak üzere 6284 sayılı Kanun uyarınca verilmiş her türlü karar dikkate alınarak gerçekleştirilmesi gerektiğini açıkça düzenlemektedir. Doğru duyarlı yaklaşım ilgili mevzuatta yerini almaya başlamış gibi görünmekle birlikte, usulüne uygun bir uygulama-

101 Türkiye Raporu Ek-1, Tablo 3’te yer alan verilere göre; 2014, 2015 ve 2016 yıllarında sırasıyla 773, 457 ve 208 davada, 6284 sayılı Kanun çerçevesinde velayet ve kişisel ilişki kurma hakkına dair karar verilmiştir. Velayete ilişkin mevcut bir karara müdahale edildiği hâller ise, 2014, 2015 ve 2016 yıllarında sırasıyla, 267, 111 ve 235 adettir. Buna karşın aynı yıllarda mahkemeler tarafından fail ile çocuk arasında kişisel ilişki kurulması hakkına müdahale etmeksizin, 6284 sayılı Kanun madde 4/1/d uyarınca failin, mağdurun çocuklarına ve akrabalarına (kendileri doğrudan şiddet mağduru olmasalar dahi) yaklaşmamasına dair sırasıyla, 52.043, 58.927 ve 60.934 adet tedbir kararı verilmiştir. Bkz. GREVIO, N. 210, dn. 196;

102 Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı tarafından Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi’ne sunulmak üzere hazırlanmış olan 28 Aralık 2021 tarihli, “Türkiye’de Erkek Şiddetinin ve Erkek Şiddetiyle Mücadele Mekanizmalarının Çocuk Haklarına Etkisi” Raporu, s. 13.

ma için sorumluluk aile mahkemesi hâkimlerine ve Adli Yardım ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerine düşmektedir. Bunun yanı sıra mahkemelerin bu konularda düzenleme yapılmasını yalnızca boşanma davaları ile ilintili kabul etmek yönündeki eğilimleri de söz konusu tedbirlere başvurulmamasının sebebi olarak gösterilmiştir. 6284 sayılı Kanun ile verilen yetki çerçevesinde bu hususta tedbir kararı verilmesinin, gelecekte aile mahkemesi tarafından görülecek boşanma ve benzeri davalarda, şiddet olgusunun mağdura etkileri dikkate alınmaksızın farklı kararların verilmesini engelleyeceği hususu da raporda ifade edilmiştir.¹⁰³

Çocuk mağdurların menfaatlerinin yeterli ölçüde korunması konusunda bu tedbirlerin daha başarılı bir şekilde ve Avrupa Konseyi standartları doğrultusunda uygulanması amacıyla aşağıdaki öneriler ortaya konmuştur.

Öneriler:

1. Kişisel ilişki kurma hakları belirlenirken şiddet eylemleri ve tehditleri göz önünde bulundurulmalıdır. Hâkimler arasında, çocukların ev içi şiddete tanıklık etmelerinden doğan zararın anlaşılması sağlanmalıdır. Bu doğrultuda, çocuğun yüksek yararı göz önünde bulundurulurken “çocuğun şiddete maruz kalma veya yakınlarına uygulanan şiddete tanık olma riskinin azaltılması” kavramı teşvik edilmelidir. Çocuk ile her iki ebeveyn arasındaki menfaat çatışmalarında da çocuğun yüksek yararı ilkesinin üstünlüğü vurgulanmalıdır. Bu tür kararların aciliyetine de vurgu yapılmalı ve bu nedenle kişisel ilişki kurma haklarının sona erdirilmesi veya sınırlandırılması konusu yargılamalarda öncelikle ele alınmalıdır. Bu bağlamda, aile mahkemesi hâkimlerine yönelik kılavuzların dağıtılması ve periyodik eğitimlerin verilmesi tavsiye edilmektedir.
2. Şiddet/istismarın kanıtlandığı durumlarda babanın kişisel ilişki kurma haklarının belirlenmesinde, somut şiddet vakasının vahametine bağlı olarak, vurgu babanın çocuğuyla ilişki kurma hakkından hem çocuğun hem de diğer eşin can ve güvenliğinin korunmasına kaydırılmalıdır. Bu kapsamda, aile mahkemesi hâkimlerine yönelik kılavuz ilkeler ve periyodik eğitimler tavsiye edilmektedir.
3. Kişisel ilişki kurma hakkının sona erdirilmesi veya kısıtlanmasının uygulanması bakımından şiddet eylemlerinin veya tehditlerinin vahameti dikkate alınmalıdır. Aile mahkemesi hâkimi tarafından 6284 sayılı Kanun

103 GREVIO, Temel Değerlendirme Raporu, Türkiye, 2018, Paragraf N. 210.

uyarınca verilen bu tür kişisel ilişki kurma hakkının sona erdirilmesi veya sınırlandırılması kararları, özellikle boşanma davalarının ilgili yargılamalarında dikkate alınmalıdır. Uygulamanın yaygınlaştırılması amacıyla, kılavuz ilkeler ve periyodik eğitimler tavsiye edilmektedir.

SONUÇ

Yukarıda belirtilen kapsamlı ayrıntılardan da görülebileceği gibi, bu raporda uluslararası ve ulusal uzmanlar tarafından kadına yönelik şiddet alanındaki uluslararası ve Avrupa Konseyi standartlarına ilişkin önemli bir genel bakış sağlanmıştır. Buna ek olarak, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un mevcut uygulamasına ilişkin önemli ve ayrıntılı bir değerlendirme de yapılmıştır. Bu değerlendirme, 65 çalıştay katılımcısı ile uluslararası ve ulusal danışmanlar tarafından yapılan detaylı tartışmalara dayanmaktadır. Görülebileceği üzere bu Değerlendirme Raporunun her bölümünde birçok detaylı ve ilgili tavsiyeye yer verilmiştir. Özetle, Avrupa Konseyi standartlarıyla uyumlu çok sayıda iyi yasal hükmün ve politika hükümlerinin mevcut olduğu açıktır. Tespit edilen sorunların çoğunluğu, hukuk uygulayıcıları arasında bu tür tedbirlerin bilinmesi, uygulanması ve eğitim ile ilgili sorunlarla ilgilidir. Bu durum karşısında, aşağıdakilerin sağlanması ihtiyacının altı çizilmelidir:

1. Ceza ve aile hukuku sistemlerindeki kolluk kuvvetleri, Cumhuriyet savcıları ve hâkimler arasında kadına yönelik şiddetle mücadele için mevcut olan çeşitli tedbirler konusunda düzenli eğitim sağlanmalıdır.
2. Kolluk kuvvetlerine, Cumhuriyet savcılarına ve hâkimlere ev içi şiddet içeren vakalar için mevcut tedbirlere genel bir bakış sağlayan ve düzenli olarak güncellenerek yayımlanması gereken ayrıntılı bir kılavuz/el kitabı hazırlanmalıdır.
3. Ceza, aile ve çocuk koruma sistemleriyle daha eşgüdümlü bir yaklaşıma duyulan ihtiyaç ve ev içi şiddet mağdurları ile ilgili vakalarda, birbiri ile bağlantılı olduğu durumlarda, bu sistemler arasında sürekli iletişim sağlanmalıdır.
4. Toplumda hâlâ var olan ev içi şiddete yönelik olumsuz klişeler ve ataerkil tutumlarla mücadele etmek için bütüncül bir yaklaşım gerekmektedir. Bu, ilgili hukuk uygulayıcılarının eğitiminde kilit bir özellik olmalıdır.
5. Ev içi şiddet mağdurlarına, vakanın bildirildiği andan itibaren ve yasal sistemdeki yolculuğu boyunca travma konusunda şekillendirilmiş bir müdahale sağlanmalıdır.

6. Risk değerlendirmesinin, ister hukuk ister ceza sisteminde olsun, ev içi şiddetin söz konusu olduğu durumlarda yasal sürecin önemli ve sürekli bir parçası olması sağlanmalıdır. Bu, mağdurun güvenliğinin mahkemenin en büyük önceliği olmasını ve mağdurun korunmasına ilişkin Avrupa Konseyi standartlarının muhafazasını sağlamak içindir.
7. Ev içi şiddete hem tanık olmanın hem de maruz kalmanın çocuklar üzerindeki etkisinin kabul edilmesi ve velayet ve kişisel ilişki kararları verilirken kendilerinin ve bakım verenlerinin güvenliğine yönelik riskin dikkate alınması sağlanmalıdır.

This Project is co-funded by the European Union and the Council of Europe.
Bu proje Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi tarafından birlikte finanse edilmektedir.

Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi tarafından birlikte finanse edilen “Aile Mahkemelerinin Etkinliğinin Artırılması: Aile Üyelerinin Haklarının Daha İyi Korunması” Ortak Projesi kapsamında hazırlanan bu Değerlendirme Raporu, kadına karşı şiddet ve ev içi şiddetin önlenmesi ve mağdurların korunması konusunda önemli bir çalışmayı temsil etmektedir. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair 6284 Sayılı Kanun’un uygulanmasında karşılaşılan zorluklara odaklanan bir çalıştayın parçası olan rapor, kadına karşı şiddeti ve ev içi şiddeti önleme amacıyla iş birliği mekanizmalarının güçlendirilmesi ve etkili hukuk yollarının sağlanması amacıyla vaka yönetiminin iyileştirilmesine odaklanmaktadır.

Raporda, Avrupa Konseyi standartlarına ve Avrupa’daki en iyi uygulamalarla karşılaştırmalı olarak kadına karşı şiddet ve ev içi şiddetle ilgili önleyici ve koruyucu tedbirler hakkında okuyucuya genel bir bakış sunulmaktadır. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair 6284 sayılı Kanun kapsamında verilebilecek koruyucu ve önleyici tedbir kararlarına ilişkin temel Türk mevzuatının bir analizine de yer verilmektedir. Bu çalışma, ev içi şiddetin önlenmesi ve mağdurların korunması alanında daha etkili bir yaklaşımın nasıl benimsenebileceğine somut önerileriyle ışık tutarak konuya dair önemli bir kaynak olarak hizmet etmektedir.

Avrupa Birliği üye ülkeleri bilgi, kaynak ve geleceklerini birleştirmeye karar vermiştir. Bu ülkeler, birlikte, kültürel çeşitlilik, hoşgörü ve bireysel özgürlükleri korurken, istikrar, demokrasi ve sürdürülebilir kalkınma bölgesi oluşturmuşlardır. Avrupa Birliği, bu kazanımlarını ve değerlerini sınırları ötesindeki ülkeler ve insanlarla da paylaşmaya kararlıdır.

www.europa.eu

Avrupa Konseyi Avrupa kıtasının önde gelen insan hakları kuruluşudur. Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği’nin tüm üyeleri dahil olmak üzere, 46 üye ülkeden oluşmaktadır. Tüm Avrupa Konseyi üyeleri insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü korumaya yönelik Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini imzalamıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Sözleşmenin üye ülkelerdeki uygulamasını denetler.

www.coe.int